

Nagy Koppány Zsolt írói névjegye

Tartalom

Bérolvasó Sebestyén	2
Személyi figyelő	9
Nagyapám tudott repülni	21
A lézengő witter	25
A róka szól	28
„...és nincs segítség”	37
A betelefonálók osztályozása	40
A vendégmunkás dalai	43
A stresszmentesítő gépezet	69
A 2050-dik év	71
Az angoltanár evangéliuma	73
Feljegyzések a hivatalból	81
Utazás a szürke lajstromon	86
Hadd szóljon!	94
Savanyú kockacukor	100
Egy megtisztelő barátság stációi	104
A műfordítók dicsérete	115
Ne múljon el a nap a te haragoddal	121
Kalibakutya	125
Főleg kék szavakkal	141
A francia királyné panaszai	144
Leltem benne némi örömet	148
A percek most újraszámolom	153

Bérolvasó Sebestyén

Lakik városunkban egy bérolvasó. („Jó kis város az, amely el tud tartani egy bérolvasót”, szokta mondogatni ő maga félig tréfálkozó, félig elérzékenyült arcjátékkal kísérve szavait.)

Feladata szerint bérbe olvas, mások helyett. Olyan személyek helyett olvas bérbe, akiknek nincs kedvük, vagy ahogy ők mondják: idejük olvasni, viszont szeretnék lépést tartani az irodalommal. Vagy az olvasmányokkal.

Ezek a személyek olyan emberek, akik valamilyen megmagyarázhatatlan vonzalmat éreznek a szövegek, történetek iránt, viszont teendőik nem engedik számukra, hogy elmélyüljenek a könyvekben. Ilyenkor megbízzák a bérolvasót, hogy a – többnyire a fülszöveg vicces, komoly, elgondolkodtató vagy felkavaró ajánló sorai alapján – kiválasztott könyvet elolvassa számukra.

A bérolvasó remekül végzi feladatát. Olyannyira remekül, hogy még a mindig siető üzletemberek is csak a legnagyobb elismeréssel szólhatnak róla: „Kérlek szépen, ha Sebestyén olvasta, az isten bizony olyan, mintha én magam olvastam volna!” Vagy: „Sebestyén a múltkor is remekül elolvasta azt a könyvet, amelyet vittem neki. Meg vagyok vele elégedve!”

Önök most azt gondolhatják, hogy ennek a szegény Sebestyénnek mindent el kell olvasnia, amit megrendelői odavisznek neki. Ez nem egészen így van, ugyanis bérolvasónk – lévén egyedül a városkában – maga diktálja a szabályokat. Kézbe veszi a könyvet, megszagolja, végigpörgeti a lapokat, megvizsgálja a kötést, ellenőrzi, hogy kényelmesen nyitva tartható-e olvasás közben, találmra legalább három helyen beleolvas, majd a szorongva topogó, autókulcsával babráló igazgató vagy menedzser felé fordul, hosszan nézi, amíg az lesüti a szemét (ilyenkor állítólag azt méri be, hogy ez

az ember megérdemli-e ezt a könyvet, valamint hogy ez a könyv megérdemli-e ezt az embert), majd megszólal:

– Rendben van, vállalom.

A megrendelő megkönnyebbülten sóhajt fel. Sebestyén ezt a vizslatást, ezt az előjátékot sohasem viszi annyira túlzásba, hogy sértő, tehát felháborító legyen, ezért is lehet ennyire hatásos: a szőke barátnőiket a dzsipjükben hagyó urak talán éppen ezért sütik le a szemüket a mesterrel szemben állva, talán éppen ezt a leheletnyi szellemi, vagyis inkább helyzeti fölényt érzékelve jönnek zavarba. Ha Sebestyén még egy percig fixírozná őket, valószínűleg dühösen kirohannának, és soha többé nem vennék igénybe a szolgáltatásait – de hősünk mindig a legjobbkor hagyja abba a picit megalázó játékot, mindig időben vállalja el a munkát, és azután már kedves.

De ha azt mondja, hogy nem, ezt a könyvet nem tudom vállalni, annyira rossz állapotban van a története meg a stílusa, azt is megértik és szó nélkül elfogadják a kliensek. Igaz, ilyesmi ritkán fordul elő: legtöbbször vállalja. A megrendelők tehát kifújják magukat, azt mondják, „Huh”, és azt gondolják, hogy „Már tartottam egy picit tőle, hogy nem vállalja el”, félszegen mosolyognak, majd megkérdezik (röstelkedve, persze):

– És mikorra lesz készen?

Sebestyén végigtekint a polcon sorakozó könyveken, számol egy kicsit, majd megmondja. Az ügyfelek általában elfogadják a határidőt (hiszen ne feledjük, irodalomról van szó, a lélek fényűzéséről, ezt ők is tudják, nem szabad siettetni az olvasást), no meg az árat is (amit szigorúan előre kell megfizetni).

Sebestyén átveszi a könyvet, egy cetlit helyez bele, az időponttal és a megrendelő nevével, aztán számlát állít ki, komoly arccal megszámlolja a pénzt, és most, a végén, de tényleg csak a végén enyhén elmosolyodik, biccent, kezét sohasem ráz, és így szól:

– Hát akkor jó szórakozást. Várom tehát (mondjuk) két hét múlva.

Mindenki elégedett, Sebestyén az újabb megrendelés miatt, az ügyfél pedig azért, mert valaki levette a válláról a terhet; olyanok is akadnak közöttük, akik kifelé menet így morfondíroznak: „Komolyan mondom, nem tudom, mihez kezdenénk mi itt mindannyian, ha nem lenne ez a Sebestyén.”

Sebestyén pedig leül kényelmes karosszékébe, és a következő megrendelő érkezéséig békés olvasásba merül. Szisztematikusan dolgozik, azokat a könyveket veszi előre, amelyeknek átadási határideje közeleg. Sosem vállalja túl magát – ha úgy gondolja, hogy nem sikerül a kért időre elolvasni egy könyvet, szigorú arccal közli ezt a megrendelővel, első a korrekt tájékoztatás, mondogatja, sajnós, nem tudom jövő hétre vállalni, felgyűlt az olvasnivalóm, sokan voltak a héten, rossz az idő, az emberek otthon ülnek és olvastatnak.

Szigorúan napi nyolc órát olvas, jegyzeteket nem készít, mivel pompás a memóriája. Még sohasem esett meg vele, hogy összekevert volna két regényhőst, vagy neadjisten, szerzőt – mondjuk, ha ez utóbbi megtörténne, össze is téphetné az iparengedélyét. Az ilyesmi nem marad titokban, hamar kitudódik, és a pillanatnyi memóriazavarba került mesterember egy életre elveszíti a hitelét – aztán kereshet másik állást, ami ötvenévesen nem is olyan könnyű feladat.

Szóval olvas reggel nyolctól délig, aztán egyórás ebédszünetet tart – ilyenkor belepillant az újságokba, reklámkiadványokat fut át, megpróbálja kitalálni, mi lesz a trend a könyvek terén az elkövetkező hónapokban. (Egy jó szakembernek a nyugdíjig képeznie kell magát, de még ez sem elég – előrelátóan terveznie és számolgatnia kell, hogy már akkor meg tudja mondani, mit akar a bútorgyár igazgatója a nyári szabadsága alatt olvastatni, amikor az igazgató úr még

csupán a téli bútor kollekciót esztergáltatja munkásaival.) Irodalmi pletykákról is próbál értesüléseket szerezni, bár tapasztalatai szerint ezek – noha gyakran az irodalmi közélet egyik alapvető fontosságú szervezőelemének bizonyulnak – a megjelent könyvek tartalmában meglehetősen nehezen (szőrözve, hogy a szakkifejezést idézzük) mutathatók ki.

Ebéd után visszasétál a műhelyébe, amely a főtér egyik frekventált részén található, egy elektronikai cikket és egy – stílszerűen – könyveket forgalmazó áruház között. Nincs hát nehéz dolguk az olvasóknak – csak megveszik a könyvet, és beugranak Sebestyénhez: olyan ez, mint a nagy bevásárlóközpontok mellett gombaként feltűnedező szélvédőjavító kisműhelyek sokasága, hogy csak egy példát említsünk. Öt óráig olvas, négy körül azonban – télen-nyáron egyaránt – felkapcsolja a kis olvasólámpát, mert kímélni kell a szemet, az minden kincse, azzal keresi a kenyerét.

Közben kiszolgálja a betérőket, nem jut sok egy napra, maximum kettő-három – érdekes tendencia mutatkozik ebben, mondja olykor Sebestyén, ha a helyi televízióban vagy rádióban megkérdezik: húsz éve még napi öt-hat olvasatát járt hozzám, akkoriban segédet is tartottam, és ketten olvastunk ennyi ügyfélre, azonban úgy tűnik, hogy amint telik az idő, az embereket egyre kevésbé érdeklik a könyvek. Aztán ott van a konkurencia is: a városkában megnyitotta műhelyét egy bérfilmnéző, egyre többen járnak hozzá. Sebestyén megveti őt, ugyanis a filmeket a szem rágógumijának tartja – ezt a frappáns hasonlatot (így beszélnek a városban) ő maga találta ki, jó két évtizeddel történetünk ideje előtt.

Azt beszélnek, hogy a filmes szakember sincs valami nagy véleménnyel hősiükről, sőt, amilyen gyakran csak teheti, gúnyos szavakkal illeti Sebestyént ósdi munkamódszerei miatt, és persze röhögi, amiért folyamatosan gyérül a forgalma. Nála állítólag már a

felesége és a gyermekei is a műhelyben dolgoznak, három külön kis szobácskában nézik a filmeket, annyi a megrendelés. Mesélik még, hogy mostanában forradalmi módszerekkel kísérletezik a pasas: néha egy-egy jó jelenetet a megrendelőivel is megnézet. Sebestyén, aki sosem volt ellensége az újításoknak, érdeklődve figyel, vajon mi lesz ennek a vége, bár nem hiszi, hogy ezzel az ügyfelek kedvében lehet járni: hiszen azok éppen azért viszik a filmjeiket a bérfilmnéző műhelybe, hogy ne nekik kelljen végignézni őket. És, szövi tovább ilyenkor a gondolatait Sebestyén, ha őkelme nagyon rászoktatja az embereket a saját szemekkel való filmnézésre, előbb-utóbb munka nélkül marad!

Ilyenkor – valljuk be – elégedetten kuncog és ujjait a könyv lapjai között felejtve a messzeségbe néz.

Ötkor bezárja a műhelyt, és hazamegy. Agglegény, nem várja senki, ezért kisebb sétákat tesz a városban. A munkát nem keveri a magánélettel, szigorú szabály, hogy könyvet nem vesz a kezébe öt óra után. Mostanában – havonta körülbelül egyszer – ő is megnézet egy-egy filmet a bérfilmnézővel, de ilyenkor állszakállat ragaszt, hogy az nehogy felismerje. Jellemző az idők változására, gondolja keserűen az Alien-tetralógia reklámplakátjával díszített pult előtt állva, hogy a bérfilmnéző viszont még egyetlenegy könyvet sem olvastatott el vele. (Sebestyén pultján a pocakos Mikszáth Kálmán képe látható: kedélyes, bensőséges, meleg hangulatot áraszt a pipázó öregúr, a vendégek szívesen pihentetik tekintetüket a pattanásig feszülő mellényen.)

Felmerülhet a kérdés Önökben, hogy vajon miért lett Sebestyénből bérolvasó? Talán a szülei kényszerítették erre a pályára? Talán egy elvetélt író ő, aki ekként remélt kapcsolatban maradni a szentnek hitt irodalommal? Vagy az élet furcsa fintora adta kezébe ezt a szakmát?

Nos, nem titkoljuk, hogy apja orvosnak szánta, anyja pedig ügyvédnek – de a kis Sebestyén semmiféle fogékonyságot nem árult el ezen szakmák iránt. Már az iskolában is mások helyett dolgozott, a fél osztály róla másolt, mikor magyar nyelv és irodalomból dolgozatot írtak. Ezeket az embereket aztán a felnőttkor az üzleti élet rögzös útjára repítette, gazdagok lettek, és sohasem volt idejük semmire, különösen olvasni nem. Sebestyén viszont korán árván maradt, úgyhogy kénytelen volt megnyitni kis műhelyét, amelyben azóta is dolgozik. Egyetemet nem végzett, mert bérolvasói egyetem nincs, sőt, még főiskoláról sem tudunk: de hisszük, hogy nem a diploma a fontos, hanem a gyakorlat, a hozzáértés, és azzal bizony bőségesen rendelkezik Sebestyén.

Hogy boldog-e?

Valószínűleg az. Szép, kiegyensúlyozott élete van, csak azt sajnálja kicsit, hogy nem nőtt meg: nagy szerelmét ugyanis zavarta a könyvek dohos szaga, a por, meg azok az apró kis bogarak, amelyek a sokáig csukva tartott könyvek lapjain szaladnak végig kétségbeesetten kinyitáskor, és amelyeket Sebestyén ujjának egyetlen jól irányzott mozdulatával szokott a lapra kenni, igen nagy élvezettel. Valahányszor találkoztak, a kisasszony panaszkodott a Sebestyén ruhájából áradó, orrfacsaró könyvszagra, és hiába öltött minden nap másik ruhát hősünk, a kis butus mégis elhagyta. Azonban, gondolja Sebestyén gyakran, ez valószínűleg csak ürügy volt. Az igazi ok más lehetett. Talán félt önagysága, hogy nem fogok eleget keresni ahhoz, hogy szépen éljünk. Node se baj, nyugtatja meg magát ilyenkor, legalább az összes pénzemet magamra költhetem. (Azért a maga módján időről-időre bosszút áll a női nemen: néha hetekig csak férfiaknak hajlandó dolgozni. Ilyenkor a nők mérgesen távoznak, s odahaza furcsán feltartott kézzel és félrebillentett fejcskével megpróbálnak maguk olvasni. Egy férfinak ilyesmi soha

nem jutna eszébe: roppant leleményes nem ez a női nem!) Néha, ha nagyon muszáj, elsétál a közeli bérlány-intézetbe, s aztán sokáig nincs semmi baj.

De tényleg, boldog-e? Kérdezzük meg őt magát:

– Hát ugye, kérem... Hm... Igen... azt hiszem, igen. Mindenesetre nem vagyok boldogtalan. Úgy gondolom, hogy nyugdíjas koromig már megleszek valahogy. Maximum a napi olvastatóadag csökken le egy-kettőre... de még abból is ki lehet jönni. Ami pedig a munkát illeti... nos, hát... nem akarok nagy szavakat használni, de... szeretek bérbe olvasni. Bérbe olvasni számomra öröm. Olyan, mint... olyan, mint egy felhő szélén üldögélve az égben lebegni. De azt hiszem, ezt olvastam valahol. Bérbe, természetesen. *(Nevet.)* Szóval, igen, boldog vagyok.

Legjobb barátja egy bérszámfejtő. Lajos. Együtt isznak, sakkoznak olykor. Közös témájuk alig akad. Mondhatni, nincs nekik. Mégis jól elvannak.

– Iszol még egyet?

– Köszönöm, igen.

Így társalognak.

(In: Nagyapám tudott repülni. Magvető Kiadó, Budapest, 2007.)

Személyi figyelő

„Csattan a szekrényajtó, de nem vagyok ott. Hiába fordulsz meg, ott sem találsz. Én látlak téged, szerencsétlen! Miért nem viseled méltósággal megpróbáltatásaidat? Háromszor jövök még. Vagy négyszer. Ahányszor akarok. Nem fogsz látni.”

Személyi figyelő vagyok, bár ha csak ennyit mondok, lehet, hogy Önökben nem rajzolódik ki egészen az, amit tudatni akartam. Megpróbálom elmagyarázni. Feladatom megfigyelni az embereket és jelentéseket írni róluk, majd, ha már nincs szükség rájuk, végezni velük. Mit esznek, mit isznak, mit olvasnak, mit beszélnek, hogy szeretnek, hogyan haltak meg, melyek voltak az utolsó szavaik, ilyesmik. Hogy kinek dolgozom? Nos, az nem fontos, és nem is beszélhetek róla túl sokat.

Annyit azonban mondhatok, hogy munkám teljes egészében különbözik a hajdani kollegák munkájától: nem a ház előtt ázom vagy fagyoskodom, nem temetkezem újságokba a szomszéd asztalnál, nem maszkírozom át magam, nem vagyok látványos autós üldözések részese. Én az embereim otthonában élek. *Benn*, a lakásban. Onnan igazi a megfigyelés. Hiszen ha valaki számít arra, hogy megfigyelik, az ablaknál, a kávéházban, a repülőtéren vagy az autójában, komoly erőfeszítéssel tud úgy viselkedni, hogy abban semmi jelentenivaló ne legyen. Ellenben az ágyban, a konyhaasztalnál vagy a vécén az ember igazi önmaga, nem játszik szerepet – így feladatom egyszerű, könnyedén és örömmel teljesíthető. Gondoljanak csak bele: meleg szobák, bőséges éjszakai étkezések, és minden egyéb komfort, ami egy lakásban megtalálható.

És tudják, mi a legérdekesebb az egészben? Embereimnek fogalmuk sincs arról, hogy megfigyelés alatt állnak. Természetesen

szerénységem tiltja, hogy magamnak tulajdonítsam az érdemet: nem vagyok árnyék, ember vagyok, még ha vékony és halovány is. Gyakran leverek ezt-azt a polcról a szekrényben, ahol rejtőzködöm, megreccsen a padló a lábam alatt, csapódik utánam az ajtó, mikor hazaindulok jelentést írni. Az emberek mégsem fognak gyanút, mert nem hiszik, hogy létezik még megfigyelés. Tudni vélik, ki volt megfigyelő, ki pedig megfigyelt – és igyekeznek felejteni, megfigyelők és megfigyelték egyaránt. Nem hajlandók elhinni, hogy a dolognak közel sincs vége. Hogy nincs már szükség a házmesterekre (ezért iszik mindahány), hogy a magunkfajták továbbra is ott vannak, s kis odafigyeléssel még az álmaikat is megvizsgálhatjuk. (Persze, nincs szükség álmvizsgálatra: a hivatal konkrét adatokat vár. Aki személyes élményekkel vagy megjegyzésekkel traktálja a feldolgozó osztályt, könnyen megrovásban részesülhet.) Időnként szembenézek embereimmel, mégsem kiáltanak segítségért soha. Szemükben felvillan ugyan a rémület, de aztán az is jól látszik, amint jön a józan ész, és kiradírozza képeket az agyukból. Nem hisznek bennem, hát nem is látnak.

Pedig emlékezetes látvány lehetek. Bőrkabátban járok, mint a kedvenceim. Szerintem a bőrkabát mutatja meg a személyi figyelő igazi énjét. Vannak, többen is a kollegák között, akik a hosszú lódenra esküsznek: én nem értek velük egyet. A lódenba állandóan belekap a szél, a huzat, felakad mindenben, lesodorja a dolgokat, hogyha az ember siet, túl nagy lendülettel fordul meg, esetleg megriad, és összevissza mozog a térben. A bőrkabát másmilyen: testhez simul, meleg, de ha kell, hűvös, és ha jól varrták össze, még a kés sem járja át egyből. Arcom hétköznapi, bár elég sápadt: könnyen látszom tükörnek, falnak, mosdókagylónak, ha a helyzet úgy kívánja. Persze, ez sem saját érdem, a felvételi vizsgán – akkor még

számomra érthetetlen okokból – nagyon fontos volt a sápadtság és a vékony, szívós testalkat. Kinek köszönhetem hát az állást?

Az állást talán a génjeimnek. De hogy továbbra is maradhatok, azt magamnak. Azt hiszem, jól dolgozom, ezt a főnököm is belátná, ha megkérdeznék, ha elmondhatná. Hűségese vagyok, azt teszem, amit kell. Nem érzélgősködöm el a dolgom, még sosem kellett lenyugtatniuk, szanatóriumba küldeniük. A legszárazabb hangú jelentéseket írom. Kígyó a becenevem, nem csak mert bárhová bekúszom, bárkinek a titkait kifürkészem, hanem azért is, mert szerintük olyan szenttelen, hideg és közömbös vagyok, mint a fent nevezett állat. Főnökeim kedvelik ezt, elemzéseim pontosak, javaslataim sosem lépik túl hatáskörömet, jelentéseimben pedig egy stilszta sem találna érzelmekre utaló nyomokat. Többször elő akartak léptetni, de mindig tiltakoztam, hiszen egy magasabb pozíció már döntések igen gyakran érzelmi alapon történő meghozatalával is együtt járna, és ezt a terhet nem óhajtom magamra venni – maradjon az érzékenyek fényűzése.

Természetesen nekem is vannak érzelmeim. De nem keverem a munkámba. Ide írom, ebbe a füzetbe, úgy döntöttem nemrég. Itt megengedhetek magamnak egy-két megjegyzést, reflexiót. Írhatok a megfigyeltjeimről magamnak. A hivatalt nem érdekli, milyen gyönyörű egy nő. És az sem, milyen rettenetes egy férfi. Ne gondoljanak semmi különösre, sosem élek vissza a helyzetemmel. Pedig gyakran megtehetném, hiszen hányszor, de hányszor nézem végig a búcsúzkodás nagyjelenetét, amikor a férfi tárgyalásra vagy tanulmányútra indul, az asszony egyedül marad odahaza, és három-négy nap után már fészkelődik a fotelban, nyugtalanul alszik, reggelig hánykolódik – én meg tudom, hogy csak be kellene csusszannom a takaró alá és magamévá tennem őt. Másnap talán

emlékeznének rá, de csupán titkos álomnaplójukban mesélnék el későbbi önmaguknak a Kígyóemberrel töltött éjszakát; és nem rémülnének meg, ha mondjuk a tükörben engem pillantanának meg, hanem elképesztő és gyötrelmes lassúsággal próbálgatnának ruhákat, alsóneműt órákon keresztül, vizsgálgatnák feneküket, mellüket és combjuk belső felét arcomtól félarasznyira, és szemükben révületet látnék, nem kacérságot; valami akaratos, hitetlen hitet, amellyel megpróbálnak elképzelni.

De nem teszem ezt: tilos fizikai kontaktusba keveredni a megfigyelttel. Akik megszegték a szabályt, mind hirtelen halállal tűntek el sorainkból. Mert érzelmre gyulladtak az áldozatok (többnyire szépasszonyok) iránt, és elkezdtek beszélni – amíg el nem vágtuk a torkukat. Nem szívesen végeztem ezt a munkát, megfigyelő megfigyelőjének lenni sem könnyű, a kollegák hörgő légzése, fuldoklása, a kikerekedett szemek, de főleg a véres kés látványától hisztériás rohamot kapó nők sikoltozása sok az embernek – nálunk azonban mindenki így kezdi a szakmát, és csak akkor léphet elő polgári megfigyelővé, ha már a saját megfigyelt megfigyelője sem tudja észrevenni őt.

Hogy miért ez a sorrend az előléptetésnél, és nem pontosan az ellenkezője? Azért, mert a hivatal emberei mindannyian ugyanannak a becsületkódexnek a szabályai szerint élnek – és dolgoznak. Sokkal könnyebb egy megfigyelőt megfigyelni, mint egy polgári személyt: a megfigyelt megfigyelő ugyanis tudja, hogy megfigyelik, tudja, hogy ő is ezt tette fiatalon, nem tiltakozik, ha a fiatal megfigyelő a torkára teszi a kést, hiszen tisztában van azzal, hogy hibázott. Nem kapkodja a fejét, ha recseg a padló, sejti, hogy az ő embere lépked ott, elkerüli a hangoskodást, a pánikot, nem nyúl kávé vagy telefon után.

A polgári személyek azonban sikítanak, ha üt a haláluk órája, küzdenek (bár semmi esélyük), nem hagyják magukat, nem értik,

hogy fölösleges ellenállni. Fellármázzák a szomszédokat, telefonálgatnak, előtte pszichológushoz járnak, akik természetesen szintén a mi embereink, és megnyugtatóják őket, hogy csupán betegek: üldözési mániában szenvednek, senki sem figyeli őket, senki sem tör az életükre, á, dehogya.

Az én megfigyelőm néhány hónapja tűnt fel, és jó ideig buzgó, de ügyetlen kezdőnek bizonyult. Csetlett-botlott, sokszor alig tudtam elrángatni a háziak elől, mikor rányitották az ajtót, vagy szembementek velem, miközben vízért slattyogtak a konyhába éjszakánként. Hihetetlen, hogy ilyen amatőrt küldtek a nyakamra, dühöngtem sokáig, de aztán rájöttem, hogy a hivatal bízik bennem, ezért került hozzám – és ezt nagy megtiszteltetésnek tartom. Rám mernek bízni egy töketlen újoncot (Most haragszol, mi? Hamarosan már a jegyzeteimet is elolvasod.), mert tudják, hogy Kígyó jó megfigyelőt farag belőle.

Csak jelekkel érintkezünk, a fiú lassan, aprólékosan, de minden újra nyitottan fejlődik, a kést is nagyszerűen kezeli. Néha megengedem neki, hogy végezzen egyik-másik emberrel, akire nincs már szükségünk. Próbáltam egyszer csőbe húzni, intettem, hogy vigasztalhatja az asszonyt, akinek a férjét megöltük, és kikerekedett szemmel bámult, nehezen lélegzett (befogtam a száját, néha-néha az orrát is), de nem tette, pedig meztelen volt a nő, és gyönyörű. Hozzáért ugyan a szeméremdombjához, meg is remegett kicsit, de aztán leszúrta, s közben huncutul rámkacsintott. Tudtam, mit jelent ez: előbb esek én áldozatul egy áldozatunknak, mint ő, hiszen ő a megfigyelő megfigyelője.

Persze nem hiszem, hogy végezni tudna velem: gyors vagyok és remek rejtőzködő – ám néhány hete magam is alig veszem észre, annyira kezdi kitanulni a szakmát. Néha még érzem ugyan a

leheletét vagy a mozdulatait a levegőben, de látni már nem látom. Igaz, hajdanában az én áldozataim is mind azt hitték, nem tudom elkapni őket, de kevés kollega van, aki a megfigyelt özvegyével való szeretkezés közben, az orgazmus közelében ki tud védeni egy jól irányzott döfést.

Akit most figyelek, annak az Ezredes nevet adtam. Fogalmam sincs, hogy miért. (Kicsit megrémít ez: nyugtalanító, ha valaminek az okáról fogalmam sincs, mert ez érzelmeket sejtet, önsajnálatot gerjeszt, elmélkedésre késztet – és ez összezavarhat a munkámban. Nagy odafigyeléssel írom a jelentéseket, mégis maradnak benne olyan szavak, hogy „hatalmas”, „elképesztő”, „csodálkozom, hogy”, „meglepetést okozott” – főnökeim már kétszer szóltak, hogy térjek magamhoz, legyek hideg és közömbös, mint egy kígyó.) Az Ezredest nem lehet hidegen figyelni, olyan közönséges. Eddig minden áldozatomnak volt valami érdekes tulajdonsága: Benedek huszonnégy órán keresztül tudott aludni egyfolytában, Szilveszternek naponta háromszor volt hasmenése, Alfréd utcalányokat gyilkolt meg, Zsuzsanna óriási szivarokat szívott, Kornéliának női voltak, és sorolhatnám a végtelenségig, de minék. Az Ezredes egyetlen különlegessége a neve – azt is én adtam neki.

Neje (az Ezredesné) annyira közönséges, hogy még az Ezredesné nevet sem bírta elnyerni magának. Gyönyörű asszony, szó se róla, kívánatos, formás, nagy ribanc. Az Ezredes meg igazi férfi – kétszáz pozícióban számoltam meg őket szeretkezni, igen tanulságos volt. Volt, aki csak vigyorgott a központban, de akadt olyan is, aki lapot és ceruzát vett elő, s gondosan, komoly arccal lemásolta egyik-másik figurát. Annyira hangosan hörögnek és visítanak, hogy nyugodtan megvacsorázhatom, borotválkozhatom, sőt, még a tévét is nézhetem olykor, ha basznak. Szó, mi szó, az Ezredesné mestere a szexnek, és

mikor az Ezredes nincsen idehaza, szeretők járnak fel hozzá. Aztán amikor a férj megérkezik, van minden: dráma, ordítózás, levegőbe lövés, asszonypofozás. A szomszédok rémülten hallgatnak, mert az Ezredes egy óriási, lefűrészelt csövű puskával jár-kel – nem tudom, honnan szerezte, de nagyon félelmetesen néz ki vele. Ha béke van, általában apró-cseprő, mondhatni nevetséges dolgokról beszélgetnek – néha már azt hiszem, hogy a kedvemért csinálják, tudják, hogy ott vagyok, és szerepet játszanak, előadják az életüket, de aztán mindig rájövök, hogy csupán egymás kedvéért teszik, vagy ami még rosszabb, saját magukért: ilyenek.

Bár naplóikban mostanában látok olyan tétéleket, hogy „mintha figyelnének”, meg „valaki él még a lakásban rajtunk kívül”, nem bírnak észrevenni. Nagyon büszke vagyok magamra, ami szintén bűn, mert az önteltség könnyen lebukáshoz vezethet, azt meg az én megfigyelőm, ez a buzgó, fiatal fiú nem engedheti meg: parancsa van, hogy végezzen velem, ha elérzékenyülök, vagy eltelek magammal.

Egyre vakmerőbb vagyok az Ezredesékkal mostanában – a múltkor felírtam a falra, hogy „Szeretlek, Mancika!”, mert már régen nem volt semmi jópofa cirkusz. Lett is nagy ribillió, végül nekem kellett lerántanom az Ezredest asszonyáról, mert már-már megfojtotta; csodálkozva és gyámoltalanul pislogott körbe, hogy micsoda égi erő tette ezt vele, s azóta kicsit félve tekint a feleségére. Nem is gondolná az ember, hogy egy ilyen közönséges alak ennyire hajlik a babonára, ennyire képes hinni valami természetfölöttiben. Így aztán mostanában megpróbálom halálra idegesíteni, elhitetni vele, hogy asszonya varázserővel bír.

Például étkezés közben, ha a sót kéri, megvárom, amíg a felesége bárgyún a polcra néz, ahol a sótartó nyugszik, majd hirtelen

odatolom eléje. Gyöngyözik ilyenkor az Ezredes homloka, szólni nem mer semmit, az asszony homloka is gyöngyözne, de ő nő, és nagyon ravasz, remekül leplezi az érzelmeit. Ám én mindent tudok: bár retteg attól, hogy esetleg tényleg boszorkány, tetszik is neki a gondolat – még körülbelül négy-öt trükkre van szükség, s meggyőződik arról, hogy varázsló. És akkor majd bosszút áll az Ezredesen a sok pofonért.

Nagy álma, hogy egy éjszaka konyhakés lebegjen be a hálósobába, s inogva megálljon a férje nyaka fölött: múlt éjszaka megtettem hát neki, mikor nyitott szemmel feküdt, és nyugtalanul forgolódott. Halkan sikkantott, a férfi is felébredt, és kerek szemekkel, halálra rémülten bámulta a kést. Aztán esdeklőn asszonyára pillantott, ő bólintott, én meg visszaimbolyogtam a késsel a konyhába. Jót nevettem, hallottam, hogy a megfigyelőm is kuncog, nagyon fontos, hogy kellemes pillanatokat szerezzek neki, mert a móka és kacagás irgalmasabbá teszi a szíveket.

Az Ezredes teljesen kikészült az elmúlt napokban, kinyílik előtte az ajtó, ha az immár önmagától teljesen megittasult Ezredesné azt mondja neki, de ha nem akarja őnagysága, akkor nem nyílik ki, pedig az Ezredes olyan erős, hogy alig bírom tartani a kilincset a túloldalon. Elköltözést fontolgat, és immár teljesen fölöslegessé vált a hivatal számára, hiszen nincs ideje, de főleg kedve azzal foglalkozni, amiért meg kellett figyelnem – már csak a mániájának él: a feleségétől retteg. Az asszony szintén megváltozott, kitelt, gyönyörű és titokzatos lett, és bár én teljesítem a kívánságait (amelyeket mindig szertartásosan, amolyan „Szezám, tárulj!”-stílusban, hangosan mond ki, majd a karjával köröz hozzá egy keveset), néha az az érzésem, hogy immár egyedül is képes lenne mondjuk a tekintetével felseperni a padlót.

Az elején megpróbálta a szeretőinek is demonstrálni új képességét, bekapcsolni a tévét a puszta hangjával, meg ilyenek, de erre nem voltam hajlandó – ilyenkor néhány percig megint a régi, közönséges és ijedt ringyócska volt. Pár napja azonban – annak ellenére, hogy csak figyelek, és semmit sem vagyok hajlandó tenni, akármilyen szépen mondja vagy kéri is – a tárgyak életre kelnek, szavai varázsszavak. Nagyon merész lett az utóbbi időben, nemrég például az egyik szeretőjének azt mondta: „Halj meg!”, és egy kés (a jó ég tudja, honnan termett oda) máris elvágta az illető torkát. Az Ezredesné hátradőlt, gyönyörködve nézte a művét, én meg rettegtem, mi lesz, ha hazajön az Ezredes, és ott találja a hullát. „Tűnj el!”, mondta lustán az asszony, és a lélegzetem elállt: a halott felállt, és imbolyogva kiment az ajtón, még a véres lepedőt is magával vitte egy táskában.

Ám az Ezredes nem csapott patáliát, inkább elköltözött, a hivatal pedig utasított, hogy menjek utána, hátha folytatja „csodák előtti tevékenységét” (ezt főnököm idézte egyik jelentéséből, enyhe rosszallással). Én azonban úgy döntöttem, maradok még egy kicsit, annyira lenyűgöz az Ezredesné. Áhítattal nézem napok óta, amint csak ül az ágyán, különböző dolgokat mond ki alig hallhatóan, és minden kívánsága teljesül. Felszedett pár kilót, de ettől még kívánatosabb lett, a szeretőit elzavarta, fekete bútorokat vásárolt, és nagyon boszorkányosra próbálja alakítani a lakását (meg a fizimiskáját): még egy üveggömböt is szerzett, amin persze mosolyogtam, igaz, tisztelettel.

Kicsit elhanyagolom mostanában a munkát: először fordult elő, hogy nem részesültem dicséretben, prémiumot sem kaptam. Próbálok erőt venni magamon, ám ahogy telnek a napok, ez a nő egyre szebb lesz – órákig bámulom a szekrényből. Valami azt súgja,

hogy nem lesz ennek jó vége, a hivatallal nem lehet sokáig packázni; úgyhogy néha elrándulok az Ezredes új lakóhelyére, de semmit sem csinál, iszik és gyógyszereket szed, könyvtárba jár és fekete mágiával foglalkozó könyveket olvas. Szerencsére jól ismerem előéletét, így jelentéseimben azt állítom, hogy folytatja korábbi tevékenységét, ezért további – néhány hetes – megfigyelést tartok szükségesnek.

De amikor csak lehet, az Ezredesné lakásán vagyok, és nézem őt, amint gyönyörű. A minap odaállt a szekrény elé, kezével angyalian hadonászott, és azt mormogta: „Bújj elő, gonosz, tudom, hogy itt rejtőzködöl! Bújj elő, és szeress engem, hiszen menyasszonyod vagyok, én, a világban élő ördög!” Mosolyogtam ezen, és próbáltam elraktározni agyamban ezt a képet, mert semmi sem olyan kedves a szemnek, mint egy szép nő, amikor komolyan veszi magát, amikor szertartásosan csinál valamit, szertartásosan vetkőzik, tisztálkodik vagy varázsol. Csakhogy hirtelen erős lökést éreztem hátulról, ezért kiléptem a szekrényből és ott álltam előtte, áttetszően, sudáran és gonoszul, ahogy magamat megteremtettem jó húsz évvel ezelőtt. Ő megérintett, keze szinte áthatolt rajtam, bizseregtem, hullámok lepték el a testemet, egyszóval nevetségesen éreztem magam, de zöld szemébe néztem, megcsókoltam, az ágyra vont, és hajnalig szeretkeztünk. Akkor eltűntem, majd hirtelen megint eléje toppantam, mulattatott az a (tudom, színlelt) rémület, amivel nézett.

Csodálatos napokat élek azóta, órákig heverünk egymás mellett, csókolózunk és semmiségekről beszélgetünk. A felső szomszéd falábú lehet és rosszalvó, bicegését a leghetlenebb órákban hallani, eddig nem is tűnt fel. Mikor kérdőn az Ezredesnére nézek, mosolyog, és így szól: „Megszoktuk. Mint téged.” Úgy érzem, hogy végre igazán élek – hányszor, de hányszor hallottam és olvastam ezt áldozataimtól, pár nappal azelőtt, hogy végeznem kellett velük!

Tudom, hogy rám is ez a vég vár, hiszen megfigyelőm a múlt éjszaka is, a világ rángatózva elsötétülésének pillanatában megbökdöste a vállamat: figyelmeztetett, hogy túl messzire mentem, és többé nem vállalhat értem felelősséget. Rendes fiú, én sosem szóltam senkinek, az én megfigyeltjeim csak egyszer hibázhattak.

Nem számít, szerelmes vagyok, azt hiszem. Az este vallottam meg az Ezredesnének, virágot vásároltam, gyertyát gyújtottam, a vacsora magától került az asztalra, legalábbis neki úgy tűnt. Jó kisembernek lenni, a jegyzetek írását is befejezem lassan, hiszen a halál vár, vagy ha mégsem – mondjuk megszökünk, Argentínába utazunk, vagy egy napsütötte szigetre –, akkor sincs sok értelmük: aki szépen akar élni, ne próbáljon nagyot alkotni. Az Ezredesné a feleségem lesz, és megmutatom neki a régi trükköket, boldoguljon, ha engem baj érne. Kemény öregasszony lesz belőle, büszke és szép, emlékemtől dacos, megközelíthetetlen, és sosem fog arra fanyalodni, hogy a nyugdíjából éljen.

Ma éjjel, mikor már a bordáim között éreztem a kést, de nem volt kellemetlen, nem fájt, mert ott ölelt a nő, a nő, akinek a szemében annak rendje és módja szerint megtört a fény, nos, ma éjjel a megtört fény úgy maradt, s vér csordult ki az Ezredesné szája szélén. A megfigyelőm kihúzta belőle a kést, rám nézett, és azt mondta: „Ő volt a veszélyes, nem az Ezredes. Neked őt kellett volna megfigyelned. A hivatal ma éjjel utasított, hogy végezzek vele. (...) Lehetünk barátok... Ha akarod, nem írom bele a jelentésbe, hogy bizalmas viszonyba kerülsz.” „Köszönöm”, mondtam. „De nem váltál be. Minden a te félrevezetésed és megtévesztésed szolgáta. Rendes fiú vagy, ezt komolyan gondoltam. Csak kicsit érzélgős.” Torkára szorítottam a kését, és végeztem vele. A munka mindenképp előtt.

Az ügyet lezártak nyilvánítom. Dátum, aláírás.

(In: *Nagyapám tudott repülni*. Magvető Kiadó, Budapest, 2007.)

Nagyapám tudott repülni

Legalábbis ezt mondták róla azok, akik hallották őt ezt mondani magáról.

Nem akarok hőst kreálni belőle itt, hogy esetleg magamra vonatkoztassam némely képességét, melyeket – remélném – örököltem; különben is: verte a családját, ivott, káromkodott.

Azért merem mégis leírni, hogy repült, mert nevén nevezte a dolgokat: ami a szívében, a szájában, ahogy a népi bölcsesség mondja, igaz, ha azt mondta, lajtorja, arra gondolt, hogy létra – ennyi jutott neki az ideák tanából. Szóval tényleg repült, nem használt metaforákat, az azistenit az istenit volt neki.

(Egyszer meghívta a püspököt a faluba, és csoda történt: azt állítják, azt mondta magáról, hogy aznap nem tudott repülni.)

A faluban megszokták ezt – lassan köztudomásúvá vált, az emberek már maguktól is el-elmondták: „Lukács repült az éjjel!” Senki sem látta ugyan őt repülni; az öregek azt mesélik, hogy régebben annál gyakrabban látták inni a „Korcsmá” nevű helyiségben („Szeszes Italok Korlátlan Kimérése” – ez is ott állt a cégéren), vagy a mezőn, ahol a kocsmáraláló pénzt kaszálta össze, napszámban. Mégis elhitték neki, hogy repül, mert úgy tudta mondani. (A hangsúlyban lehetett valami – leírni képtelenség.)

Senki sem merte a szemébe mondani, hogy hazudik. Indulatos, nehéz ember volt, kosztök zacskóban tartotta a dohányt, kifúrt bikaszarvban mindig volt nála vagy két deci szilvapálinka (nyilván vészhelyzet esetére), és kést hordott a csizmaszárban. Nem bicskát, bicskot, hanem kést. Ha bál volt, folyt a vér, a megszúrt legényeket (s mellettük, teknőben a kiontott belet) a többi legény vitte az orvosi rendelőbe, mely e kivételes éjszakákon hajnalig nyitva tartott. Aki túlélte, még ránézni sem merészelt többet. Az ő dohányja volt a

legkarcosabb, a pálinkát erjesztett cukros léből főzte, s a kése egy szike precizitásával működött – amolyan negatív hályogkovács volt ő a faluban.

Szóval nem mondta neki senki, hogy hazudik, pedig tehették volna: mikor mondogatni kezdte, hogy már évek óta repülni tud, hatvanéves volt, kettétört cigarettát szívott, mája kidudorodott a hasfalából, s a kést is jószerivel csak almahámozásra használta.

Mégsem nevték ki, jó az emlékezője a falusi embernek, csendben voltak, ittak, Indulj haza, Lukács, morogni fog az asszony, Majd repülök, ilyen szar poénok nem hangzottak el. Komolyabb ivás volt ez annál: bólogatós ivás; mind tudtak valamit, ökröt felemelni, hegyet lépni, parazsat enni, aki meg nem tudott semmit, az tudta, hogy nagyapám tud repülni.

Egyedül városra szakadt fiai nem hitték el, ha meglátogattuk, babonáság, mondták nevetve, s ilyenkor nagyapám szeme vörösre gyúlt, és egész éjjel a ház körül repkedett, én meg rettegve bújtam a paplan alá, mert huhogott is közben – s a gerendákból álló mennyezetről finom fűrészpor szitált az arcomra. Sosem mertem megnézni, hogy tényleg repül-e, de valami mindegyre eltakarta a holdat, s bár nem messze magamtól horkolni hallottam, tudtam, hogy a kéményt körözi.

De másnap újra világosság volt, és ő vágta a fát, a tűzgyújtós apróforgácsot, kettétört cigarettát szívott, dörmögve tapogatta a mája táját, s nekem almát hámozott. Sosem szólt hozzám.

Mindig csak másnap, a faluban hallottam: „Lukács repült az éjjel!” Nem ijedten mondták ezt az emberek, de nem is könnyű szívvel. És nem is nekem mondták, hanem egymásnak, a kerítésen át, suttogva, körül-körülnézve.

A férfiak még mindig a késelő Lukácstól féltek, nem a repkedőtől, sokan viselték hasukon a lepkeöltés nyomát, s

asszonyaik esténként a heget simogatva merengtek régmúlt idők Lukácsán, ki hajdanában mindegyiküket meghódította és megkapta.

És ők is tudták, hogy repült az éjjel, ám a férfiakkal szemben ők ezt izgalmasnak találták, s kuncogva mesélték egymásnak. Ez fájt a férjeknek, gondolom.

Ne repkedjen Lukács a házaik körül. Ne készítse kövér és csúnya asszonyaikat tisztátalan álmokra, mozdulatokra. Reggel begyűjtani, fejni, dolgozni kell. Mégsem mertek ellene tenni. A hivatal sem packázott vele: babonás, alszegi emberek ültek ott, akik még hajdanában, napszámos-bajtársként félték a diadalmas Lukácsot. Aki szegény maradt, nem állt közójük, s egyedül is elbánt volna valamennyiükkel, ha úgy jön ki a lépés.

De szó sem volt ilyesmiről. A falu igen belterjes módon működött: lejött a parancs a központból, többnyire postán, s minden egyéb az önszerveződésre volt bízva. Ment minden, mint a karikacsapás: közös lett a cséplőgép és a határ, tintásujjú a béreslegény.

Lukácstól nem volt mit rekvirálni – mert így nevezték a környéken, amit csináltak –, ezért hívták őt is, de nem ment.

Pedig neki sokan könnyebben adták volna, félték tőle, s tiszteletet parancsoló fellépése sok méter kötelet mentett volna meg, sok gyermek nem maradt volna árva, ha ő azt mondja, ezt most elvisszük, Elek, de hidd el, hogy visszakapod majd, ha élünk.

Mégsem ment, nem tudom, miért. Nem a nagy lélek tette, nem is a tunyaság: ebben a faluban ez a két dolog ismeretlen volt. Nagy lélek, nagy gondolat nem született, mert megfojtotta a savanyú szőlőből préselt lőre s a pálinka. Tunyaságot pedig sem a gazdák, sem utódaik nem engedtek sem maguknak, sem egymásnak.

Csak valami emberség tehetette, s nagyot nőtt a falusiak szemében. Neki és három barátjának elhitték a repülést, a parázsevést, mindent.

– Ki vagy te, Lukács? – kérdezte egyszer könnyes szemmel, nyögve az egyik megkéselt, mikor még mindketten fiatalok voltak.

– Vagyok, aki vagyok! – szólott ő, és újra szúrt.

– Valóban, a kegyetlen és irgalmas isten volt ő, öntörvényű, és messzire látó – mondta a tiszteletes a temetés után, mikor bezárta a templomot.

Másnap vízzel árasztották el a falut, és egyetlen élő teremtmény sem maradt a környéken. Azt mondják, akik később arra merészkedtek, hogy lélek repült el a vizek felett, s néhol megállt; lebegett.

(In: *Nagyapám tudott repülni*. Magvető Kiadó, Budapest, 2007.)

A lézengő writer

– kóborlovaglás a magyar nyelv mezein –

Én gondolkozok sokat. Gondolatok ilyenkor jönnek-mennek fejemben kasul, keresztül. Egyik gondolat jó, de akkor ugyan szalad jobban a másik. Vagy egyik. Nézőpont kérdése szerint. De ott a baj, ha akar a leírás létrelni: gondolatok túl nagy szaladgálást visznek véghez. Ha jobban bírnám nyelvet, elménckednem lehetne, hogy közülük sok a véghez. De olvastam ezt én, nem – sajnós – kitalálásom, a saját.

Vannak ilyenkor témák, elősorakozván, fontosságosan vannak, sorrendjüket ami illeti. Ilyen témák a nők. Én legsokabbat a nőkről gondolkoz. Hogy nők nekem nem, s miért? Hogy én nőknek pedig igen, de.

Sokszor fogja búbanat ezért keserű szívemet. Magamon könnyítnem nehéz, történik mikor ez.

Igaz, ha nem panaszkodnék, volna okom rá. Mert volt nők voltak, s akadnak még emlékem bogába. De nő most miért nem, ha igen akkor, szegzek kérdést magamhoz. Rokona tehát magamnak szegről-végre vagyok, ilyenkor.

Bizony, élet keserű, ha hiánycikk a nő.

Meg még sokakat gondolok karriernek felőle. Hogy a nők, olyan pont, mint. Hogy nincs, olyan. Háborodok fel ezen, tömeg, légy távol, alacsony, gyűlöletemhez vagy!

Sokat arra merengek, szubjektíves vonás, az, mit magamról írok, mi ez mostanában, mi nálam van tehát, illetve írásaimat. Hogy tudathasadásig az: mit írok magamról, vagyok magam. Ihletem fordult a be felé? Vagy ürült a ki? Kérdések – s rajtuk rágódnivaló – vannak.

Még szokok gondolkozni, hogy összességemben én vesztés, amilyen vagyok. Losernek – mondják az angolok – születtem. Én mondom. Mint én, okosabb, énnálam szebb, fölöttém gazdagb, tőlem kecsesebb, hozzám kellemebbes, mind vannak. Szép volna, ha így nem volna, de másként, akárha fordítva.

Szuverén entitás, írói, mi nékem még ha marad. Szuverén annyira, hogy hőse csak maga, ő azaz bír lenni, ki más, ha nem én. Bizony, mert sokak a tehetségekben szárnyalnak engem túl. Őket olvasom, pallérozván hajlamomat plagizálásokra. Innen tán nyelvezet, ez is.

Érdekes, jön rá emberre, nem izzadtság, ami látszat, könyveim másoknak. Tehetség, párolgó lapokról, fülledtségnek nélküle, mindig nem, na persze.

De rossz memóriám, hála neki, s isten, neki is, hullajtja ki sok tehetségeket, mi zavarand néha – bár ne volna így, s lophatnék bátoran.

Lám, de említett fent nevezett vert tán meg, s bottal nem, csak szerzeménnyel, mi saját, mi egyszer – ez echte! –, ki tudja, való-e, vajh.

Bizony, nehéz léte prózaírónak, kicsinek, sok okosságos éveknek utána, halászott mit ki könyveknek belőle. Talál kínjában ki mindent már, hagyj legalább neki örömet, vállveregetőt, sajátot.

Bizony mondom néktek, tetszetend az, itt hogyan írok, de találok akkor ugyan nehéznek is, s mintha volna valakinél már, írva vagyva. Lehettek többen, fészkeltek kik magukat belém: az írás exorcism, paráznaság, véték, nyavolás. Űzze, kit elkurvított szelleme, kárhoztatván őt erre. Gyalázatos mesterségre.

Akárcsak éneket. Melyt – térvén vissza főleges kezdetekre – frekventálásban nők elmarasztalnak.

Némberek, átkok, jöjjetek azonnal, kebelemre térni, mi részemről nyerne fogadtatást, szívélyest, s egyben viszonzást is, hosszút s nedveset!

Ihletet adjatok, dolgozhatok ámbár, sok-sok százalékban. Izzadság s taszítvány, mi marad utána.

Mutatni akartam, gondolatok vannak, hogymint elmémben, s lám az össze, vissza. Ismerszik meg bajban az igazi elme, közmondás is tartja, s igaz? nem! nekem a feszengetés, mi marad, közönségnek előtte, tintán, feketével.

Igaz való, gondolatom több már nemigen fejemben, pedig leírni is főképp ütközik, úgymint nehézségbe. Semmi volt, indultam belőle, s recikláltam magam, oda, ugyan. Húzza súly le, kánya elvigye s csípje, de gyorsan, önkifejezési túráját a tornak, elme temetését, sírját a papírnak.

*

Szó, mely vég is egyben:

S azt mondanom kell, hagynom abba tanács, mert lesz belőle beszély, mely rímes a rigmusban, vagy – rosszabb mi még ennél?/rosszabb mi még ennél! – talállok maradni így.

Abban hagyjad Te* is hát, s késő tán még nem lesz.

(In: *Nagyapám tudott repülni*. Magvető Kiadó, Budapest, 2007.)

* Olvasó, kedves, mi vagy.

A róka szól

Én vagyok a róka a mesékből. Nem, nem az a sajtos, dehogy. Hanem az örök róka, a bolygó róka, történetek élesztője, ez vagyok én.

Mert ugyan mi lenne nélkülem abból a sok meséből, abból a sok összehordott, nevetséges, de inkább szívszorító, engem mindenesetre halálra bosszantó történetből, amit öreg krapekok mesélgetnek ámuló unokáiknak, ha még így van ez egyáltalán...

A sajtos koma (testvérem melleleg) nagyon okos és szerencsés alak, a rókanemzetség büszkesége, a pozitív ellenpélda (számomra főleg), ahogy apánk mondotta volt. Azért létezik, hogy láthassam, mennyivel jobb volna nekem, ha ugyanolyan szerencsésen forgolódnék a történetekben, mint öcsém, a végén sajttal gazdagodván, mert, ugye, folytatta bölcs nevelőnk, nincs is annál mocskosabb érzés, fiam, mint minden mesében előlről kezdeni azt, amit már rettenetesen unsz, és még csak egy parányi sajtreszelék sem jut neked.

– Ezennel rád ruházom ezt a hálátlan szerepet, édes gyermekem – suttogta a halálos ágyán –, amelyet annyira gyűlölök, hogy szívem szerint legkisebb királyfikát gyilkolásznék egész életemben a halál után. Légy méltó követőm, ó fiam, s vigyázz bundád minden egyes szálára. Metaforikus jelentésük van – s azzal lehunyta szemét.

Öcsém ekkor már énekórákra járt, de amúgy is nekem kellett volna továbbvinni a hagyományt; igaz, én örököltem többet, gyűlölt is az öcsisajt érte, azt sziszegte, hogy túltesz majd rajtam mindenben, fejre is állhatok a nagy vagyonnal (itt gonoszul felröhögött), s segíthetek a harmadik fiaknak életem végéig! Mondtam neki, hogy dögöljön meg, s a varjú lakmározzék a testéből, de ezen is csak nevetett.

Az örökösödési vitát emígy lerendezvén nekiláttam, hogy beteljesítsem azt, amit rám mért a sors: vesződni kezdtem a bamba királyfiakkal.

Mert a királyfi furcsa egy teremtés.

Először is, pontosan úgy néz ki, mint egy paraszt. Valószínűleg azért, mert a parasztok eszelik ki őket. (Igaz, én is egyszerű, vidéki rókának látszom első ránézésre... Hol vagyok én, ó, uram, hol vagyok a fejedelmi udvarokban használt, egészségesen fényes szőrű rókáktól, akiket hajtás előtt gondos vadászkezek táplálnak hetekig!)

Másodszor: nem értem, hogy apjuk, az öreg király, miért csinál először két vázlatosan és elnagyoltan rossz kölyköt, miért nem kezdi nyomban a harmadikkal, azzal a kis dundi rózsapofikával, aki szintén együgyű, de legalább nem olyan szemét, mint a másik kettő.

Mert ugye, miből élek én (nekem sem a jogdíj hozza a nyulat a konyhára), teszem fel a kérdést. Ülök, drága jó emberek, a fa alatt, s várom, hogy arra vetődjön a legnagyobbik fiú. (Aztán a középső s a kicsi. Mindig ebben a sorrendben jönnek – már nem áltatom magam.)

Ülök és növesztem a szőrömet, azt a metaforikust.

Aztán megjelenik az első királyfi, a legnagyobb.

Leül a fa alá. Pontosán az én fám alá ül le, mert az alatt a fa alatt neki el kell töltenie néhány vázlatos percet. (A fa is metaforikus, noha nem minden levelével, hanem anblokk, így mondják, ha jól hallottam.)

Kenyér, bicska elő, szalonna csak akkor, ha tényleg nagy a királyság. Nézem, nézem, aztán elősomfordálok, közelebb lépek, egészen a hagymaszagú, bűzös pofája elé. Mondom neki, adjál egy kis kenyeret, jóember. Az meg csak néz, mint a gomba, egyáltalán nem zavarja, hogy nicsak, itt egy állat, s beszél, hát ez meg hogy lehet, szóval ilyesmi meg sem fordul a fejében, csak néz a szemével, s aztán megrázza a nagy bugris fejét (mindegyiknek tele a haja

szalmaszállal, fogalmam sincs, történetünk előtt hol éjszakáztak, de hogy nem palotában, az bizonyos), hogy nem.

Hogy dehogy ad.

Az évek megtanítottak arra, hogy ne guruljak nyomban dühbe, olyan vagyok, mint a kezes bárány, mostanában még egyszer kérek a hitvány kenyereből, rólam igazán ne mondja senki, hogy aljas vagyok, s hivatásból, elsőre szopatok. Az meg csak néz, sőt, egyes találékony mesélők szerint (húha, hogy szeretik az ilyet a néprajzosok, „az apróbb részleteket is kiszínezi”, mondják élvezettel, s közben a tarisznyájuk rojtjait babrálják!) egy jó nagy husángot kap elő, s ráver a hátamra, hogy csak úgy porzik.

Pedig ugye, ha kölyökkorában a kretén apja olvasott volna neki legalább egy mesét, most egészen más sors várna rá. De mindenki a maga szerencséjének s szórtillogásának a kovácsa, mondom én ilyenkor, arrébb sétálok, s szánalommal vegyes undorral nézem, ahogy vitézül elindul, bele a nagyvilágba.

Noha manapság egyre kevesebb királyfi jár erre (úgy tűnik, nem trendi már ez a fajta mese), én tudom a dolgomat, visszaülök a fa alá, szorgalmasan várok, s a nagy után általában tényleg beesik a középső testvér.

Ha szabad ezt mondanom, ez még a bátyjánál is köcsögebb, üt az első szóra, nem szereti, ha ugatnak az állatok, mondja, kopasz és nagyfejű, nem is ennék az avas szalonnájából, még ha adna, akkor sem.

(Itt jut eszembe, igazán bajban lennék, ha mondjuk egyszer az első két testvér közül valamelyik nem kergetne el, hanem így szólna: nesze, róka koma, töltsd meg a beled, ne mereszd itt a szemed, bazmeg! Mert ugyan mihez kezdenék akkor?! Mit tennék? A szabályzat azt írja, hogy az első kettőnek nincs szőr, még akkor sem, ha leszopnak (Isten ments.). Ott állnék valószínűleg, pofára esve, a

szerencsétlen jószívű meg várna valamire. (Szörre, na ja, hogy megfújhassa, s mindenféle kívánságot suddoghasson a fülembé aztán.) Én meg tépelődnék, mindjárt itt a kiskirály, gondolnám, mi lesz azzal, főne a fejem, szépen ideér nekem, szőr persze nincs, ő meg körbejárja a küldetést tiszta potyára, mert ez az ábrándos itt előttem addig leart minden babért, megdug minden (szintén király)kisasszonyt. Jobb is, hogy nem történik ilyesmi, gondolom, amikor megnyugszom, azért vagyok hagyományos mesék hőse, hogy minden hagyományosan, hadd mondjam: tradicionálisan történjék velem és általam.)

Szó nélkül eltűröm hát, hogy rámhúzzanak a husággal (igaz, olyan is akad, aki csak nyelvet ölt, mostanában egészen kicsi, óvodás királyfik is elindulnak szerencsét próbálni, ha már az összes pályát megcsinálták otthon a Diablóban), s nézem, amint eszik a penészes kenyereket vagy isszák a kakaójukat. Alig bírom kivárni, hogy elhúzzanak, s folytathassam az asszonnyal az ebédet – nálunk ugyanis munkanapokon is kacsasült van.

Szóval lefutom a két (még egyszer: amúgy teljességgel fölösleges) kört a két fajankóval, s várom a legmarhábbat, a kicsit.

Legkisebb királyfinak lenni talán a legszarabb dolog a világon.

Én nem tudom, mi folyik ezekben a királyi udvarokban, de nagy a gyanúm, hogy a két báty rendszeresen elveri az öcsköt, s apjuk, a „nagy király”, ahelyett, hogy lekeverne azoknak egy-egy pofont, csak adja a lovat alájuk: előszeretettel csúfolja a kicsit ő maga is, s ironikus megjegyzéseket fűz a versekhez, mivel ezek a legkisebb fiúk általában verseket is írnak (vagy legalábbis szavalnak). Úgyhogy mire elindulnak szerencsét próbálni, teljesen szét vannak frusztrálva, gyávák és oda az életkedvük, mondják is nagy flegmán, hogy egy életem, egy halálom, mert nekik már úgyis mindegy.

Nemsokára odaér a kiscsávó a fa alá, látszik rajta, hogy be van tojva, a szeme egyik zizzenő falevélről a másikra ugrál (ezeket persze egy hosszú dióverő bottal mi lökjük le az ágakról az asszonnyal, szerintem ennyi szórakozás igazán kijár nekünk is). Nekiveti a hátát a fatörzsnek, s előveszi a cipót (van olyan is, különösképp a vékonyabb dongájúak között, aki müzlit zabál), kinyitja a bicsakot, vívóállásba helyezkedik, kicsit döfköd vele, ilyenkor nem fél, hősnek képzelet magát, gyermek még az istenadta, mosolygunk össze a feleségemmel. (Jaj, ez az asszony! Egyfolytában ott nyüstöl a seggemben, s nézi, hogy dolgozom, néha az agyamra megy. Mondtam már neki egy párszor, hogy menjél fiam, s fogjál nyulat, a faszomba, de ő csak néz, s úgy látom, nagyon büszke rám, hogy ilyen járatos vagyok a hagyományban. Persze máskor meg be kell látnom: úgy megszoktam már, hogy nem is tudom, mi lenne velem nélküle... bár alighanem semmi különös, hiszen agglegény koromban is ezt csináltam reggeltől napestig, s akkor még hétvége vagy egyéb ilyen kedvezések sem voltak.)

No, de ott tartottam, hogy megjön a kis pojáca, eszik nagy hősiesen, s akkor én – egy adott pillanatban, ahogy atyánk tanította – eléje toppanok: adjál egy falás cipót, kicsi gazdám, mondom neki táltos koma modorában, csak éppen unott hangon (mert még lelkesedjek is, mi?!). Annak meg a bicskája megáll a levegőben s a morzsa a nyeldekklőjében, köhög, hogy az asszonynak kell hátba veregetnie, attól aztán tényleg majd' elájul, jesszusom, nem egy, hanem két beszélő róka! Remegve nyújtja át az egész cipót (a múltkor egy különösen félőstől két zacskó csipszet szereztem), s a tekintete könyörög, hogy akármit megtesz, csak ne üssek. (Jaj, mit nem adnék, ha egyszer valamelyik rámvágna vagy belém rúgna, tán még a csizmáját, azaz a bocskorát is megcsókolnám!)

Ami ilyenkor következik, tényleg szörnyű: először is lelket verek bele, s elmondom neki, hogy öregem, rendes csákó vagy, hogy tényleg adtál, látod, én vagyok a te jó szerencséd, ide lettem vezérelve, hogy a fene megenné, az utadba, nem leszek hálátlan, satöbbi, satöbbi. Aztán lejátszunk még néhány kötelező udvariassági meg ömlengő kört, s végre (végre?!) elérkezünk a nagyjelenethez (legalábbis számomra az): amikor ki kell tépnem a szál szőrt a bundámból. Eszméletlenül fáj, a franc tudja, miért, talán mert – mivel, ugye, metaforikus – nagyon be van ágyazódva a tüszőbe, s nehezebben jön ki. Van, amelyik inkább szakad, az ilyeneknek a tövük gyullad be két-három nap múlva, tiszta katasztrófa ez a része a mesének, úgy nézek ki utána, mint valami ragyás, baszatlan, szingli szűzróka, csúfol is az asszony, hogy na, nyomkodhatom a pattanásaidat, róka koma!

Érkezik aztán néha olyan mohó alak is, akinek rögtön három szál szőr kell, ez a halálom, kész vagyok az ilyen történetektől, meg tiszta ideg s gyulladás hetekig, az asszony meg majd megszakad a nevetéstől!... Mondtam is neki, beváglok ide magam helyett, hülye piccsa, mit röhögsz, azt hiszed, ezeknek a királyfiknak számít, hogy te vársz itt vagy én?! Azt se tudják, mi a különbség a nőstény róka meg a hím róka között, ezek már városiaknak képzelik magukat, a falu szélén a táblára a név alá odaírják, hogy sziti, hát mit vársz tőlük?! Ilyenkor aztán elhallgat, s csend van egy darabig.

Egyszóval szőrök ki, a királyfi meg elindul velük. Persze, nyomban erős lesz, szinte hegyet lép, mint ama bizonyos Mohamed, én vagyok a hibás, mert olyanokat mondok neki, hogy ha baj van, öregem, csak fújd meg azt a szőrszálat, s nyomban ott termék, mindent elintézek! Ha pedig valaki bántani akar, mondjad, hogy az én haverom vagy, kotródik az összes medve az útból, meglásd, szóval átmosom az agyát, ahogy tanultam, rendesen.

Megy, mendegél a legkisebbik fiú, s persze azt hiszi, most már mindent lehet neki, hogy például akár a vízen is át tud menni, mint ama bizonyos Jézus. Aztán mikor kiderül, hogy mégsem (mert miért is lehetne? Szőrrel lehet hegyet elhordani egy éjszaka alatt, meg szétválasztani a gyöngyöt a disznótól, de száraz lábbal pocsolyán átgázolni nem lehet, még a faszom is nem kéne?!), ott káromkodik nekem, mi meg röhögünk az asszonnyal, hogy fáj bele az oldalunk – direkt úgy választottam fát, hogy legyen a közelben egy pocsolya, amelyik még nyáron sem szárad ki. Egy kis másféle szórakozás, ennyi belefér, nem?

Aztán már csak ki kell várni azt a csepp időt, amíg a hülye királyfija megtalálja a gonosz királyt, sárkányt vagy boszorkát, s a kollega, látván, hogy megint milyen amatőrt küldtek a nyakára (mondom is néha, szinte versbe szedve, hogy inkább vagyok róka az országút fájánál, mintsem rút boszorka a mese végénél), mindenféle próbát kieszeljen, hátha ezzel sikerül lekoptatni. Vágja ki az erdőt, hordja el a hegyet, válogassa szét a fehér homokot a vöröstől, persze egyetlen éjszaka alatt – ilyen dolgok vannak általában, a munkatársak sem fárasztják magukat, hogy valami érdekeset találjanak ki, több ezer éve csinálják már ők is.

Persze a gyerek meglepődik, áll, mint az apja tehene az üres jászol előtt, s azt sem tudja, hogy kell megfogni a fejszét. Látszik rajta, hogy mindjárt elájul a félelemtől, mi lesz itt reggel, lefejeznek, motyogja, remeg a lábszára, s gyakran még a könnye is kicsordul (ilyenkor leveszi a szemüvegét, s papír zsebkendővel törölgeti magát – elképesztő, hova jutottunk!). Aztán hirtelen megvilágosodik, hogy jé, a rókaszőr, keresni kezdi, kotorászik a zsebében, ott állok tőle tíz méterre, alig bírom kivárni, hogy megtalálja, de meg kell várni, ez a szabály, sajna... Aztán előkap egy szőrt, de persze az a töke szőre, fújja az idiótája, mintha klarinét lenne nádsípval a hegyében, de

persze semmi, a nagy erdő még mindig ott van, s úgy röhög, hogy zöld bele. Aztán végre rájön (ez is mindig ugyanúgy történik), hogy az ő szőre parasztosan fekete, az enyimé meg faszán vörös, mint egy igazi úri rókaé, így már megtalálja, megfújja, én meg, mint egy hülyegyerek, odafutok („ott termék”, értik, ugye?) s kezdem, hogy így kicsi gazdám, meg úgy kicsi gazdám, mit tegyek, miben legyek a segítségedre?

Ő csak szipog s mutatja nagy durcásan az erdőt, én meg sóhajtok, s elkezdem kivágni, füttyörések közben, s néha odalesek, mit csinál. Higgyék el, még soha egyetlen királyfi sem jött oda, hogy né, te, róka koma, húzzuk ketten azt a fűrész, vagy hogy most én vágom egy darabig, menj, szusszanj egy keveset... Ehelyett ott állnak az erdő szélén, és sírdogálnak, de van olyan is, aki a királykisasszony egész alakos portréjára recskázik – én meg dolgozom, mint a bolond.

Reggelre alig állok a lábamon, úgy ki vagyok nyiffanva, a gyerek meg jön (most már magabiztosabb, úgy fújja a szőrszálat, mint a sípot), hogy izé, te, mi vagy, figyi, nem lehetne, hogy ezt a hegyet is elhordod, vagy mi. Válaszolok neki, hogy most meg mi a tökömet mondjak, persze, hogy nem lehetne, de muszáj, a fene a beleteket enne ki, s azzal nekilátok. Jó, hogy van a madár, tudják, a kismadár, az mindig jön, segít, a csőrével hordja, persze nem sokat ér az egész, de legalább van társaságom, igaz, beszélgetni nem lehet vele, mert ha kitérít a csőrét, még az a kis hegyormozsa is kiesik belőle – röhög öcsém eleget rajtam.

Ne is kérdezzék, hogy tudom másnap reggelre elhordani, mert kurva nehezen.

A végén már alig kapok levegőt. S akkor még mindig hátra van a harmadik próba, amit szintén én teljesítek, na attól aztán meg lehet kergülni, általában ez a szétválogatósdi, hát nem kívánom senkinek. Harmadik reggel káprázik a szemem, s ötnek látom a királyfi

önelégült pofáját, mondjuk, lehet is annyi, úgy megered a hangja. Ilyenkor, ugye, várna az ember valamit, nem jutalmat, tényleg, hanem egy jó szót, egy köszönömöt, de nem, ezek, öregem, ezek olyan szemtelenek, hogy semmi... egyből rohannak a királyhoz, s dicsekedve előadják, hogy készen vannak, tessék, ki van vágva, el van hordva, szét van válogatva.

Én meg ott fekszem a porban, kinyúlva, alig tudok mozdulni, s hát egyszer csak látom, amint jön a fiú, azaz nem is jön, hanem hintón parádézik az idióta nevével. Persze már akkora király, hogy meg sem ismer, illetve megismer, csak félrefordul, pedig én emelem a kalapomat, akarok valami szépet mondani nekik én is, hogy sok boldogságot, vagy ilyesmi, de nem hajlandó megismerni, már büdös neki a róka. Ilyenkor felkapok egy követ az út széléről, van elég, hálistennek, s odabaszom, hogy csak úgy reccsen; nem nézem én, melyiket találja, a lényeg, hogy vér folyjon! Aztán megyek vissza posztolni, a fa alá, tiszta csoda, hogy felnőtt, vén róka létemre még hiszek olyasmikben, hogy munka meg becsület.

(In: *Nagyapám tudott repülni*. Magvető Kiadó, Budapest, 2007.)

„...és nincs segítség”

Múlt héten, január 7-től január 13-ig az mr1 – Kossuth Rádió az esti *Rádiósínház* keretében *Nyugatosok* címmel sugárzott egy sorozatot, mely elsősorban Ady Endre tárcanovelláira koncentrált („...ilyeneket is tudok, ha akarok”, halljuk szinte a mester büszke, borízú hangját), de szombaton Balázs Béla, vasárnap pedig Csáth Géza is sorra került. Csáth Gézától először a *Zách Klárát*, utána pedig (a késő esti műsorsávban) a *Morfinizmusom története* című rádiójátékot hallhattuk. Csáth naplójának és Mozart *Don Giovanni*jának felhasználásával a műsort Kovács József állította össze, a szövegeket Vallai Péter adta elő.

Az egyetemen annak idején több társammal együtt a nemi túlfűtöttségek iránti egészséges érdeklődésünk jeleként nagy élvezettel lapozgattuk Csáth Géza naplóját (Babits kiadó, Szekszárd, 1989), Apollinaire *Tizenegyezer vesszőjét*, valamint a *Szabad ötletek jegyzékét*. Akkor Csáth naplója tűnt a legmulatságosabbnak, hiszen ki ne mosolyodna el az olyan sorokon, mint: „Ma is úgy érzem, jól cselekedtem, hogy nem coitáltam meg. (116. o.)”, majd egy oldallal később: „Sikerrel és teljes kéjérzéssel coitáltam Szidit és Olgát. (...) Ennek örömére aztán újra fecskendeztem.”, vagy azon, amikor a megszállott statisztika-készítő Csáth ekként vonja meg 1913 januárjában az Olgával való közösülések mérlegét: „Vele való életemben coitus történt eddig 424 – éspedig végbement 345 nap alatt, ami annyit mond, hogy naponta 1,268 coitus történt ezen 345 nap alatt.” És így tovább, majd 150 oldalon keresztül. Csáth nyelve és stilisztikai jellegzetességei szinte kériki, hogy kifigurázzák őket – Orbán János Dénes nem is gondolkodott sokat, *Vajda Albert csütörtököt mond* című novelláskötetében remek Csáth-paródiát írt *A nagy P* címmel.

Ezután évekig kerestem antikváriumokban a *Naplót*, feliratkoztam rá, és végül sikerült: kicsit szétgyúrva, kicsit szakadtan és kopottan, de enyém lett a könyv. Később láttam, hogy angolul is megjelent, Peter Reich érzékletes fordításában (*The Diary of Geza Csath. Angelusz and Gold Kiadó, Budapest, 2000*), és röpke másfél évnyi keresés után egy plázabeli könyvesbolt alsó polcán azt is megtaláltam: immár teljes a gyűjtemény. A cigarettáról való leszokás kálváriájának újabb és újabb stációjában, az elbukás után mindig újraolvasom a könyveket, hogy megvigasztaljam magam: Csáth például azzal próbál erőt gyűjteni a morfiúmról való leszokáshoz, hogy siker esetén „még 34 év, mennyi élvezet, mennyi jó nap, mennyi könyv, mennyi szép eszme, mennyi táj, szag, tej, *cigaretta*, virág, vagyon, pénz, dicsőség, zene, gyermek, boldogság, újságolvasás, az élet teljessége” vár rá. Mostanság azonban korántsem annyira mulatságos, mint hajdanában volt; ráadásul időközben Bulgakov *Morfium* című novelláját is többször elolvastam, ami „csupán” szintiszta – igaz, feltételezésem szerint fiktív – leírás: felszabadult röhögés nélkül.

És vasárnap este, Vallai Péter előadása után immár egészen átéreztem és átláttam a leszokási kísérletek történetének a tragédiáját, nem volt vicces a defecatio, a coitus, az olyan mondatokon sem nevettem, mint: „Ekkor 1 órán belül kétszer 0,02 P-t fecskendeztem 3%-os oldatban. Határozottan rosszabbította az állapotot. Így azután éjfél után ismét 0,04 P-t helyeztem el.”, sőt, minden mondat felidézte a különféle szenvedélybetegek szinte ugyanazokkal a szavakkal való fogadkozásait a leszokás előtti napokban.

Lehet, hogy a cigaretta – abbahagyási nehézségét tekintve – rossz és súlytalan párhuzam: mégis, a leszokás természete és fázisai ugyanazok: a fogadkozás, a próbálkozások, annak tudatosítása, hogy

ez álgyönyör, melynek elhagyása igazi örömhöz juttatja az embert, az undor, a lelkiismeret-furdalás, mikor a nagy leszokási terv először, másodszor és harmadszor is dugába dől, az ürügy keresése (még egy adag Pantopon, még egy szál), majd a végső konklúzió, hogy: „Azután jöttem rá, hogy halálos beteg vagyok, és *nincs segítség.*”

Vallai Péter döbbenetes előadásában – minden bizonnyal a zenének és a tömörítő szerkesztésmódnak is köszönhetően – a leszokási próbálkozás története egészen kivételes tragikus mélységet mutat meg: főleg midőn a hallgató az előadás során mindegyre szembesül azzal, hogy amit hall, bár a legmagasabb fokú művészet, mégsem fikció, nem irodalom, hanem élet, vagy legalábbis valóság. A műsor elején a könnyed, felolvasós tónus először mániákusan suttogóvá, néhol hörgővé válik, aztán a felelősség áthárítási kísérletének gigászi küzdelme megtöri a hangot, amely a végső konklúzió előtt teljesen kitisztul és lelassul, s így érkezik be, na nem a megnyugvás, hanem a teljes reménytelenség szívszorítóan kilátások nélküli révébe.

(Csáth Géza: Morfinizmusom története. *Kossuth Rádió*, 2008. január 13.)

(In: *Élet és irodalom*. 2008. január 18.)

A betelefonálók osztályozása

A cím kicsit nagyképű, egyből Brehmet sejteti, pedig csak egy néhány vonallal felskiccelt, erősen vázlatos osztályozásra vállalkozhat a vitéz, szinte főállásban rádiót hallgató egyszeri szemüveges pacák. Tisztában vagyok vele, hogy minden műsorszolgáltatásnak valamennyire interaktívnak kell lennie, hiszen másképp nincs feedback, s az ember (vagy szolgáltató) elindul egy irányba, keményen menetel arrafelé, hátra sem néz, s egyszer csak azon veszi észre magát, hogy lemaradt mögüle mindenki; mégis újra és újra meglep, hogy az emberek mennyire szükségét érzik annak, hogy a rádión keresztül, annak jótékony, arcot-sem-kell-vállalni homályában jól megmondják a tuttit, azaz hogy igazából mi a baj az országgal, a gazdasággal, a focival és a disznóvágással. És mennyire hisznek abban is, hogy valaki pontosan és éppenséggel az ők véleményükre kíváncsi...

Persze, nem csak politikai harcolók ugrálnak fel kényelmes, rádióhallgató karosszékükből a vonal túlsó végén, midőn fejük pirossá válik felpaprikázódottságuk következtében – de lássuk már azt az osztályozást, sziszegik ugyanők, kezükben ütésre kész telefonkagylót szorongatva (hogy azzal kalapálják egyenesre a klasszifikátorok rusnya pofáját). Három nagyobb csoportjukat különböztethetjük meg tehát, persze alfajokkal kiegészülve.

Legtöbben a jópofa, zeneszámot kérők vannak. A kereskedelmi rádiók ridegmarhatartó legelőin grasszálnak fel és alá, eszegetnek, s közben szellemesnek szánt smseket vagy kérőfordulatokat eszelnek ki. Zenét kérnek a csajuknak, a csajaiknak, a vagányabbak minden nőnek, a lúzerebbek a nagymamájuknak, vagy saját maguknak. Közös jellemzőjük a trendi nyelv, a gügye szóvicc és a szevaszjózsi-megszólítás. A műsorvezetők kedvelik őket, hiszen addig sem nekik

kell a mondanivalót kieszelni és beszélni, de pénzt mégis ők kapnak érte. Vannak spanok, megy a tegeződés, boldogság, virág, szerelem, együttfetrengés a nyelvtani hibák dagonyájában. Alfaja ennek a csoportnak az a megszállott, aki képes BMW-jével vagy Suzukijával a legnagyobb forgalomban haladva is fél kézzel sms-t írni Józsinak az utak és traffipaxok állapotáról. Ezt Józsi beolvassa a rádióba, s az alfajnak, na jó, legyünk olyanok, mint ők: alfajhímnek máris csodálatos a napja. Ebben a csoportban mindenki boldog, fiatal.

A második csoportot az életmód- és életvezetés-ügyben telefonálók képezik. Hangjuk komoly, gondterhelt, homlokuk minden bizonnyal barázdált. Viccelődésre nem hajlamosak, kikérik maguknak, hogy őket is csoportba soroljuk. Problémáik szerteágazóak: a helyes csecsemőápolástól a vizelettartás nehézségein keresztül az öngyilkosság fontolgatásáig mindent felölelnek. Bámulatos, hogy miután sem a szomszéd, sem az apu, sem az anyu, sem az ismerős ismerősének orvosismerőse nem tudott rajtuk segíteni, pszichológusra, pszichiáterre, no meg a fincsi Xanaxra nincs pénzük, megbíznak egy közepesen képzett, elég gyakran szintén a kereskedelmi rádiók üvegburájában üldögélő, kómával fenyegető ásítózást végrehajtó, unott hangú műsorvezetőben. „Gabi, ne menj fel a hídra, Gabi, nem ugorj le, Gabi, a tűzoltók fognak lehozni, s még jól meg is basznak húszezer forintra, hiányzik ez neked, Gabi”, így pörög a műsor. Gabi a vonal túlsó végén elcsukló hanggal tombol, olyan dolgokat mesél az életéből egy vadidegen embernek és az éjszakai műsorok másik két hallgatójának, amit amúgy elektrosokkal sem lehetne kiszedni belőle, és végül nagy nehezen nem mászik fel a hídra (ebben az esetben ugyanis hogy tartaná a telefont, ugye). Alfajuk: aki tanácsot ad az előző betelefonálónak, s végre rátér a saját problémájára. „Az előttem szóló úrnak abban igaza van/nincs igaza...” Ebben a csoportban már

nemigen boldogok az emberek, sőt, nagyrészüket minden bizonnyal erősen boldogtalan.

A betelefonálók harmadik csoportja a politikai megszállottak közül aktiválódik, és még mielőtt, azelőtt mondom: mindkét oldalon. Véleményük karakán, érvelési rendszerük ugyan logikai hibáktól hemzsegeően buktató, de következetesen tántoríthatatlan, hangjuk kemény, stílusuk pattogós, vitatkozni velük nem lehet, hagyni kell őket beszélni (ilyen műsort vezetni talán a legnyugisabb). Aktuális közéleti történések bosszantják fel őket annyira, hogy meg sem várva az előző betelefonálásuk óta önmaguknak előírt húszpercnyi időt, felkapják a telefont, és beleordítják az éterbe, hogy mi fáj. Mindenhez értenek; de főleg a gazdasághoz. Meg a jellemekhez. Az utóbbi időben mintha rájöttek volna, hogy halkán, nehezen kimondható szavakat sziszegve nagyobb lehet ütni az ellenen, mint megmosolyogtatóan ordibálva, de bizony néha lankad az önfegyelem, tágulnak az erek, agyvérzés integet a demokrácián túlról, s zúdul a vélemény a hallgatóság nyakába. A műsorvezetés itt kíván meg a legtöbb rafinát, noha itt kell a legkevesebbet dolgozni: elég ügyesen alakérdezni kicsit, bátorítani, megbökdösni a provokáló lapáttal az illetőt, hergelni őt egy kicsit – s úgy repül a műsoridő, hogy öröm nézni. Alfajuk nincs, Omegájuk az egyik vagy másik pártba vetett hitt. Ezek az emberek nem boldogtalanok, inkább mérgesek, jórészüket nyugdíjas, és álmukban sem jutna eszükbe zeneszámot kérni a szerkesztőtől, pedig az milyen vicces lenne.

(Betelefonálós műsorok a magyar ugaron, mindennap, mindenhol)

(In: *Élet és irodalom*. 2008. június 20.)

A vendégmunkás dalai

– dal tragédiában elbeszélve –

(Állókép: Trianon utáni Magyarország-térkép, egy fej hagyma szalonnával, és a messzi múltból messze jövőendőbe ívelő székelő önérzet)

köszönöm Budapestnek,
hogy kifacsarta belőlem

Érzékeny útirajz

A hosszú távon vezető buszsofőrökben a dupla kávé tartja a lelket. Onnan tudom, hogy most gyúlt be a motor, s vele együtt a nóta. Indulunk. Megyünk Magyarba. Pestre. Megér egy estét, egy utazós éjszakát. Ülök, figyelek, érzékeim élesednek. Bűz van, zaj van, helyfoglalás.

Kikanyarodik a busz, fásult asszonyok fásult mozdulatokkal integetnek. Aztán még el sem tűnünk, indulnak haza. „Szívem vidulj, ember indul”, viccelődik egy utazó, a többiek kacagnak. „Aztán egy hónap múlva aszongyahogy, szívem keseredj, ember közeleg.” Még nagyobb nevetés.

Előkerül a pálinka, a félelem szegre akasztódik, és kézügybe kerül a székelő virtuskodás. Virtus székelkedés. Hallani, hogy az előttem ülő fickó hány *magyarnak* verte ki a fogát, mert azok lerománozták. („Aszongya, bazeg, román.” „Mondom, azistenedet...”) S mintha csak vezényszóra, a magnóban egy *magyar* énekelni kezd:

*Erdélyi srácok vagyunk,
Dolgozni nem akarunk,*

*Elküldtek melózni,
Elmentünk bunyózni,
Erdélyi srácok vagyunk.*

Ezt éneкли, természetesen szintetizátor-kísérettel. Véreim szemibe szökken a vér s a könnyü, mejjöket édes, magasztos honfibuszkeség (és persze honfibusz) dagasztja. Dúdolják. Szomszédom leveszi a lábbelijét, hadd érezze mindenki, milyen mokány székely ő. Mindenki érzi, hej, de a székely összetartó fajta, egy se szól, hogy hóhahé, de büdös vagy! Énekelnek. Az én véreim.

Szégyellem magam. De nem, kiabál bennem a sznob, én nem tartozom közéjük! Mégiscsak, bizonyára én vagyok az egyedüli a buszon, aki angolt tanít Pesten. Körbenézek, s hát tényleg én vagyok. Minden rokonszenvem az övék, egyből:

Elnézem kezeiket, nagy, székely, munkás kezeiket. Hej, bizony ezek a kezek, mi mindent elvégeznek, mondom magamban. Mindent, amit a finom *magyar* kéz el nem végez. Ugyan, háborodok fel, miféle dolog ez?! De aztán rájövök: disznótor nem erőszak. Kell a pénz, népem? Takaríts gazdagéknál, népem, dolgozz negyven fokban a tetőn, rakjál sörösládát, népem. Taníts angolt. Az asszony megcsal, amíg odavagy, a kölykeid szégyenkeznek miattad. Kellett ez neked? Na, ha kellett, járj át harmincnaponta a határon, hogy az útleveledbe pecsételjenek, s még egy hónappal meghosszabbodjon a turistavízumod. Amíg fel nem tűnik valamelyik határőrnek. Nem is érdemelsz mást.

Bizony mondom nekik:

feleim

olyan ez az élet

mint ez a mondat

nincs eleje

nincs vége

még vesszeje sincs
csak egy rész-let
egy kipontozott hely
egy képzeletbeli egyenesen

.....

ilyen

Rám bámulnak, nem értik, elégedetten nyugtázom
felsőbbrendűségemet. Lelkem ugyanis finom és törékeny: karcsú
váza. Otromba szavaik percenként roppantják ketté. Én nem, én nem
vagyok!

ilyen

Szól a zene, a busz csupa derű. Náluk e szöveg nem hódít. Túl
szövegszerű.

Megyünk, megyegetünk. Magyarba. Pestre.

Fogy a pálinka, van, aki keseredik, van, aki erősödik.
Vendégmunkása válogatja. Még több cipő és pulóver kerül le, a szag
megnő. A szemekből most már kicsordul a könny. Vissza-
visszanézünk félutunkból. Hitvány egy élet ez, hallod-e.

olyan

Elzeng az utolsó akkord a kazetta a-oldaláról. Hogy a füredi
Anna-bálban, akinek nótája nincsen, annak szíve sincs. Mindenki ott
sír, ahol senki se látja.

Megállunk, pisilni, cigarettázni. Szorítja a nadrág a
vendégmunkás tökét.

Mesélnek a fiúk:

„Megfogtam, értettedé, húsz ládat, s úgy vittem, hogy a főnök
egyből prémiumot adott.” „Negyven talicska prizmát toszítottam fel
a kilencedikre félóracska alatt!” „Mondom neki, Áj, én, jú, te, hí, sí, it,
ő, hímnem, nőnem, semleges nem. Az meg csak néz, hogy mi? Hogy
ez az angolban külön van? Hát milyen nyelv ez?”

Bédurrantják a buszt, szedelőzködünk, vissza. Aszongyaja sofőr, hogy mindenki itt vané, vagy miazisten. Ekkor szokott elhangozni: „Aki nincs itt, szóljon!” Hahotázó kacagás. A híres székely humor, az...

Kolozsváron leszállnak az egyetemisták. Néma megvetéssel nézik, amint néma megvetéssel nézzük őket. Kényelmesebben ülünk, bár nem mondhatni, hogy pompásan. S alig koppan le az ember szeme, már ott is van a határ.

„Akit lászednek, az tegyen egy százast a pasapórtba, ne es próbálkozzék alkunni!” – hangzik el a jótanács. A sofőr kiosztja a hetvenezer forintokat, mely a határátlépés nélkülözhetetlen feltétele. Az emberek büszkén mosolyognak, hogy ma megint átverik a vámost. Ötvenen vagyunk a buszban: két embernek van legális munkavállalási engedélye. De lassan lekonyul a virtus, a székely reszket: „Csak ippeg éngemet ki ne nezzen, s le ne száliccson...” Magyarázzuk, rossz románsággal, hogy turisták vagyunk, és csak vendégségbe megyünk. Igen, da, a barátok, prietenii, da. Meghívtak. Csak egy hetet, o szöptömünö, ö vík... Közben eltakarják bütykös, még malteros kezüket. Vagy az angolszótárt.

Leköpnék.

Borşon és Ártádon, Episcopia Bihoruluion és Biharkeresztesen, Nădlacon és Nagylakon, Curtici-on és Lőkösházán, mindenütt. Bunkószékely. Ez a nevünk, világszerte. Így, egybeírva. Mondjuk magunkról mi is. Nekünk jól áll.

Boldogok vagyunk, hogy átengedtek. A magyar vámosnak megnyaljuk a kezét. Nagyképű poénjaira kedélyes kacagást csalunk elő magunkból, és egymás felé biccentünk: „Ez aztán a humor, tezsvér! Erősen fájin!” De homok ez, s a lélekben csikorog tovább.

Újabb pisilés, immár a szent, magyar földön. Forinttal fizetünk, megnő a hang, kiered a nóta. Duhaj kedv, be szép ez a

Magyarország, azannya! Be lapos, bolond, így van kitalálva, messzebbre lehet látni!

Kókuszreszeléket vesz az egyik utas, megszórja a kollégák markát vele. Szemenként, szálanként szedegetik: megnyálazzák ujjukat, s igyekeznek csak egyet elcsípni. Megy a dolog. Mert itt már nem döcög a busz.

Valami pannon rádió furakodik be az utastérbe, hírek, így hát gyorsan megfordul a duplakávét. S kezdődik előlről. Kék a szeme. Atyaúristen.

Három felé jár az idő. Elszunnyad a székely, de nagyokat horkan közben, s fészkelődik. Kényelmetlen a szék, s az álom porlik, mint a szikla.

Zuhog az eső, mikor a Népligetbe megérkezünk. Pesten vagyunk!

Leszállok, kihalászom a negyvenkilós csomagot. Az első két lépés után eltörik a cipőm talpa. Mind a kettő. Zoknim mohón nyeli a drágaszentmagyar esővizet.

Helyben vagyok, basszam.

A Kedves

A Kedves olyan, mint én. Vendég, ő is vendég itt. Vendégtanuló. Vendégegyetemista. Hogy majd szakképzett vendégmunkás lehessen.

A Kedves csodálatos nő. Véletlenül találtam rá és találtuk meg egymást. Semmi sorsszerűség, semmi előre-megírtság, eleve-elrendeltség. Semmi predestináció. A kedves katolikus.

Legszebb nő a világon. Néha aggódó arcot vág, és szóvá teszi, hogy esetleg pocakja lenne, majd tükörsima, feszes hasát mustrálja figyelmesen.

Ő is angoltanár lesz. Sokkal jobban beszél angolul, mint én. Néha megremegek, hogy elcsábítja majd tőlem a tanítványokat.

A Kedves végre-egyszerű. Végre-nem-mesterkél. Végre nincs olyan, hogy tudom, hogy tudod, hogy tudom. Egyenes dolgok vannak. Nincs csel, hazugság, műkín, mártírium. Csak szép, egyszerű szerelem van. Mert szép, egyszerű és földi a szerelem. (Ahogy egy barátom írta volt, az *ókontriban**)

A Kedves nem hajlandó olyan bűnök miatt hibásnak érezni magát, amelyeket nem követett el. A szerelem csataterén – bizánci fortélyokon – edződött elmém ilyenkor meglepetten áll és bámul.

Hát ráncba szedem magam, és igyekszem hozzá hasonulni, eltanulni tőle ezt-azt – bár beleszoktam a szerepbe, a bizánciba, nagyon. Gyötröm is vele eleget. De ő megbocsát, újra és újra, végtelen a türelme.

S megint szeret. Betakar éjjel, ha lerúgom a paplant, megsimítja a homlokom, ha ráncos, nevémen szólít, a szemembe néz, és azt mondja: „Szeretlek!” Ilyen egyszerű ez, végre!

A Kedvesnek magától értetődő a szerelem, és magától értetődő a szerelmeskedés. Sikít, ha jó, és aranyosan duzzog, ha – ritkán, persze – nem. Nem játssza meg a divát, a negyvenes nőt. Ismerem, látom hát magam a szeme tükreben. És boldog, erős férfi lett belőlem mellette, az ágyban, a földön, az égben.

A szeme kék, és néha csöppent bele, meg feketével körberajzolja, hogy még kékebb legyen. Hiába mondom, nem kell, és félttem nagyon, hogy baja esik. Ő úgy tudja, így szebb, és vita nincs.

Sosem törölközik meg zuhany után. Áll, apró törölközővel a derekán és vacog. Ilyenkor én dörzsölöm meg, azt kéjesen túri, mint egy ázott macska.

* Ahogy egy névrokonom írta volt az irodalomtörténetben.

A Kedves odaadó, és mindig rám gondol, arra, hogy én. Magára figyeltetni, csak magára, saját érzéseire és érzéseire igen nagy fáradságomba kerül. De mikor sikerül, tudom, hogy megérte.

A Kedves talpraesett, tűzrőlpattant és harcias lány. Kézen ragad, megelőzünk ötven embert, a sor elején termünk, és mire a tömeg tiltakozni kezdene, már száguldunk is elfelé – mikor valamit intézni kell. Mindent tud, és amit nem, azt megtudja. Ha valami nem tetszik neki, veszekszik. Ilyenkor én nem is tudom, hová nézjek zavaromban. Makogok valamit, hogy hehe, meg elnézést, közben ő hercegnői gráciával már ki is vonult, elégedetlenségét kifejezendő. Ilyenkor utána iszkolok, és ijedten menekítem vélt veszély elől.

A Kedves büszke arra, hogy tájszólása van, és eszébe sem jut akadémiai kerékbe törni a nyelvecskéjét. Bár vendégmunkás lesz belőle is, sosem fogja ennek a gyötrelmeit átérezni, mert nem hajlandó rá. Ő büszke vendégmunkás lesz, azt hiszem, az egyetlen...

Egyszer azt kérdezte tőlem egy bennszülött, egy született pesti, ráadásul nő – bizony, így jött ki a szájából:

– Ti azért vagytok ugye együtt, mert ti, mint erdélyiek, összetartotok, ugye?

(Itt egy pillanatra azért álljunk meg, ejszen. Mert én nem tudom, hogy gondolják ezek itt a dolgot. De erős gyanúsításom szerint így: menyünk mük, a székely embör s a székely leján az uccán, nagycsúf székely menéssel. S eccercsak meglássuk egymáson, hogy netene, a néember erdélyi, s az embör es a'. De a biztonság kedviétt azért még egyet csekkolunk:

– Te es az vagyé, hé, me' én avvónék, hó! – mongyuk egymásnak, s a seggünk árkába rovásírással beletetovált „Erdély forever!”-felirat alapján béidentifikáljuk egymást, s boldogan egymás nyakába ugorunk, majd elkezdünk baszni, melynek eredményeképpen az erdélyi nő újabb kicsi vendégmunkásokat potyogtat el, akik aztán

már anyatej helyett is az őshonos pestiek vérét szívják, és kenyerét eszik. És persze azonnal tagjai lesznek a határontúlimagyar-nagyszentösszeesküvésnek.)

A Kedves Szegeden él. Még egy kicsinyig. Még amíg végez. Aztán jön Pestre. Hozzám. A birodalmi, haha, fővárosba. Vendégmunkás-couple leszünk. Illegális és boldog pár. Együtt fogunk lakni. És dolgozni, feketén, mint az éjszaka. Aztán elveszem feleségül, el én!

Vonattal járok le hozzá.

Pénteken, estefelé indulok. És hétfőn, délelőtt térek vissza. A hétvégéinkről, magunkról már nem sokat árulhatok el; így is, lehet, sok lett. Az csak a mienk. Gazdagabbak vagyunk bárkinél.

De azt még elmondom, hogy most, pénteken, mikor mentem, megállt a vonat, Cegléden, vagy valami ilyen helyen.

A nemdohányzó kocsikban, a budival szemben van fél négyzetméternyi hely. Ott szívtam el egy cigarettát, lehúzott ablak mellett, hogy egy őshonos, drágaszentmagyar tüdőben se tegyek kárt.

Kihajoltam az ablakon, és akkor, egyetlenegyszer éreztem békét, mióta vendégmunkás vagyok. Sötét volt, néhány távoli lámpafény pislákkolt – kellemes, őszi este –, kutya ugatott, a szellő simogatta a füstöt. Amúgy csend. Nyugodt volt minden. Elfelejtettem a nyűgöt, a hétköznapiakat, a vízumot, a nem létező munkavállalásit, a határátlépéseket. Álltam, cigarettáztam, és hallgattam az estét, az esti Magyarországot. A kutyaugatást, a szellőt. Olyan volt, mint otthon. Minden megállt bennem. Ennyire még soha nem éltem a pillanatnak, és ennyire még soha nem éreztem át a pillanatot. Aztán eszembe jutott, hogy hozzá megyek.

Sosem láttam (sosem éreztem) még ilyen szépnek Magyarországot.

Vendégmunkás-létehelyzetkék

Én vendégmunkás vagyok. I am a guestworker. But a special one. I'm an English teacher.

Angoltanár lettem. Ritka fehér, mint a vendégállás. Felvettek, feketén, persze: no nyugdíj, no tétel, no TAJ, no ANY, no THING.

Magam vagyok, s rá-utalva.

Járom ezt a feneagy várost, és hirdetem az ígét. Meg a ragozását. Mikor valaki megkérdezi, miért szeretek tanítani, azt válaszolom, hogy nem szeretek tanítani.

Első munkahelyem rögtön a mélyvízben volt, a Duna mellett, a csúnyábbik oldalon. A tanítás abból állt, hogy igyekeztem megvédelmezni magamat fiú- és lánytanítványaim fizikumától. Mondták ugyanis nekem, de egyből, hogy hülye szegedi*, mire akarsz te tanítani minket, és jöttek nekem, hogy összetörnek, de erősen. Ám én se ijedtem meg: ütni kezdtem a csürhét az ólombottal, melyet mindig magamnál hordok, úgyhogy egykettőre rend lett. Kicsi ideig csak, mert alighogy, felállt az egyik lány, volt vagy tizenöt éves, s azt mondta, leszop, ha adok neki egy ötöst. (Gondolta, hátha megrontom, s elvisz az ördög, de én sem akkor szálltam le a falvédőről.) (Bezzeg a többiek mind 19-20 évesek volt, ám büszkén vallották magukat kilencedikesnek.)

Ez az iskola ugyanis egy javítóintézet volt, szociális segélyszínűre mázolván, és nekünk, tanároknak az volt a feladatunk, hogy segítsük őket beilleszkedni a társadalomba. Azóta meggyőződésem, hogy a szocializálás eszköze bizony még mindig

* Tájszólásomat ugyanis kezdettől fogva – székely furfang! – szegedinek álcáztam, már az első percben látván és félvén a művészi igénnyel falra tetovált „Románok, menyetek haza!”-grafitit.

sokkal inkább a botütés (de legalább száz!) meg a deresre húzás, nem pedig a szép szó, mely mit sem ér.

Mondhatom ezt azért is, mert én próbáltam a cselt a szép szóval – például így (viccesgyerek-imidzs): rögtön az első nap bemegyek az egyik *haladó* osztályba, s bár látom, mekkorák, azért szemérmesen azt mondom: I am, you are, he, she, it is. Felírom a táblára is, lássák. Közben magyarázok, fiúk, lányok, ez bizony egy ilyen nyelv, egyes szám harmadik személyben van benne hímnem, nőnem, és még semleges nem is. Nem, mint a magyar, hogy csak ő, s azzal annyi.

Megfordulok, várom a cinkos vagy csúfondáros mosolyt, hogy: mit magyarázza ez itten a ragozást, nyolc éve tanulunk már angolt! Kacsintanék, de szememre fagy a hunyorítás. Bamba arcok merednek rám: Hogy mi?, mondja az egyik. Hogy milyen francos egy nyelv ez? Ilyent mi még nem hallottunk, hát bolondok ezek az angolok?, és ezen erősen felbosszankodván, lelkük a szocializálást többet bé nem fogadja, hanemha öklük megkeményedik, s verni kezdenek: így teltek aztán a napok, és bárhogy védtem is a testem épségét, sokszor győztek ők. Végül addig püfölnének, amíg csak meghátrálék, s otthagytam őket, mint az oláh Szent Pálékat.

Na de mi lesz veled most, szegény vendégmunkás? Pénzed nincsen, ergo kenyered se nincsen... Pökd meg vékony tenyeredet, s lapozd fel a Pesti Estet, mert kőműves nem tud lenni belőled!

Kaptam aztán másik állást, szépet, jót, felnőtteset. Én nagyon szeretem a felnőtteket, és húsz év alatti embert látni sem akarok immár. Sejde, a víz még mindig mély, s a kezdet még mindig nehéz, mert még mindig tart, s megeshet, hogy a végbe is belenyúlik, viszonylagos (közép-szerű) jómód nélkül. Mert drága ez a város, s a vendégmunkásnak csak lej csörög a zsebében, és kevéske euró, de azt es úgy válcsa bé, mint az ecceri székely, hogy tíz euró mellé még tíz tojást is ad, hálából.

De bizony tojás sincs itt – csak a boltban –, pont úgy, mint erdő, havas, rengeteg. S közlekedni kell, mennek a motorok, forognak az utcák. Bémenyek az aluljáróba, s alig tudok kikeveredni belőle, akkor is rossz irányba. Elalszom a buszon (vendégfáradtság lep meg), s hangosbemondó ébreszt, végállomás, tessék leszállni, aztán csak néz az ember ilyenkor, hogy mi ez a sok blokk körös-körül. Aztán a Deák tér se semmi, főleg a piros metró: amíg felverekedtem magam a felszínre (ekkor tényleg éreztem, hogyaszonya, drágaszentmagyar anyafőd), kétszer váltam halálra, hogy még mindig csak egy szinttel vagyok feljebb. Nem es menyek többet ilyen léánkaszínú metróval, az bizonyos. S kényelmesek ezek a pesti népek, még a Rákóczi tértől is villamost fognak a Blaháig – én, ha megerőltetem magam, elpökök odáig, dehát paraszt, pökködj a saját udvarodon...

Járom gyalog az utakat, de meg is van a látszatja, mert bizony sokszor korgó gyomorral fekszik le a vendégmunkás, s álmodik mindenfélét, szalonnával, hazaival. És barátoknál lakik, vagy munkásszállón, ruhái a földön vannak polcon, s porosodnak, mint az emlékei. A házkulcs, a bicska rozsdásodik, s véle együtt a székelly is. És hiába mormogja esténként elborult tekintettel, hogy a székelly nem alkuszik; alkuszik az, csak keresnék meg végre egy akármilyen ajánlattal.

Alszik, ha tud, s másnap megint továbbmegyen.

Nagy-nagy sugárúton kicsi székelly legény.

Sok-sok kocsik között egy szál harisnyában.

Batyuval a hátán, gyalog.

S zsebéből sejde kikandikál piros útlevele, melynek mállékony műanyag-lamináltságát egész világ szidja, de leginkább jómagam, mert ha leszed („lászed”) miatta a vámos, elcseszi bimbózó emigrációm.

Árva itt az ember, s csak a saját fajtájára számíthat. Mégis szövetség ez valahol, ugyan nem szent, de nem is seggbe tetovált: látom a pofáján rögtön, ki jött otthunna. A rendőrt úgy próbálják levegőnek nézni, hogy ordít róluk, félnek. S mindig a rendőrré gondolnak, az igazoltatásra meg a határra, és örökké fejük fölött lebeg Vámosklész karja, hangja, orcája, amint éppen néhány évre kitiltja őket a lehetőségek eme földjéről, ahol a pénz minél okosabb elosztására és spórolására gondolhatnak, akciós szalámit ehetnek, s tőkét halmozónak fel, igen nagy halomba. Látni őket a Blahán, a Határ útnál, a Keletinél, a Moszkva téren. Ahogy átsurrannak.

Én is így surranok: otthon azért kötöttek belém, mert magyar voltam, itt meg azért, mert román vagyok. De megírták ezt mások, szebben-jobban énnálam. Ők voltak itt a vendégértelmiségiek.

Én – büszkén, mégis szerényen – munkásnak tartom magam. Az angol nyelv alázatos és számító szolgájának. Drága angol nyelv, drága angol nyelv, tényleg drága vagy, s megy fel az árad, mint az istennyila lefelé, hála a fennvalónak, s a csillagösvénynek.

És sajnálatraméltó ez a jobbágylelkű nép, mert nem beszél nyelveket, de lihegve akar csatlakozni oda, ahol csak más nyelveket beszélnek, franckarika.

És ez jó nekem. Jó nekem.

De azért a vendégmunkás is elkeseredik néha. Félévente (minimum) egyszer. Akkor viszont nagyon: néha még sírni sem restell. Ilyenkor egyedül van, egyedül kell lennie. Amiért ilyenkor sír, azért soha, senki előtt nem sírhat. Még a Kedves előtt sem. Zokog, hörög, vörös a szeme, de mivel sötétben sír, ez hálistennek nem látszik.

Ezen kívül kösz, megvagyok. Elveszni nekem úgyis csak testileg lehet. Otthon vagyok már Pesten, de nem vagyok otthon magamban.

Többet eszem, kevesebbet szívok. Asszony került, lakás, társbérlő is fog, bár saját érdekében ne hergelje bennem a székelty, ne szóljon rosszat anyáról, kedvesről, vendégíróról.

Kerekedik az arcom, tisztul a tudóm, izmosodik a karom, okos dolgokat találok ki:

Azért vagyunk a világon, hogy valahol boldoguljunk benne.

Újabb nyöszörgések és duhaj

Érkezés

A vendégmunkás egy hátizsákkal érkezett Pestre.

Volt benne három póló, három alsógatya, három pár zokni, és sok-sok igazolás arról, hogy tud angolul.

Azóta eltelt három hónap.

Most már van négy pólója, négy gatyája, négy zoknija. Diploma, okirat, elismervény vagy elismerés semmi.

Van viszont egy rendesen összezavart identitástudata.

Ezért

Frusztrált.

Pökuráriu Joán és a pokol

Hazatérés kicsit, mikrobusszal: kultúrutazás a műanyag pénz feltalálóiinak országába.

Mellettem fiatalember ül, nagy helyen. Mellénye közöttünk hever. Bemutatkozunk, még Pesten, jó útitársakhoz illően. Nevem mondtakor beleborzongok, be szép, s be magyar.

– Pökuráriu Joán még vaagyak – mondja ő hangosan, fészkelődve.

Elámulok. Az ember azt várná, hogy a tényleg román (nekem fontos ez a különbségtétel) legalább úgy viselkedjék Pesten, mint a magyar ember mondjuk Kolozsváron. Csak csendben, és szőrmentén pusmogva.

P. J. viszont kiereszti a hangját. Mondatszerkesztése és a hangsúlyeltolás percenként szántja fel filológus-lelkem gyöpét.

– Kluzsról, na, hogy van magyarosan, Kaalazsvárról még mentem el, osztán Pésztán mandam a hivatalnál a nőhez, itt van nagy bog pénz, csáljon nekem magyar csetöcénia! – meséli élvezettel, hogyan intézte el azt, hogy már két éve rendes, papíron nyilvántartott állampolgára e szép, lapos országnak. Mutatja, mennyi a bog pénz, ami ehhez kellett. Vastag köteg, még ha túloz is.

Csak nézem, és hallgatom. Ahogy megnyilvánul, ahogy jelenség. Mert az. Egyenesen szimbólum. Lám, lám, minek annyit nyafogni az identitás miatt. Hallgassuk meg Pídzsét:

– Ne izz még halljam a hangjikat, fújj, bűdös olájok! – mondja, mikor a román vámos közelít felénk. – Nézzed meg! – böki meg az oldalamat, és egy patkányra mutat, amelyik kétségbeesetten szaladgál a vallatósobához hasonlatos útlelvizsgáló bódé mellett. – Pont olyan még van, mint a vámos pofájánál, ugye? Hiába, no, román vámos, román patkány, hihi!

Aztán, mikor kellőképpen oldalba bökdösött mindenkit, és akinek lehetett, még a szemébe is behunyorgott, újra megszólal, mégpedig miután átmegyünk a határon, és már a román utakon döcögünk.

– No, kezdődik a sötétségnél – mondja és körbenéz, érti-e eléggé mindenki, mennyire megveti ő ezt a kivilágítatlan, pirossárgakék Nagyváradot.

Zenét fogunk a rádión, beáramlik a sötétbe egy román dídzsé, jó estét kíván. Pídzsé arca rémültté válik, kétségbeesetten csavargatja a keresőt:

– Milyen helyhez van ez? Nem még menyen itten a Danubiusnál, ozisténit! Nyavolás ország, szakadatok meg a zenétekkel együttesen még, hogy a dumnyező sző futyé toátő lúméja romünéászko!

Haladunk bele az éjszakába, a nagy, román éjszakába. Pídzsé arcán csorog a verejték. Retteg attól, hogy ő (és) ez az ország. Hiszen ő már magyar állampolgár.

Motyog vagy kiabál, szidja az utakat, a nemzetet, a puliszkát, a román gerincet, dicséri a magyar észt, állapotokat és nyelvet.

Olyan lelkes, hogy lassan elszégyellem magam. Hogy én nem vagyok ennyire oda Magyarországért. És nem gyűlölöm ennyire a románokat. Valami baj van velem, azt hiszem. Pesten, a piacon csomó embernek nem az enyém a szeme vágása, mégis imádják a helyet, ahol élnek. Én nem szeretem eléggé azt az országot, amelyiknek polgára akarok lenni. Nem úgy, mint Pídzsé. Aki meg is érdemli, hogy magyar állampolgár legyen. Soron kívül.

S a régi barátok?

A vendégmunkás, ha hazamegy, régi barátai benne laknak, ugratják, sértegetik.

Hogy emigráns. Meg disszidens. Meg hazátlan. Meg román. Meg *magyar*. Pesti. Fogást nemigen találnak rajta, kitartásuk mégis bámulatos. Hogy tudsz ott élni, én két napig sem bírnam. Mikor jössz haza? Miért nem? És így tovább.

Szomorúan és csodálkozva néz körbe ilyenkor a vendégmunkás. Hogy miért teszik, azon gondolkodik, s honnan ez az eredendő gyűlölet. Ezek az emberek az utolsó nadrágjukat is megosztották volna vele, mikor egy cipőben, bizony, jártak még. Mi fáj most nekik?

Hogy nekik nincs merszük egy hátizsákkal megérkezni Pestre?

Persze amikor a vendégmunkás magyarországi születésű, Budapesten vitézkedő és okos arccal kombináló, Erdély-szakértő (és -kedvelő) fiatalok közé keveredik és hallgatni kénytelen őket néhány percig, csak ennyit mond

– Ugyan, menjetek már, ti magyarországi születésű, Budapesten vitézkedő és okos arccal kombináló, Erdély-szakértő (és -kedvelő) fiatalok!

Amikor szójátszik

vendégcsapat – mert nem egyedül jön

vendégeskedik – bizony

vendégfogadás – hitvány

vendégjog – nincs

vendégmunkás – immigrant worker

vendégművész – szeretne lenni

vendégszerepel(ne) – (ha hívnák)

vendégszoba – hideg

vendégszerető – ugyan dehogy

vendégoldal – reng (susog) a tolla alatt

vendégoldalak – -ból lesz a Vendégekönyv

A toleranciáról, mint olyan

Tévé. Nézem. Pesty Fekete Doboz.

A homoszexuális prostituáltokról van szó. Interjú.

Azt rebegi az egyik, hogy ő igazán nem érti, miért bántja őket a hatóság. Hiszen ők egyáltalán nem okoznak akkora veszteséget a kormánynak, „mint a románok, a feketemunkások”. Na tessék.

Már egy buzikurva is lerománóz.

Szerény javaslat Magyarország törvényhozó testületeinek, különös tekintettel az Idegenrendészeti Hivatalra

Tisztelt Uraim! Kérem Önöket, hogy törvényben írják elő a következőket:

Valahányszor egy erdélyi magyar átlépi Magyarország határát, kötelezzék arra, még ott, a vámhivatalban, hogy kabátja hajtókájára egy zöld fenyőfát varrjon. Felháborító ugyanis, hogy a köztudottan kevés idővel rendelkező őshonos magyar állampolgároknak olykor hosszú percekbe telik felismerni a közójük keveredett székelyrománt, aki eleszi előlük a kenyeret és vígan sétafikál a nagykörúton. A kabátra varrt fenyőfa segítségével nemcsak az azonosítás, hanem az ügyintézés is könnyebbé válik: amikor a hajtókán a zöld fenyő színe világoszöldre fakul, és a gyökere sem látszik rendesen, tudni lehet, hogy alanyunk éppen elég régóta tartózkodik már Magyarországon, hogy végre elhagyja azt, és visszatérjen a piros útleveél országába.

Hátrányai

Amikor más olvas, tanul, éli a világát (meg az országát), én olyankor utazom. Haza, vissza, a munkahelyre. Papírokat intézek, sorban állok. Lenyűgözve nézek ki az ablakon. Még a metróban is. Így hát eleve a lépéshátrány. Ha nem lennék ennyire okos, minden bizonnyal nem tudnám felvenni a versenyt az ölükbepottyant echtékkal.

Méla

Elnézem, hogy megy tönkre a fiatalságunk papírok intézése, a lebukástól való félelem miatt és közepette. Ahogy *legszebb éveinket* azzal töltjük, hogy legalább egy picit próbáljuk megteremteni annak, ami itt mindenkinek eleve adott és magától értetődő. (Szép, nagy, erős és egészséges koldusokat látok. Ők magyar

állampolgárok. Rang ez is, kérem, koldulni csak magyar személyi igazolvánnyal és útlevelem!) Nem kell többre gondolni, csak a következőre: évekig azon fáradozunk, hogy helyrehozottak vélt identitásunkat, meg hogy mi szintén magyarok vagyunk, papírokkal és igazolványokkal is aládúcoljuk. Már harmincöt az ember, mikor észreveszi, ha igen, hogy nem megy.

Nagyon profetikus leszek ilyenkor, meg szomorú.

Néha kiabálok a többieknek, hogy

– Jóllakott, kövér polgárok s Akciók! mindenütt, ez téveszt meg benneteket, testvéreim?!

Asszonyok kara

Ó, a vendégmunkás asszonyok!

Igen különös fajta. Erdélyi nőink legbátrabbjai, legtalpraesettebbjei ők. (Nem a legszebbek, azok nálunk sem dolgoznak.) Nem félnek semmitől, jókedvűek és hangosak. Mindenütt otthon érzik magukat, mert nincs szükségük arra, hogy otthon érezzék magukat. Nem gondolkodnak sokat, keresni jöttek ide, és keresnek is.

Tele vannak ismerősökkel, akikben nem magyar állampolgárt, hanem csak másik embert látnak, és bár azok viszolyognak tőlük, a mieink nagy hangon üdvözlik őket, találkozáskor.

Természetes nekik, hogy itt vannak.

Asszonyok kara.

Isteni a küldetésük.

Mindenki gyűlöli őket.

Egy távirat

Angoltanaar tuul kopott. Stop. Keerjuuk kicsereelni. Stop.

Egy hirdetés

Juhokhoz értő házaspárt vagy férfit keresek villanyos tanyára, lehet erdélyi vagy hajléktalan is. Fejni tudók előnyben. 06-20-5120-XXX (Hírpressz, 2003. 09. 15.)

Vonatút

Vonaton utazunk hazafelé, amikor hogy, hogy nem, kiderül, erdélyiek vagyunk. Útitársunk kacér tekintetű nőszemély, bamba arcú párjával – középkorúak, *magyarok*. A nő kimeredt szemekkel néz, nem látott még erdélyit, mintha. Majd egyszer csak:

– Na és... medvét látott-e már, fiatalember?

Réjaeresztem a szemem, félig béhumva.

– Csak vajh ezeret! – mondom aztán nyugodtan.

Megbőrözik a teste, izmokat vél látni rajtam, szemüvegem ignorálja. Egész éjjel bámul. Nyitva tartom a szemem végig, hadd higgye, hogy a székelyek nyitott szemmel is tudnak aludni.

A Kedvesről, még egyszer

A Kedves pedig két szép, erős, de legfőképpen magyar állampolgár gyermeket szül majd nekem.

...és még egyszer

– Te ugye azért szállsz le mindig a Nagyvárad térnél, mert erdélyi vagy?

Nem. Ott lakom.

Vissza, alul

Az aluljárók még mindig rejtély számomra. Sosem tudok jól kijönni belőlük. Mindig a wild side-on walkolok ki. A fene érti.

Nézem, milyen céltudatosan, okos arccal, lazán és természetesen tud mindenki jó irányba lépkedni, a metróból feljövet.

Én meg állok sok út s lépcső előtt, melyiket válasszam. Szégyellek körbesétálni és minden feliratot megbámulni. Egyből kiszúrnák, hogy nem vagyok pesti.

Felmegyek hát az elsőn, vissza, fel egy másikon, megint vissza – úgy teszek, mint aki csak úgy, egy kicsit mászkál. Nézelődik. Turista.

Közben irigy pillantásokat vetek a született pestiekre. Hogy ők mennyire tudják, mi, hol.

Aztán rájöttem.

Ők csak egy utat ismernek. Ahol mindig járnak. Ahová a napi betevő hajtja őket, ahol saját napos oldalukat vélik.

A vendégmunkás mindig másutt jut a felszínre. Mindig másutt mehet. Ezer út közül választhat. És ez azért nem semmi.

Intermezzo – most akkor én bocsánatot kérek

azoktól – azoknak –, akik maradtak

Az igazság nevében ejtsünk szót magunkról, arról, hogy – ha nem vigyázunk – mivé leszünk, és mit teszünk, amikor hazamegyünk. Látogatóba, persze.

Lehetőleg hétköznap indulunk, mikor ünnep van Magyarországon, és hétköznap is érkezünk: magyar rendszám az autón, nem látszik, hogy lízingelt, kölcsön vagy saját. Mire vitte Vaszil Azóta László, mire tellett neki, ott, Magyarban.

Sokan jövünk. A határon nagy a sor – októberhuszomhárom a mádör kántriban, a székelyek hazarepülnek csodaszép Volvókon. A büszkeség fallá magasodik a vámnál, s mindenki át-átnéz a másik kocsijába. Ki kell hát rakni, ami van.

Ha már szert tett az ember kék színű magyar útlevele, azt laza eleganciával kivágja a műszerfal tetejére (címerrel felfelé), amit pár éve, pár hónapja még bordnak hívtak. Akinek ilyesmi nem hever a bordján, arról biztosan tudni: még román szegény. Románszékely. Persze, így is viheti sokra az ember, csak hát a piros az piros, még ha bordó is.

Aztán valahogy átérünk. Megiramodunk. Megyünk 150-nel. Szidjuk az utakat.

Sosem lesz itt Unió, mondjuk, Micsoda egy ország, méltatlankodunk, Métt nincs felfösvetve az útszél, basszam, morgunk a kanyarban, Soha nem kerül be az Unióba, ismétljük meg.

Elgázolunk mindent: kutyát, macskát, őzet, lovat, biciklist, gyalogost, részeget, és cöcögünk. A rendőrtől nem félünk, Úgyis csak azért állít meg, hogy fizessünk, ilyenek ezek ebben az országban mind, kiszúrják a magyar rendszámot, mosolygunk. Miért nincs itt bicikliút, különben is, kérdezzük, Mindenki iszik, sóhajtozunk, Nagy a szegénység, De jó, hogy mi idejében, Hajj, de jó, Géza, most te is így néznél ki!

Géza átérzi, kihúzza magát, férfimódra vezet.

Benzint azért román földön veszünk. Belebolondulunk a sok nullásba, Jaj, elszoktam, mondjuk, ez most hárommillió vagy háromszázezer, kérdezzük. Átvert a kutas, mondjuk, Azt hiszi, turisták vagyunk, mondjuk, s gyorsan megszólalunk románul, persze, egy-két hibát azért benne hagyunk a mondatban, hadd vegyék észre, hogy felejt a büszke székely.

Totyogunk, csoszogunk, lazán, edzőcipő, szabadidő, Tudod, most már így autózok, mondjuk, Sosem lesz kész az autópálya, kérdezzük, mondjuk. Rávillogunk egymásra, pestiesen vezetünk, sportosan. A lámpánál, mint a golyó, úgy indulunk, lássa a cammogó székely atyafi (és dácsia) (dacia, mondjuk), hogy megy ez Pesten. Ha

piros van, türelmetlenül dobolunk, Bezzeg Pesten időben vált, mondjuk, kaccantunk, s felhangosítjuk a magnót, röpke, egyynyári sláger száll, de olyan is akad, aki népzeneét hallgat, s könnyezik a szeme, félbevágott hagyma a hamutartóban.

Magyar cigaretta magyar szájban, doboz a bordon, van, aki szivart szí, s miközben széles karlendítéssel lepöcköli a hamut a lehúzott ablakon át, megint halálra ijeszt egy gyalogost. Kis jó módjel-pocak, laza és márkás rucik (cicifixnek mondjuk a melltartót), zsebből kilógó kék útlevíl: ismertetőjelek, ha éppen nem kocsi-val közlekedik az elszármazott honfibu.

Sírva vigadunk, aztán komoly arccal értekezünk, Nem telik el ötven év, és beolvad itt mindenki, kesergünk, szipogunk és legyintünk sokatmondóan, de ha iszunk egy kicsit, Vegyél nekem itthon sírhelyet, kiáltjuk, Két cserefa tömött árnyát szemfedőnek, zokogjuk, Fenyő, csuklik el a hangunk, Pesten nincs fenyő, potyog a könnyünk, Jó itt a levegő, sóhajtjuk, teli a tüdő, indulhatunk a városba, kicsikét vásárolni, költeni a pénzt, mert ugye Pesten érzik a tájszólás, és az eladó máris egy fokkal hűvösebb, itthon is érzik a tájszólás, De az pesti, apukám, igaz, hogy török a székely nyelve, nem megy a naci, az ubi, mégis mondjuk, hadd érződjék a fővárosi szleng és stílus, de ez még mindig nem elég. Tele ugyan váltóirodával a városka, s mind nyitva is van, mégis a zsebünkben marad, kicsikét kilóg az erős pénz, már-már valuta: forint.

Betérünk a boltba, hosszasan válogatunk, elmosolyodunk, megkérdezzük, Na mi van, itt még nem divat a háromnegyedes kabát, Ez kinn ennyi meg annyi, a kinnt megnyomjuk, szemünket kicsit felakasztjuk, Hej, ezek a nullások, sóhajtjuk aztán, Unió, Az, tesszük hozzá motyogva vagy fejcsóválva.

Fizetésre kerül a sor, Számolja már át forintba, legyen szíves nélkül, már-on a hangsúly, a baaaa, elnyújtva, ahogy kell, Forintbaaa fizetek, tesszük hozzá, a boltos számol.

Nagyvonalúan felfelé kerekítünk, de amíg a boltos csomagol, a nej odalövell székelymagyarromán szemünkbe, Ne szórjad a drága pénzt, a kutyaúristenit a hülye fejednek!, mi azonban intünk, Ne aggódj, anyjuk, urak vagyunk, vagy miazisten, ezétt gyöttünk, hát engedd már el magad, élvezzed a friss áert, göcögünk, Na hallja-e, osztán ha elszakad, micsinájjak, Kérem, itt a bon, Mi, A nyugta, Ja, jó, Ezzel kell visszajönni, Budapestről jöjjen vissza reklamálni, mert ugyanis ott élünk már egy ideje, na jópofa maga, hallja, aggyonisten, mondjuk kétgyével, A viszontlátásra.

S kimegyünk, asszonyostul.

Visszanézünk, a kirakat üvegén keresztül.

Epilógus – hónapokkal később

Néhány napja próbáltam kinyitni a bicskámot, de nem sikerült. Berozsdásodott bennem a székel, vontam le a következtetést.

Étolajjal segítettem neki, puhánymód.

Nem mérgeződtem, nem nyafogtam, s jó lenne, ha ebben a szövegben is így maradna ez: rezignált (mert olyan jó szó), bölcs hangon mondhatnám el, amit szeretnék.

Valóban, kissé erősebb és puhányabb lettem ezalatt a pár hónap alatt. Kevés dolog tud megrázni már, és (viszont) én is villamossal megyek a Kálvintól a Fővám térig. Nyugodt vagyok, és panasz-szóm is kevés, na nem mert annyival jobb, csupán megszoktam, meg felnőttem, ilyenek.

Továbbra is vendégmunkás vagyok, viszont nem óhajtom cipelni ennek a keresztjét, és már nem élek azokkal a lehetőségekkel,

amelyeket nyújt, nyújtani tud: nem kérem ki magamnak, miután kiprovokáltam az elnevezést, hogy büszke sértettségem és sértett büszkeségem teljes egészében pompázhassék valami nem is létező igazságszolgáltatás előtt. Továbbra is románoznak, megaláznak és továbbra is bizonytalan a jövőm, a lét, de tavasz lett közben, meg háború és járvány, más lett a dolgok politúrja, s az is, ahogy (ahonnan) csillog.

Elértem, amit akartam: van munkám dögivel. Annak dolgozom, aki megfizet, és ha valakinek extra kívánságai vannak, fogom a kalapomat, mely jelen pillanatban még csupán egy sapka, de olyan gráciával helyezem a fejemre, hogy az lehajtottfejű pirulásra készíti halandó munkaadóimat. Jó hírem terjed, s csak én tudom, hány embert vezettem félre az angol nyelvtan labirintusában, és hagytam ott őket rongyul; szellemi magvam kommunikálni-nem-tudásukban hajt csírákat majdan. De addig fizetnek, mert tanulni akarnak a bohók. (Néha eszembe jut, hogy félnem jó lenne, s az is, hogy ha lebuknék, milyen mulatságosan nézne ki a jegyzőkönyvben, hogy: „...táskájában az angol nyelv oktatására alkalmas eszközet találtunk...”)

Elvesztettem néhány barátomat, akik csak vendégmunkásként szerettek, de szereztem újakat. Megnéztem, mit olvasnak a pestiek, s az eredmény lehangoló volt; tudom, hogy mit tudok, és hogy mennyit érek, látom, mire voltam képes idáig, kicsit tán büszke is vagyok magamra, és akár haza is mehetnék.

De valami nem enged, pedig minden porcikám indulna már. Fák, füvek, virágok hívnak: minden, ami innen szebbnek tűnik, mint volt, s mint lenne. Mégis maradok.

Most már tudom, kit kell itt szidni, és azt is, kit nem szabad; tudom, ki az erősebb kutya, és kit baszik éppen. Tudom, hogy kell kimenni az aluljáróból, és azt is, melyik a legrövidebb út az

otthonom meg a munkahelyem között. Tudom, ki számít, mi az elit, és mit tart fenn a köznek, mely tagjaival oly egy vagyok néha. Jobban ismerem a Kedvest is, és nem csalódtam benne. Tudom, hol olcsóbb a felvágott, meg hogy mi a titka az akcióknak, és tudom, álmodhatnám éjszakánként, hogy töltött káposzta, ahogy az édesanyám készíti, de nem teszem.

Szóval sok mindent tudok, érzelmeim viszont alig vannak. Ahogy sejtettem, megölte őket a város, ez a város. Szemlélődés maradt és kommentár, without érzelmi íkú, na tessék.

Elmegyek a kultuszhelyekre, ahol kedvenceim laktak, és gyakran képzelem el, milyen volt Pest a századelőn; szeretnék élni kicsit ott és akkor. Aztán rájövök, hogy nem tudhatom elképzelni: nekem átvillamosozni a Dunán mindig mást jelent, mint akármelyik pestinek. Nekem a Citadelláról megszemlélni a várost mindig ugyanolyan. És sosem sétálgatok úgy a Kálvinon, mint Csáth Géza, Karinthy vagy Hunyady Sándor. Tudom, hogy sosem leszek itthon itt, sosem leszek pesti, de otthon sem leszek már otthon soha, és sehol nem fogom magam jól érezni, mert mindig hiányzik majd a másik. Tudom, hogy tézisem, mely szerint az emigrálásra egy generáció rámegy, igaz, és hogy e generáció esetemben én vagyok, azt is. (Keménynek kell lennem, hogy egészen el ne vesszek. Szívósságom viszont csak úgy működik, ha betartok bizonyos nevetségesnek tűnő egészségügyi szabályokat vagy idióta rítusokat. Rigolyáim ezekből lettek, megviselik, gyötrik a Kedvest.)

Erdélyinek már, pestinek még nem vagyok jó. Nem is leszek, nevetséges ez a város, ez az ország. Otthon sosem látni sztárokat az utcán, és megmarad az egészséges távolság. Otthon nem ismer mindenki mindenkit, és nem ugyanazokat az arcokat kell nézni mindenütt. Otthon nem lehet mindenki tizenöt percre híres, és csomó boldog ember van, aki sosem szerepelt a tévében vagy nem

értelmiségi. Túl kicsi ez az ország, túl sok az ember benne, túl közel egymáshoz. Nincs erdő, hegy, mi elválasztaná őket; szép nagy család, az van. Nem szeretnék tagja lenni, és a többi bevándorlótól eltérően nem ájulok el attól, hogy mennyit lehet kevés pénzből zabálni, és nem mutogatom egy otthonról jöttek sem a Duna-partot úgy, mintha az enyém lenne, vagy mintha legalábbis én köveztem volna ki. Jóllakott, kövér polgárok s akciók mindenütt, ez téveszt meg benneteket, testvéreim, már nem mondom, mert kinek.

Nincs testvér, összetartás meg vidéki dolgok: egyenség van, unió.

Telnek a hónapok, a vendégmunkás-indulat lankad és elmúlik. Kell a papír, a pénz, a hétköznapi hős hétköznapi megbecsülése. Az ember behúzza a farkát, s hallgat inkább, mert az érdek így kívánja. És megalkuszik, mert megtalálták a legjobb ajánlatok.

Konstatálnom kell, hogy elvesztem, talán mindenkorra, mert sehova sem tartozom. Az étolaj csak ideig-óraig nyitja ki a bicskát, a karikás ostorral és a bő gatyával viszont nem lehet szalonnázni – de nem is kell, azt hiszem.

Légüres a tér körülöttem, lebegek, pattog a fülem, tompán hallom a világot, és benne magamat. Új élmény kellene, más fíling, újabb megszokás. Ha világjáróbb alkat lennék, már rég továbbálltam volna.

Pest semmi újat, jót nem tud nyújtani nekem. Igaz, rosszat sem.

Lófaszt ért az egész, barátom.*

(In: *Amelyben Ekler Ágostra – emlékezünk.* Magvető Kiadó, Budapest, 2010.)

* Idézet Fekete Vince „Slukkok – s megint előlről” című verséből.

A stresszmentesítő gépezet

Stanisław Lemnek

Rob mérnök feltalálta a stresszmentesítő gépezetet. Nagyon egyszerű elven működött (ezt persze csak a feltalálás után lehetett ilyen nagyképűen kijelenteni): meg kellett érinteni a fémesen csillogó burát (ez volt a gép „feje”), és nyomban mennyei boldogság ömlött el a felhasználón. A stressz, a feszültség úgy *sült ki* belőle, mint az elektromosság, csak éppen roppant kellemes volt. A kisülés az ártatlan gyermekkor üde boldogságát idézte fel néhány másodperc erejéig, közben pezsgő virágillat úszott a levegőben, és legtöbbször az orgazmushoz hasonlították. Mindenki beszerzett egyet belőle (mert elég olcsón hozzá lehetett jutni – olyasmi volt, mint a mobiltelefon), és attól kezdve boldog volt.

Csak hogy az emberek nagyjából kéthavi intenzív használat után rájöttek: testük és idegrendszerük annyira stresszmentessé vált, hogy bármennyire igyekeztek is felbosszantani magukat napközben mondjuk a dugóban, nem gyűlt össze annyi stressz, amennyinek a kisütése a kellemes esti programot lehetővé tette volna. (Pedig a kellemes esti kisülés már az első hét végén úgy kellett mindenkinek, mint azelőtt a pálinka.)

Ez így nem jó, gondolták a bölcsek, és ügyesen, nagy önuralmat gyakorolva spórolni kezdtek a stresszel. Napokig gyűjtögették, dédelgették a feszültséget, hétvégén pedig kiengedték – addig a gép letakarva nyugodott az előszobában. De nem mindenki volt ilyen okos, türelmes. A hevesebb vérmelegletűek nem szívesen vártak ennyit: inkább ügyesen feszültséget generáltak maguknak – először csak a főnökökre kiabáltak rá, hogy aztán rettegessenek a kirúgástól, és nagy legyen az élvezet a bura megérintésekor; aztán

már egymással is ordítottak, tízórait loptak, gyermeküket, feleségüket kezdték verni (persze a gyermekek és feleségek örültek ennek, hiszen az apukák érkezése előtti rettegést nagyszerű élvezetekre lehetett fordítani délután négy előtt öt perccel az előszobában).

De lassan már ez sem volt elég: megszokták a veszekedést és a családverést, a lelkiismeret-furdalás is lankadt – pedig nem akármilyen élvezetek forrása volt! –, úgyhogy tovább kellett lépni. Fegyverrel járt mindenki és lövöldözött, hogy rettegésben tartsa felebarátait, nagy örömet okozva ezzel nekik. (Már annak, aki hazaért.)

Nem telt el újabb két hónap, és vérbeborultak az utcák, felbomlottak a családok, szétesett a társadalom. A boldogság azért még tarolt a maradék emberek között. Aztán az a néhány illető, aki a végén életben maradt, mint mindig, most is jól járt: ha ügyesen gazdálkodtak azzal a kínzó gondolattal, hogy ők az utolsó ember a földön, és kerülték egymás társaságát, remekül teltek az esték.

(In: *Amelyben Ekler Ágostra – emlékezünk.* Magvető Kiadó, Budapest, 2010.)

A 2050-dik év

A 2050-dik év nem sok jót tartogatott számunkra, az ezredforduló előtt születettek számára. Erről akár regényt is lehetne írni!

A kontinens annyira előregedett, hogy a munkaképesek nem bírták eltartani a munkaképtelenné vált öregeket, nyugdíjasokat. Így az Unió tagállamai egy olyan törvényt léptettek életbe, hogy mindenkit, aki 2001. január 1-je előtt született, tarkón kell lőni.

A törvény nagy felháborodást váltott ki, ennek ellenére elkezdték végrehajtani. Bujkáltunk, menekültünk, fiatalnak maszkíroztuk magunkat, de esetlen mozdulataink elárultak – sorra veszték oda a barátaim. A felháborodás nem csitult, a nemzetközi nyomás is nőtt (igaz, néhány kormány titokban maga is tervezte átvenni a módszert – de nyíltszíni vitákban bőszen tiltakozott), úgyhogy a Parlament megszavazott egy kitélet: aki valamilyen tudományos vagy művészeti eredményt fel tud mutatni, az megszabadul a törvény és a végrehajtás alól. (Hogy meddig? Az akkor senkit sem érdekelt. A túlélés mindenekelőtt, még öregen is.) Olyan hamisítási hullám indult meg, hogy öröm volt nézni.

Az igazi művészek és tudósok kétségbeesetten védtek a maguk jussát, de bizony egyik-másik ügyes nyugdíjas elorozta előlük a dicsőséget: befolyásos gyermekeik sajtóhadjáratokkal és perekkel bizonyították, hogy az Új Üzemanyagot például Antonio Finta helyett Laci bácsi találta fel, és így tovább.

Végül, a sok törvényteleniséget látva, a Kormány bezárta a kiskapukat, és megint mindenkire vonatkozott a törvény: folytatódott a kivégzések. Sokan úgy gondolják, hogy pedig a Tudományos vagy Művészeti Értéket Létrehozókra vonatkozó

Kitétel működhett is volna, ha jobban ellenőrzik, és kevésbé korrump a végrehajtás. Soha nem lehet tudni, hátha újra bevezetik.

...

A lányoméknál rejtőzöm, a padláson, és lányom – mivel hálás, hogy 2010-re nemzettem – egyelőre rejteget.

Úgyhogy – illő tisztelettel – csak annyit szeretnék mondani, hogy idejében el kell kezdeni, meg még azt is, hogy: írok, íratok remekműveket!

(In: *Amelyben Ekler Ágostra – emlékezünk.* Magvető Kiadó, Budapest, 2010.)

Az angoltanár evangéliuma

Apám áts vala, anyám háztartásbéli.

Eleinte én is átsként munkálkodék, de nem kedvelém. A faluban alig akadott munka, messzi vidékeken, gyakran idegen országokban kerestük volt a kenyeret.

Aztán ügyetlen is valék, apám fertályóránként, káromkodásokat mormolva vága nyakon.

Bévallani nem szégyellem – igazából nem is érdekle az egész. Mászt érezék hivatásomnak lenni. Mert takaros vala ugyan egyik avajh másik frissen kifaragott tornác, szédületes tető, szívesen gyönyörködék bennök magam is, de amikor lakkal kelle békenegetni az egészet, nyomban odalón a miraculum.

Egyik napon, amikor már hét órája mázolám védőszublimátummal a tetőgerendákat a tűző napon, megszedülék, szemem káprázott vala, s egy hosszú folyosó első, hófehér koczkakövére tevém lábomot. Azt mesélik, nagyot s szerentséset zuhanék.

Órákkal később térék magamhoz, és különös bizsergést érezék. Két indulat feszíté bensőmet, melyeket ekképp verbalizálék: „Hozzatok még szeget!”, respektíve: „*How do thou do?*”

Valamilyen (bizonyára purgatóriumi) oknál fogva ez utóbbi mondattal állék atyámnak elébe. Szeme elkerekede, némileg fel is ragyoga, s örömeben lekene egy pofont, hogy miért beszélék ostobaságokat.

„*Why did thou do that?*”, kérdezém őtet, és kiserkene az első ötszáz legénytoll államon. *My hair began to grow, too.*

Tudék angolul.

Legalábbis ezt gondolám akkor. És bár fogalmam sem vala, mihez kezdhethék vele (atyámmal nem valék hajlandó beszélni sem

ekként, sem anyanyelvemen, így kézjelekkel érintkezénk: ő fültövön vága engemet, én „*Fuck thou!*”-t mutaték neki), hatalmas boldogságot érezék az én szívemnek közepében.

Tudám már: a hivatás végre megtalálá személlyemet.

A gerendába, melyről lakkozás közben leesék, belevéstem, hogy: „*Thanks!*”, intettem anyámnak, és elindulék a nagyvilágba.

Angolt akarék tanítani.

Az út nem vala könnyű. Tornaczipóm felfesele, kenyere elfogy, és ha embert látván azt kérdezém, hogy: „*Do thou speak English?*”, vagy azt válaszolák, hogy: „*Yes, I do!*”, és továbbmenének az ő lábaikkal és teli erszényeikkel, vagy az apáméhoz hasonló érzékenységgel fogadá bé lelkök az én szavaim értelmét.

Egyetlen nővel találkozáék tsupán, ki a „*Yes, I do!*” után még szóba álla véllem, azt kérdezvén, hogy: „*Are thou a foreigner, and if thou are, what do thou have, dollars or euros?*” Válaszolám néki: „*I have only my dick!*”, s kedves leheték az ő szívének, mert véllem ingyen tsinálá.

Hozzáam szegőde, mondván, hú társam leend, s hogy együtt egy rakás ezüstöt fogunk keresni az angoltudásunkkal, mert vagyon amarra egy hatalmas város, ahol mindenki angolul szeretne tanulni, hogy bémenjen azáltal a mennyeknek országába, mit áhítatosan az (vagyishogy – a phonetica tudományá szerint –: „*a*”) *European Union* névvel illetének a jámbor lelkek.

Mondám erre néki, hogy azért még olyannyira nem érzem biztosnak tudásomat, példának okáért nem egészen látom által a grammaticát: el tudnám ugyan mondani szépen, akár történetbe foglalva is az *Infinitivumra* és a *Gerundiumra* igaz törvényeket és parantsolatokat, de ha valaki azt kérdené, hogy ez az egész az angol nyelv mindenségében és egyetemességében milyen felsőbb

értelemmel bírand, arra bizony nem tudnék választ adni – hogy a *Participium*ról már ne is beszéljünk.

Azt felelé, hogy mindegy, mert ama városnak lakói rettenetesen ostobák: nem érdeklik őket az általánosabb relatiók, hanemha tsupán a concretumok, és sosem kérdeznek rá a felszín alatt rejtezkedő szubsztanciára: tsak a tanítást akarják hallani, az explicatiót már nem. De mivel ezüstjök vagyon, hát fizessék meg a tanítást, s megfejtendik, ha megfejtendik, a lényeket – miért is érdekelne ez már bennünket.

Így érkezénk meg eme nagy városba, s kidoboltatánk magunkot és szolgáltatásainkot, mely utóbbi tételt az asszon kérésére angoltanárságra tserélénk, hogy lehetőség szerint inkább az első professiójára emlékeztetné őtet.

És a tanítványok hamarosan gyülekezni kezdének.

Az Első meghódítása igen nagy kaland vala, hiszen a Czethaltsomagoló Vállalat, ahol robotola, szintén fizete néki angoltanárt, jutalomképpen azért, mert igen kiváló munkaerő vala. De mikor reánézék s belémélyesztém szememet a szemébe, tsak eljöve véllem. S nemsokára hozá a barátját is, kit én a Második névvel illeték, és lettenek ők ketten leghúségesebb tanítványaim. Agyuk tompa vala, felfogásuk pediglen nehéz, így kezdeti izgalman, hogy nem tudnék nekik sok újat tanítani, hamar eltsitula, hiszen hónapok múltával is még tsupántsak a két jelen időt magyarázám nekik, mit ők tátott szájjal hallgatának, s sosem kérdezék meg, mi szent divinitasért kell két jelen idő egy nyelvbe.

Harmadik tanítványomat ők szerezzék, igen ditsérvén éngemet néki, s ő, mivel esze élesebb vala, hamarosan utoléré társait, és gyakran magyarázá újra nekik az én igéimet, miközben én hátradőlék és contentus legeltetém tekintetömet rajtok, minkéntha nyájamon. Igen elégedett valék magammal is, s bár néha belém

nyilalla, hogy mi leend akkor, ha nem kezdőket okítok majdan, hamar lenyugovék, s kedélyesen trétselénk tovább anyanyelvünkön, angolul tsak a példamondatok hangozván el. Nagyon egy valék velők, s tsupán az árulá el mester voltomot, hogy az én ujjbegyeim bíborveres téntától valának makulások, nem pediglen égszínkéktől, miként tanítványaim ujjai.

A Negyedik és Ötödik tanítványom nő vala, üzletasszonoknak tisztelé őket a köz, s roppant czéltudatosan jövének, hirdetésre. Már tudának valamit, s szokva valának a parantsoláshoz. Rögtön kérdezék is, *phrasal verb*-öket tanítandok-e, mire én azt válaszolám: „Hátrébb az agarakkal, némberek, hát azt tudnátok-é angolul, hogy »Galileo Galilei azt mondá, az Föld forog az Nap körül«?” Feltevék az ókuláréjokat, és már mondák is: „*Galileo Galilei said that the Earth span around the Sun.*” „Kutya faszát, azt”, neveték elégedetten és diadalittasan. „Oktalan teremtések, ez *Reported Speech* ugyan, de a generalis igazságok és kinyilatkoztatások függő beszédben is jelen időben maradandanak, ugyanis ezt nyilatkoztatja ki az Írás (mutatám fel szent könyvemet, a *Practical English Grammar*)! Bizony mondom néktek hát, hogy a seggetekre leülnötök s a *spant* elfelejtenetek jó lesz, világos-é mit akarok, avagy további magyarázatokra éhes a ti elmétek?” Elszégyellék magukat, béülének a padba, s némák maradának azontúl, mint ama hal, melyért én igen tisztelém őket, ugyanis Hatodik és Hetedik tanítványom érkezése visszaveté tanításaimat a legprimitívebb szintre.

Ezen két személy két igen rusnya teremtés vala, asszonállatok szintén, s rusnyaságukhoz mérten buták is valának. De a pénznek nintsen szaga, s főleg intelligencia quotiense nintsen, ezért igen türelmes valék velük, s bár nagyon elegendem vala az egészből, tsak előlről kezdém a ragozásnak hirdetésit. „Nem ártand meg az ismétlés”, sűgám oda katsintva régi és hűséges tanítványaimnak.

Igen könnyeddé levék időközben, s a *Present Simple*-nél már előremutaték a *Reported Speech*-re, s Galileo Galileit már csak Dzsidsziként emlegetém, élvezkedvén utóbb érkezett tanítványaim rémült és buta orczáján. Ott maradának egyszer óra után, s már készülék, hogy kérdésekre, miért nem értendik ők ezt az egészet, ama választ adjam, miszerint e roppant egyszerű dolog számukra mennyei mysteriumoktól terhes, így nem tsoda, hogy sivár agyuk azt bé nem fogadhatja, de kiderüle, hogy tsupán fellatióban akarának részeltetni, s mikor ezt nem engedélyezém (mivel hú valék az engemet követő asszonhoz), kérlelni kezdének, hogy legalább a szívök gondját hallgatnám meg. És beszélénk vala a madarokról és a méhetskékről, a szerelmes filmekről és a női egyedülvalóságról, a kínai vásárról és a valóságot leképező műsorokról. És mondá az ő szájak, hogy „Fújj, valóságshow-k!”, és magyarázák, hogy mennyire gyűlölik ők azokat, s nem követik az ő szemeikkel. De két percnek elmúltával összeveszének azon, hogy Gáspár érdemlé-e meg jobban a győzedelmet, a vagyont s a megbetsülést, avagy Menyhért, netán Boldizsár.

Tsordogála az ezüst erszényembe, és igen elégedett valék, hogy kitsiny tudással mely sokat lehet keresni ebben a nagy, czéda városban.

Ám érkezének ezután még négyen, sorszám szerint a Nyolczadik, a Kilenczedik, a Tizedik és a Tizenegyedik. És igen megrettenék tőlök, mivelhogy öklökkel hangosan kopogtaták vala az asztalnak lapját, hogy ők *businessinglist* akarnának tanulni, és Dzsidszit visszakézből vágák *Reportedban*, így nemigen mondhaték nekik semmi újat. Hazamenék hát, és könnyek között káromolám az én atyámat, hogy mért nem vere addig, míg rendes átsá nem válék, hogy ne kerültem volna ily kínos situatióba, mert motsok egy dolog vala a *businessinglis*. És töltém az én délutánjaimot copulatio helyett

angolkönyvek garmadája társaságában, és próbálék annyi *bizniszinglist* megtanulni, amennyivel a reá következő napon elkápráztathatnám őket, de így is valának igen kínos és szégyent szülő pillanatok (példának okáért az, mikor belebonyolódék egynémely pénzügyi machinatiók angol nyelvű megnevezésébe), s ilyenkor elindula a hátsó sorban a kunczogás s a tsúfondáros vihogás, s megszűnni csak nem akara.

Így hát egy idő után szükségét érzém annak, hogy valamely tsoda segítségével erősítenék mesteri tekintélyemen, ezért elővevém a rettenetes Tudást Felmérő Pergament. A hatás freneticus vala: az arcokra ráfagya a mosoly, a szemek felakadának, s újra felszikráza bennök a bennem való hit és az éngemet vakon követés tsipkebokorként lobogó lángja. De látám akkor, hogy tsupán egyetlen darabot birtokolék eme bűvös obiectumból, és elkáromkodám magam emiatt, és láték tanítványaim szemében igen nagy megkönnyebbülést, s hallék az én füleimmel libertinus és emancipatus sóhajokat. És minthogy észrevevém, hogy az Ördög kunczogás és vihogás formájában újfent befészkelé magát az ő lelkökbe, másik miraculumot mívelék: fogám a Tudást Felmérő Pergament, általmenék véle a szomszédos szobába, aholis a Nagy Multiplikátorral megsokszorozám ötöt, és ekképpen elláték vala vele mindenkit.

E tsodatétel hosszú időre újfent megerősíte mesteri positiómban.

És telének-múlának a hónapok, tanítám meg már nem tsupántsak az igéket, de egy rahedli egyebet is, egészen a *Gerundiummal* bezárólagosan, és látám, hogy ez így igen jól vagyon. És igaza vala az éngemet követő asszonnak, mert sosem firtaták, hogy ezt vagy amazt miért mondám, hanemha azon iparkodának, hogy amit mondék, azt fülök befogadja, elméjük valahogy megértelmezze s a maga számára explicálja. Megbarátkozék már a

négy utóbb érkezett tanítvánnyal is, és érdeklődve szemlélém őket s az ő tselekedeteiket. Három nőszemély s egy férfi vala, s a Nyolczadik, ki vala a férfi, mind kerülgeté a Kilenczediket, hogy néki utódokat nemzvéen megsokasítaná enmagát, de a Kilenczedik ezen tsak röhöge a Tizedikkel egyetemben, mely utóbbi igen sokat piszkálá az ő orrát és nézé a mennyezetnek kárpitját, mely tsoda, hogy ettől el nem hasada. S mindeközben a Tizenegyedik egyfolytában okoskoda, miért is az összes többiek őt igen utálák vala.

És eljőve a Tizenkettedik tanítvány, illetve el sem jöve, hanem tsak távbeszélőn diskurála véllem, s egyszerű érdeklődésnek álcázá azt, hogy az órák árát szemérmetlenül harmincz ezüstre alkuvá le. Mire észbe kaptam volna, már késő vala (arról nem is beszélve, hogy éppen akkor vásárolánk új villanybojlert a feredőnkbe), így elfogadám ezt a nevetséges árat az én igéimért. S nem vala ennyi elég, még azt is kéré, hogy én mennék hozzá, hegy Mohamedhez, nagy hal a kitsinyhez. (Mivelhogy én valék a nagy hal, s halas jelemet felrajzolám az oklevelekre, melyeket időről-időre általnyújték tanítványaimnak, motivatio képpen, hogy még sokáig járjanak hozzám, s bizonyságaként annak, hogy az Alfától az Ómegáig terjedő haladási listán az Alfa csoport 13-dik szintjét máris sikeresen elérék.)

Kimenék hát a Tizenkettedik tanítványhoz az ő lakására, leülénk a konyhájában, kiterítém tekintseimet, s kérdezém, vajh mit tud az angol grammaticáról. Ő pediglen mondá szerényen, hogy semmit sem tud, s erre az első audiencia nyolczvanadik perczében hibátlanul visszamondá nekem mind az egy tuczat igeidőt, melyeknek tanítását perczekkel azelőtt fejezém bé. És megijedék vala erősen, s hideg tseppek gördülének végig az én orczámon, s hívém, hogy soha le nem jár az a curva kilenczven percz. S eljőve a másnap, s másnap megtanulá a *Passivumot* s a *Causativumot*, az *if-claususokat*

és a *Reported Speech*-et, és elátkozám azt a napot, amikor tanítványommá őtet elfogadtam. És küldém el hozzá az én asszonomat, tanítaná kitsit ő is, hogy én addig utánanézhessenek egy némely dolgoknak földön és égen, és asszonom is sírva jöve haza tőle, hogy milyen okos. És elérkezénk az *Infinitivum–Gerundium–Participium*-szentháromsághoz, és valahogy leadám néki a materiát olyaténképpen, hogy nem vevé észre: nem értém, mi a francz vala ez az egész.

De következő napon, mikoron tizenegy másik tanítványommal éppen vatsorálék, bójöve a fogadóba, odalibége hezzám, kétoldalt megtsókola és azt kérdeze:

– Mondd el énnékem, mesterem, a te szájaddal, hogy ez a *Participium* milyen helyet foglal el ebben az egész angol grammaticában, és mi az oka, meg pláne célja neki ebben az egész mindenségben s szépséges universumban, mely az angol nyelv, mert ahogy tegnap elmondád, bizony akképpen én meg nem érthetém s elmémme fel nem foghatám!

És én akkor tanítványaim kérdő szemének keresztüzében pirosra válék, miként a rák a főzés során, és süllyedni kezdék, majd megsemmisülék, szállván alá poklokra, s ott ültömben mind a mai napig azon elmélkedem, mi a fészkes fenéért nem lettem inkább tetőgerendák gondtalan és boldog kifaragója.

(In: *Jozefát úr, avagy a regénykedés*. Alexandra Kiadó, Budapest, 2006., illetve: *Nem kell vala megvénülnöd 2.0*. Magvető Kiadó, Budapest, 2014.)

Feljegyzések a hivatalból

– *lassan, tűnődve* –

Mottó 1:

„A poétaféle embert nem tekintették alkalmasnak hivatalra. Legföljebb főjegyzőnek csúszott be imitt-amott »arany tollú« titulussal, de ez ellen is érvek hozattak fel, hogy »nem énekel a csíz, ha bőven van a kendermagja«, isten ellen való véték egy ilyen talentumot kenyérbe hozni.”

(Mikszáth Kálmán: *Jókai Mór élete és kora*)

Mottó 2:

„Aludj, mert jobb nem élni itt e földek között (...),
hol szolgálknak már nyakkendő a járom...”

(Faludy György: *József Attila temetése*)

Mottó 3:

Rám hivatal még nem volt ilyen hatással

(Hazai Attila után, „szabadon”)

Mottó 4:

„E bordélyban, hol szállásunk vagyom”

(Francois Villon: *Ballada a vastag Margot-ról* – József Attila fordítása)

A hivatalban, hol állásom vagyom, mindenki a főnököm.

„Hé, te, izé, mi vagy, ki vagy, izé, ööö, te, gyere csak ide!”, szólítanak meg a folyosón hatalomtól megittasult emberek, majd utasításokat adnak: „Utasítalak, hogy...”, „Elrendelem, hogy...”.

„Azt határoztam, miszerint hogy...”, „Ha kell, írásba is adom, hogy úgy döntöttem, hogy...”

A hivatalban, hol állásom vagyok, mindenki úgy hárít, mint a méltán híres albán légvédelem: bénán, és ahogy tud – vagy: ahogy sikerül. „Én ezt nem tudom megcsinálni.” „Én ezt meg tudnám csinálni, de nincs rá időm.” „Én ezt nem tudhatom megcsinálni, mert nem értek hozzá, mert nem ez a szakterületem, de ha ez volna a szakterületem, akkor sem tudnám megcsinálni, mert mint mondtam, nem tudom megcsinálni (vagyis meg tudnám, de nincs rá időm).” „Csinálja meg ő (*mutatnak rám*), én majd adok hozzá háttéranyagot neki (*mutatnak rám megint*).” (A háttéranyag általában válogatás nélkül összeinternetezett, érdektelen információhalmaz, és legalább száz oldal, hogy látszódjék: dolgozott az illető.)

De a hivatalban, itt, ahol állásom vagyok, nem elég dolgozni – ezt folyamatosan el is kell mondani. Aki csak dolgozik, elveszett ember. Beszélni kell róla, kommunikálni, hogy mennyit, és hogy már alig bírod. Órákig ecseteljük egymásnak, mily rengeteg a dolgunk, és közben kávét iszogatunk.

A kávé a hivatalnok legjobb barátja. Akinek nem kell naponta legalább tízet innia, ugyancsak elveszett ember. Állunk az automata előtt, isszuk a kávét, és újra elmondjuk, mennyi a dolgunk. Kegyesen elhisszük egymásnak, hogy tényleg, mert ha jobban belegondolunk, tényleg *tényleg*.

(A hivatal, hol állásom vagyok, sosem alszik. Igaz, ébren sincs: pislogás nélkül lebeg a közigazgatás homályzójában.)

Panaszkodás előtt, után és közben a közigazgatásban serénykedő munkavállaló (akinek munkavégzése „díjazás végett történik”, és nem lehet akárki: kizárólag „erre rendszeresített” állami alkalmazott – *Közigazgatási alapvizsga tankönyv*, Budapest, 2011. 68., illetve 42.) többször megnézi a büfé menüjét az intraneten, mert bámulatos, hol

tart manapság a tudomány. (A hivatalnok szent borzadállyal tekint minden, tologató számológépnél bonyolultabb, „nem-papíralapú eszköz”-re.)

Délig fontolgatja, mit eszik, aztán felüvölt, férfiasan az asztalra csap, és ellentmondást nem tűró határozottsággal átvariálja: például a levest másik másodikkal kombinálja, és desszertet is kér hozzá – vagy nem. Megolvassa a pénzét, okos fejével biccent: nem kér.

A büfésnénik mogorvák. A konyhásnénik ellenben kedvesek, de csak a szexi pasikkal. Szexi pasik viszont itt nincsenek. (Csak egy rakás öregember.) (Aki nem öreg, lassan már az sem potens – minden nap, munkaidő végén, a gép kikapcsolásakor hosszan nézi, hogy: „Leállítás”. Érti, rossz vége lesz ennek.)

A hivatalban, hol állásom vagyon, jó nők sincsenek: akik voltak, azokat (a hivatalon kívül, ahol én sajnos épp nem voltam jelen) megtermékenyítették szerencsés férfiak, és most odahaza, a pufók kisgyermekükkel együtt röhögnek rajtunk, akik itt a hivatalban, hol állásunk vagyon, dolgozunk.

A hivatal, hol állásom vagyon, komoly ember: aki betéved ide, megnézheti magát – pedig ő még csak félig sincs komolyan véve. Öltöny és nyakkendő a dresszkód, noha senki sem szeret ilyen hülye maskarában járni. (Magam például a vőlegény-ruhámat és -cipőmet nyüvöm: már alig maradt valami hajdani csillogásukból. Eddig kibírták, de itt, hol a köznek igazgatása folyik, szemmel láthatóan meg vannak számlálva napjaik.)

A hivatal, hol állásom vagyon, gyáva emberré tett. „Micsoda virtus munkált bennem hajdan, atyaisten, és mekkora bicskával jártam a világot... hogy rögtön szúrtam, ha valaki csak megnyikkant is!”, ábrándozom, miközben élt vasalok az ingembe, vagy a nyakkendőmet kötöm, és figyelmeztetem magam, hogy

figyelmeztettek rá: a hivatalban tilos az ábrándozás. Pláne munkaidőben.

A hivatal, hol állásom vagyon, remekül fizet: akadnak hónapok, hogy még huszadikán is van a fizetésből, ami igazán nagy szó a mai világban. Kár, hogy még mindig marad tíz nap, amire a pénzt elő kell teremteni valahonnan, de szerencsére ahhoz a hivatalnak (ahol ilyenkor *nem* vagyon állásom) semmi köze nincsen.

A hivatal tervezhető jövőt, életpályamodellt ígért, de nekem nemsokára lejár a határozott idejű munkaszerződése („kinevezés”, így hívjuk ezt szakmai berkekben).

A hivatal, hol állásom vagyon, pénzt oszt el újra (úgymond: újraeloszt), de te jobb, ha nem próbálsz. Az összegek néha nevetségesen nagyok, néha nevetségesen kicsik. De te tényleg ne próbálkozz! Pedig ösztöndíjaink is vannak, ösztönlényeknek.

Ahhoz, hogy ez működhessék, rengeteg papírt kell kitölteni. Ezek az úgynevezett akták. Amint felhagytál minden reménnyel, és ide beléptél, embereket látsz, akik aktákat szorítanak lapos keblükre: na, ők ügyeket visznek. (Hivatalnokok, és éppen itt vagyon állásuk.)

Így aztán egész kultúrája alakult ki az ezzel kapcsolatos vicceknek.

Természetesen nem, *én találom ki őket*, most.

„Nagyon el van aktásodva az asztalod.”

„És neked milyen az aktaáteresztő képességed? Csökkenő.”

„Ez nem eseti, jóval inkább esetleges támogatás.”

„És te... Te mióta dolgozol itt? / Hát... több mint másfél éve. / Húha. Az pont több mint másfél évvel több, mint az ideális. / Igen, de nekem nincs más választásom: bürokból születtem.”

„Az egész rendszer rákfenéje egy rosszul megválasztott szó: hogy *áll* az ügy? Így kéne kérdezni: hogy *halad* az ügy?”

„Na és van valami ráció a bürokráciában? Bürokráció, hehe. /
Nem, nincs. De van benne bürök. Bürökrácia. Hehe, hehe.”

(In: *2000 folyóirat*. 2013/május, illetve: *Nem kell vala megvénülnöd*
2.0. Magvető Kiadó, Budapest, 2014.)

Utazás a szürke lajstromon

– *avagy mit tanultam (és tanulhatnánk) Karácsony Benőtől* –

1. Egyszer egy csajomnak – kis butus, kirúgott éppen, mert a szellemi fölény elé helyezte a széles vállakat és a tömött pénztárcát – sértett férfigóggal dedikáltam első (és akkor még egyetlen) könyvemet, hadd törje ki a nyavalya a hitvány ribancot, amiért egy korszakos zsenit lecserélt holmi tantrikusszexhívó-jógi, svéd állampolgár, harcművész, fehéreneműmodell, rockzenész, filozófus-testépítő hitvány milliárdosra. Gúnyos epében hempergetett, gyilkos irón(ia)zsírban kisütött, és még frissen sistergő soraim azonban csak nem akartak azzal a kíméletlen, halált hozó dühvel pengeni, mint a zengő érc és a rettegett cimbalom. Hiányzott még az alázás.

Ám ekkor eszembe jutott a következő mondat: „Fölöslegesnek tartom e pontnál boldogtalanságról lefetyelni. Nem voltam boldogtalan. Csak kiestem egy magas torony ablakán, és lepottyantam a mélybe, amely régi csalódásaim hulláival volt kipárnázva. Ennek köszönhettem, hogy csontjaim épek maradtak, és meg sem ütöttem magam különösebben.” (Nyugi, nem csak úgy magától jutott eszembe: előre betanultam, mert még mindig szerettem a kis nyavalyást, és el akartam kápráztatni/meg akartam bántani.) Leírtam. (Alig fért ki a cím meg a kiadó neve közé.) A hetyke hang, mely Karácsony Benő *Napos oldal* című könyvgyönyörűségéből származik, ékesen bizonyította a cemenének, hogy nekem egy ilyen kirúgás smafu, rég hozzászoktam, volt ilyen vagy ezer, tkp. én akartam, fel sem veszem. (Az éjszakai sírásokról férfias szeméremmel hallgattam.) Átnyújtottam a könyvet, ő elolvasta az idézetet; fensőbbsegesen és megvetően néztem, amint a bevitt ütések súlya alatt tántorogva

omlik az odakint várakozó Volvo XC90 ülésére. Nem sokkal később hallottam, hogy idegösszeroppant, a csatát tehát én nyertem, Benőmnek hála, aki egyik *love of my life*, nincs sok. (A polcaimon honos pletykák szerint a ronggyá olvasott könyv szinonimája.) Az első dolog tehát, amit Karácsony Benőtől (meg)tanultam, egy egész paragrafusnyi szöveg volt a gonosz nőket a helyükön kezelő törvénykönyvből.

2. Cserna-Szabó András azt állítja a *Defoe Zoltán – Az írói sértettségéről* című esszéjében – és persze előszóban is –, hogy minden író sértett és frusztrált, továbbá hogy a mások által leginkább irigyelt sztárszerző is irigy valakire/halálosan gyűlöl valakit/igazságtalannak érzi valaki díját, megbecsültségét, irodalmi (netán társadalmi) súlyát. Saját álmatlan éjszakáimat figyelembe véve – melyek során hüledezve vettem lajstromba saját kiválóságaimat (és az ennek ellenére elért szánalmas eredményeimet), valamint mások gyarlóságait (és az ennek ellenére elért hatalmas sikereit) – Csernának igaza van.

Persze, van néhány szerző, aki ezt ügyesen (ügyesebben) leplezi, és az idő távolából úgy tetszik, akadt olyan is, aki valószínűleg tényleg ment' volt e dőre emberi gyöngeségtől, önmaga máshoz méregetésétől. Aki beírta azzal, hogy a marosvécsi írótalálkozón a segélyalap ügyeit intézze, megszólalásait valami háromra korlátozza és szigorúan a segélyalapi tárgyra koncentrálja (pedig mint minden író táborban, bizonyára Marosvécsen is sok buta ember kukorékolt sok ostobaságot), akinek a lelkében béke honolt, mindentől ugyanannyira volt (vagy ahogy Molter Károly fogalmazott: „Jellemző rá a két szélsőségtől való kínos tartózkodás, ami aztán mind a két tábor előtt kevésbé szeretetté tette.”), és vagy sóhajtó beletörődéssel, vagy – ami még valószínűbb – emelkedett iróniával

és távolságtartással nézte az iszapbirkózást a viharbiliben, a szerényebb képességű, de gátlástalanabb nyomuloncok sikereit. Bárd Oszkárnak írja: „A Sz. Céh és könyved ügye ne keserítsen el. Lásd, ezeken az érzékenységeken én már túlvagyok. (...) Hidd el, nem érdemes 0.5 másodpercig sem bosszankodni ezeken a dolgokon. Én is végigcsináltam ezeket – nem törődtem velük. Se sajtóhibákkal, se indolenciával, sem be nem tartott ígéretekkel. Kicsi, mulékony dolgok ezek.” Szerénység, türelem, önismeret, megbocsátó mosolygás, *fanyargó* hűvösség, frusztramentes társaságiélet- és nyüzsgéshiány, a világ – és benne magam – helyén kezelése: még tanulandó.

3. Emberségről példát, vitézségről formát mindenkinek ő adhatna. Karácsony Benő soha nem járta a könnyebb utat, csak azért mert az könnyebb – és kézenfekvőbb – volt. Három részletet idézek Tót H. Zsolt *Széttaposott ösvény – Karácsony Benő élete és műve* című könyvéből. (Eredetileg Vezér Erzsébet közli Salamon László visszaemlékezéseit a Petőfi Irodalmi Múzeum 1964-es évkönyvében.)

„Karácsony, miként felesége is, kitartott az izraelita hit mellett, attól viszont mereven elzárkózott, hogy csatlakozzon azokhoz a kezdeményezésekhez, amelyek választ kívántak adni az antiszemita hangulatkeltésre. Erre utolsó éveinek legjobb ismerője, Salamon László hívta fel a figyelmet, amikor közrebocsátotta emlékeit a kolozsvári neológ főrabbi, dr. Weinberger és Karácsony Benő eszmecserejéről, amely már az üldöztetések légkörében zajlott le: »1942-ben a kolozsvári neológ főrabbi arra szólította fel Karácsony Benőt, hogy szakítson magyar irodalmi kapcsolataival és deklarálja magát zsidó írónak, hiszen a magyarok megtagadták őt és nem tartják magyarnak. Pontosan emlékszem Karácsony Benő válaszára. Azt felelte dr. Weinberger főrabbinak, hogy a zsidó nacionalizmust

sem értékeli többre, mint a magyart: mindkettő egy tőből fakad: embertelenségből és ostobaságból. Hogy ki milyen nemzethez tartozónak érzi magát, saját maga dönti el és mert a magyar fasiszták és nacionalisták antiszemitizmust hirdetnek, azért ő nem tagadja meg Kossuth, Rákóczi, Petőfi és Ady népét. Mint ahogyan ezzel nem tagadja meg vagy el zsidó származását sem.«” (16.)

„Lelki egyensúlya, amely amúgy is inkább csak látszat volt, 1944 májusában borult fel végérvényesen, amikor a gettóba került. Miután a csendőrök elhurcolták, a teljes apátia állapotába zuhant. Ettől fogva olyannyira eltöltötte a reménytelenség érzete, hogy már a segítségnyújtás szándéka iránt is közömbös maradt. Salamon László így mutatja be ezt a lelkiállapotot: »Dr. Járosi Andor evangélikus lelkész mindent megtett kiszabadítása érdekében (a Helikon írói közül egyedül ő vállalkozott megmentésére). De Karácsony Benő ekkor már olyan letargiában élt, hogy éppen csak tudomásul vette Járosi akcióját, anélkül, hogy a Járosi javasolta lépéseket megtette volna.«” (18.) Szerintem ismét csak nem volt hajlandó a könnyebbik utat járni (pontosan úgy, mint korábban), csak azért, mert könnyebb és kézenfekvőbb volt. (És akkor talán még nem tudta, hogy ha nem lép, nem cselekszik, az élete is veszélybe kerül.)

„Ami Karácsony Benő hagyatékát illeti: még a gettóban történt, hogy egy nap hívták Karácsonyt a szögesdrót-kerítéshez, ahol már várt reá Wass Albert. »Hol vannak a kézírataid?« – kérdezte. Erre Karácsony Benő keserű tekintettel végigmérte őt, és válasz nélkül otthagya... A felszabadulás után jártam az ideggyógyászatban, ahol értesültem felesége haláláról, és voltam az Ady Endre 3. sz. alatti házában is, ahonnan annak idején elhurcolták, de a beköltözött új lakók nem tudtak hátrahagyott írásairól, sem a padláson maradt dolgairól semmit.” (Salamon Ella visszaemlékezése, 18.)

4. Stílust, írói tudást, bölcsességet persze nem lehet tanulni (ennek ellenére sokan élnek abból, hogy tanítják ezeket), de meggyőződésem, hogy ha eleget olvas az ember, még ha nem is emlékszik mindenre, az agyán és az agyában előbb-utóbb átszűrődik és lepárlódik valami *lényegnek* nevezhető csapadék (párfőm), amely aztán segít a saját művek írásakor. (Valami hasonlóra jut Patrick Süskind is *A mélység kényszere* című kötetének *Amnesia in litteris* című esszéjében: „Annak az embernek a számára pedig, aki maga is ír, ez a betegség akár még áldás is lehet, sőt szinte már szükséges feltétel, ugyanis megóvhatja őt attól a bénító félelemtől, amelyet minden nagy irodalmi mű kivált, és teljességgel komplikációmentes viszonyt teremthet számára a plagizálással szemben, ami nélkül semmi eredeti nem jöhet létre.”) Lehetne ez persze a plágium szofisztikált kidumálása, mégsem az: így működik az olvasó/olvasott író. Én viszont konkrétan is loptam Karácsony Benőtől, méghozzá nevetek, miként azt az *Amelyben Ekler Ágostra – emlékezünk* című könyvem egyik fejezetében lehajtott fejjű részletességgel az olvasó elé tárom és magamat nem kímélve alaposan kitárgyalom. Köszönetképpen álljon itt egy rövid felsorolás a műveiből: *Válás után* (színmű), *Tavaszi ballada* (novellák), *Pjotruska* (regény), *Új élet kapujában* (regény), *Napos oldal* (regény), *Rút kiskacsa* (vígjáték), *Utazás a szürke folyón* (regény), *A megnyugvás ösvényein* (posztumusz regény). Garantálom, hogy ezek egyikében sincs egyetlen *lapos oldal* sem.

Stílusról, írói tudásról esett szó, de nem esett még szó a bölcsességről (a hangról, mely a könyveiből szól – és amely nem melleleg úgy transzilván, hogy közben ultramondén). Nem is mernék írni róla semmi okosat (vagy bölcsét), álljon itt helyette egy idézet a már idézett *Napos oldal*ból: „A magasságok és mélységek tömör gumibotja egy kicsit fejbe vert ezen a napon. Ezért betértem egy kocsmába, és szilvapálinkát rendeltem.” De állhatna itt másik

ezer. Vele és tőle is tanultam a mondatok ízlelgetésének gyönyörűségét. Azt, hogy írni róla fölösleges dőreség (szinte *phd*-ztam a munkásságából), amikor olvasni is lehet tőle.

5. Hetykeség és derű. Mindkettő külön is hiánycikk ezen a citrommal savanyított vidéken, ahol a lélek lábán a zokni mindig valami rossz szagú, kiloccsant hangulatba lép bele és szívja meg vele mohón magát – de együtt a kettő! Az már valami. És nem csak a piruló kamasz és a holnap napért szorongó családfő számára oly végtelenül – és elérhetetlenül – szimpatikus ez a fütyörészős attitűd, nem; mikor a legkeményebb legénynek éreztem magam, és ennen testalkatomon kívül senkire és semmire nem kellett gondomnak lenni, akkor is ugyanennyire lenyűgözött. Igen, a derű, a hetykeség – és nem csupán akkor, mikor jól mennek a dolgok, és az ember úgy heverészhet a fűben, a báránnyelűket nézve, hogy közben „okos pénzére” gondol „a bankban, ami azért van ott, hogy szaporodjon” (Hobo). Hanem akkor is, amikor fát vágna a hátán, amikor az életére törnek. Tudja azt mondani Auschwitzban a hogyléte felől érdeklődő ismerősének: Készülök megírni az *Árnyékos oldalt*.

A leírtak kvintesszenciájaként még egy idézet a *Napos oldalból*. (Régi osztálytársa, a savanyú Péter, segítségképpen kíséret napidíjas állást kínál a nyomorgó főhős Felméri Kázmérnak a rendőrségnél.)

„Láttam is, amint már nyúl utánam, hogy benyomjon valami poros irattári lyukba rendőrségi segédmolynak. Sőt láttam a poros lyukat is, amelyben kétezer rizsma fogalmazványi papirost kellett finom porrá őrölnöm. Sietve kimásztam az irattári lyukból, és megráztam magam.

– Végtelen köszönet, drága barátom – szavaltam meghatottan –, de úgy rémlik, egy kicsit melléhibáztál. Én ugyanis nem kíséretrendőrírnok, hanem szobrász szeretnék lenni.

– Van itt, barátom, annyi szobrász, mint égen a csillag, és mindenik éhezik.

– Ez megbízható statisztikai adat? – kérdeztem. Aztán megnyugtattam, hogy a statisztika nem akadály. Ahol annyi szobrász éhezik, ott éhezhet még egy.

Péter rám nézett, és könnyedén köhintett egyet. A köhintésének semmi köze nem volt holmi légcsőhuruthoz. Világnézeti köhintés volt.”

6. Karácsony Benő érthetetlen módon még sincs benne az összmagyar irodalmi köztudatban – legalábbis annyira, amennyire a művei indokolnák. (Jó kérdés, persze, hogy ugyan ki van benne, és létezik-e egyáltalán összmagyar irodalmi köztudat.) Pedig a *Napos oldal*ból Mihályfy Sándor kiváló filmet forgatott 1982-ben – mégsem lett akkora siker, mint a két évvel korábbi *Indul a bakterház*. Pedig könyvkiadók időről időre nekidurálják magukat, hogy a lakosság tompa és rövid emlékezetébe egy-egy sikerült kiadással beleverjék szerzőnk nevét – az átütő siker azonban továbbra várat magára. Mi lehet ennek az oka és hogyan lehetne változtatni ezen?

Nem tudom.

Azt viszont tudom, hogy Karácsony Benőnek van egy (titkos?) rajongótábora. Az ember csak elkiáltja magát, hogy Felméri Kázmér!, és a legváratlanabb helyekről és a legvalószínűtlenebb emberektől jön a visszhang: Épp most léptem ki, „akárcsak a frissen szedett spenót, zölden, hetykén és klorofillal telve” a „Fedőcserép- és Alagcsőművek kapuján.” Olyan ez, mint amikor a szabadkőművesek fölismerik egymást a kettétört sósperec egymáshoz illesztése és

némely titokzatos kézjelek segítségével – mi is egymásra mosolygunk, és a félbeszakított, majd egymáshoz illesztett olvasmányélmények rövid időn belül megadják a boldog összetartozás tudatát. Az ember megborzong, és örömmel konstatálja: tartozik valahová. Valahová, egy titkos társasághoz, amely szerencsésen és üdén nélkülözi a szabályozott szervezettséget, az ostoba hierarchiát, az urambátyámozós kivételezést, a működésképtelen intézményszerűséget; egyszerűen csak kiburjάνzik az olvasás örömeből, luxusából, egyetlen hasznából, mely élni segít, mi pedig leszakítjuk, és a kalapunkra tűzzük, isteni bokrétának.

Titokzatos Karácsony Benő-búvópatakok: szevasztok!

(In: *Hévíz*. 2014/4-5.)

Hadd szóljon!

Rovatunk egyszemélyes hangoskönyhallgató-deszantkülönítménye egy olyan irodalmi csemegére irányítja rá a nagytiszteletű olvasóközönség fülkagylóját, amely méltatlanul kevés figyelmet kap napjaink recepciójában.

Most, hogy a könyvhét lecsengett, beszéljünk a hangoskönyvekről, hogy legyen valami zaj az uborkaszezonban. Kicsit távolról vagyok kénytelen indítani, de amennyi hangoskönyvet meghallgattam az elmúlt két évben, úgy érzem, szükséges is.

Angoltanár vagyok (vagy, ahogy az egyszeri székely mondaná: angoltanár is vagyok), cégeknél dolgozom, ami azt jelenti, hogy jó tizenkét éve naphosszat egyik oktatási helyszínről a másikra autózom.

Kevés lélekölőbb dolog van, mint autóban ülni, és várni valami Godot-ságra. Egy ideig próbálkoztam rádióhallgatással, önszorgalomból, később meg, amikor kritikákat írtam az elhangzó műsorokról az *Élet és irodalom*ba, professzionális érdeklődéssel, de meg kell mondanom, igen hamar belefáradtam. A kereskedelmi rádiók bárgyú műsorai untattak, a közszolgálati rádiók adásai között ugyan akadtak érdekesekek, de délutánonként jött – mindkét oldalról – az obligát betelefonálás, ebéd utáni belezés, és ahhoz már nem volt gyomrom.

Sikeres angoltanári működésemnek hála aztán olyan autót vásárolhattam, amelyikben pendrive-ról is lehet zenét hallgatni, ezért fiatalságom összes, lelkiismeretesen gyűjtögetett és az idegbajjig címkézett zenéjét hallgattam sokáig – de vagy én öregedtem meg, vagy az ízlésem romlott/javult, valahogy nem szóltak azzal a katarikus lendülettel, ahogy emlékeztem rájuk. Ezért gyorsan abba

is hagytam a lejátszásukat, hogy legalább az emlékeimben megmaradjanak önmagukon túlmutató jelentőségűnek, és ne koptassam a napi használattal érdektelen hangsorokká őket.

De akkor mivel teljen a drága idő? Mert a cégek nem költöztek egymáshoz közelebb, sőt a válság után inkább a peremkerületekbe vagy az agglomerációba menekültek – ha lehet, még többet aszalódtam mindenféle dugókban. Töprengtem, töprengtem, figyelem, második kitérő: és mivel lelkes amatőr filmgyűjtőnek tartom magam – értsd: torrentezem –, egyszer csak föltűnt, hogy a rengeteg pornófilm, sorozat és limlom zene között igen gyakran látom a következő címkét: hangoskönyv. Addig a pillanatig olyannyira nem érdekelt még a műfaj sem, hogy nem is beszéltem róla – ingerküszöb-eléretlenségem maximális volt. Különben is (ha esetleg valaki szóba hozza): a könyv jó illatú, simogatható, gyűrött, firkált, tépett, mégis diadalmas, agyonolvasott, porfogó, de nem: hangos. (Olvasni mindig annyit olvastam, mint a güzü, csak nehezen lehetett művelni a gyorsforgalmin, mondjuk a reptérre vagy Üllőre menet: fél kézzel kellett lapoznom, aláhúzogatom és jegyzetelnem, a másikkal meg a kormányt voltam kénytelen fogni.)

Egyik este tehát gondoltam egy nagyot, és derék laptopomra (hú társam, igaz, már kicsit lassú, inkább lapbottomnak nevezném) letöltöttem Stephen Leacocktól a *Gertrúd, a nevelőnő* című opuszt Szacs vay László felolvasásában. (Nem, nem igaz; valójában A vagina monológokat töltöttem le először – Fullajtár Andrea, Pálmai Anna és Udvaros Dorottya felolvasásában, sőt előadásában – és meg kell mondanom, nem csalódtam.)

És akkor úgy éreztem, megtaláltam a boldogságot. Stephen Leacock öt novelláját a röhögéstől visítva hallgattam végig másnap délután, miközben tanítani mentem; a szembejövő autósok azt hitték, eszelőssel van dolguk, mert a műszerfalra is nagyokat

ütöttem, extatikus elégedettségemet kifejezendő. Este pedig, miután hazatértem és kisgyermekeimnek mesét olvastam (sokkal jobban odafigyelve – de erről később), leültem a gép elé, beírtam a keresőbe a fenti címkét, és gurgulázó örömmel konstatáltam, hogy a letöltés céljából rendelkezésre álló hangoskönyvek száma igencsak magas.

Válogatás nélkül tölteni kezdtem hát: Milne *Micimackójától* (felolvassa: Eszenyi Enikő) Edgar Allan Poe *A kút és az ingáján* (Sinkó László előadása) keresztül Szolzsenyicin *Ivan Gyenyiszovics egy napjáig* (László Zsolt hangján); vagy Bohumil Hrabal kilenc könyvétől (a felolvasók között: Bánsági Ildikó, Galkó Balázs, Parti Nagy Lajos, Für Anikó, Kern András, Kálloy Molnár Péter, Mácsai Pál) Helen Fielding *Bridget Jones-regényein át* (Udvaros Dorottya remek tolmácsolásában) Seneca *Vigasztalások* című traktátusáig (Máté Gábor).

És nagy volt az én szívemnek az ő gyönyörűsége.

Hetek sem kellettek hozzá, és megvoltak a kedvenceim (Parti Nagy Lajos Sárbogárdi Jolánját úgy mondja el Csákányi Eszter, hogy aki azon nem röhög, minden bizonnyal meghalt; Mikszáth Kálmán *Két választás Magyarországonjának* felolvasója, Székelyi József olyan atmoszférát teremt a hangjával, és minden rezdülésével úgy idézi fel, sőt helyenként: építi fel a Mikszáth-korabeli világot, amilyenhez filmben egy stáblistányi színész sem lenne elegendő; Bodor Ádám *Sinistra körzetének* Balkay Géza és Szakácsi Sándor által felolvasott részleteire még emlékszem a Kossuth rádióból, már akkor is megrázott, gyönyörködtetett, katartizált; Kern András pedig olyan Pepin bácsit ordibált rá a lemezre, hogy szinte vettem egy mosómedvét), de persze akadt némi bosszúság is (néha letöltöttem rádiójátékokat, ahol – szerencsére csak ritkán – a jó öreg magyar előadás- és rendezésmód sipítozós, vernyákolós műszínészkedésre készítette a szereplőket; a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos

Szövetségének dicséretesen magas számú és széles merítésű hangoskönyvein mindig volt valami idegesítő sípolás – nyilván a rossz vételi körülmények miatt –, és ott aztán tényleg csak felolvasták, nem pedig előadták a szöveget; Weöres Sándor *A teljesség felé* című könyvében – Rátóti Zoltán előadása – pedig annyira összefolynak a számok, hogy mire az ember felfogná, mit üzen a mester, már rég a harmadikat hallgatja – bizony, nem ártott volna ide még két másodpercnyi szünet a hangfájlok közé; olykor pedig becsusszan egy-egy félreértésből fakadó rosszul felolvasott mondat is, de ez fenntartja a figyelmünket, és az Utólag Hibákat Megtaláló Lovagok gögös elégedettségével tölt el). Mindent egybevetve azonban az égisz alatt nőtték szememben azok a színészek, akik képesek erre a csodára (a teljesség igénye nélkül): Fenyő Iván (*A pokolba tartó vonat*), Vallai Péter (Efrájim Kishon könyvei), Tordy Géza (*Az öreg halász és a tenger*), Benkő Péter (*A koppányi aga testamentuma*), Darvas Iván (*Egy örült naplója, A 22-es csapdája*), Kiss Tibor (Igen, a Quimbyből – Jack London *Csak hús* című írásának tolmácsolása), Benedek Miklós (*Svejk, Történelmi görbe tükör, Szent Péter esernyője*), Rudolf Péter (Karinthy Frigyes könyvei), Molnár Piroska (*Néró, a véres költő*), Gáspár Sándor (*Szindbád utazásai*), Galambos Péter (*Az ötös számú vágóhíd*), Fesztbaum Béla (*Szegények iskolája*), Mácsai Pál (*Szindbád hazamegy*), Örkény István egypercesei), Szilágyi Tibor (*A mester és Margarita*), Sinkovits Imre (*A szelistyei asszonyok*), Mészáros Zoltán (*Beszterce ostroma*), Szervét Tibor (*Kísértet Lublón*), Bodrogi Gyula (*A köpönyeg*), Kálid Artúr (*A parfüm – egy gyilkos története*) – és sorolhatnám napestig.

Fontos elmondani azt is, mennyire komolyan veszik a színészek a munkát. Én ezeket a könyveket mind olvastam korábban, nem egyet, nem kettőt közülük többször is, de azzal, hogy meghallgathattam az ő értő előadásukban, olyan rétegei nyíltak meg

az irodalomnak, amelyeket addig – valljam csak be szépen – nem láttam. Régi meggyőződéseim, hogy az olvasás ideális tempója körülbelül a kézírás tempójával egyezik meg (ahhoz, hogy megértsünk egy könyvet, legjobb, ha lemásoljuk – így szinte mindent dekódolni tudunk, amit a szerző úr belekodifikált), de persze, ki csinál ma már ilyet? A hangoskönyvek viszont éppen ezt valósítják meg: az értő olvasat feltárja azokat a rétegeket, amelyeket a sietős, hétköznapi, buszon, villamoson és féllábon való olvasás nem tár(hat) fel. (Arról nem is beszélve, hogy itt nem lehet átugorni részeket – mindent meghallgatunk, kénytelenek vagyunk meghallgatni. Én például Edgar Allan Poe novelláinak hosszú bevezetőit – pironkodva mondom – elnagyoltan, vagy jó: sehogy sem olvastam el, egyből a lényegre tértem. Most viszont végighallgattam őket, és meggyőződésemmé vált, hogy a jó öreg alkoholista mester *A kút és az ingájánál* borzongatóbb művet senki nem írt még a világon.)

Tulajdonképpen kényeztetés ez a fülnek, a lélek zengő ércben és pengő cimbalomban való fürdetése. Arról nem beszélve, hogy olyan életvezetési tanácsokat kap az ember, amelyenekre mindig is vágyott, csak a vonatkozó könyveket épp kutyafuttában olvasta, mondjuk még az egyetemen, harmadéves korában. (Ebből a szempontból Márai Sándor tette rám a legnagyobb hatást – pedig meghallgattam én *Az Út és az Erény könyvét* is, a *Vigasztalásokat*, meg *A teljesség felét*, de mégis –: amiket ő elmond, és amikre megtanít bennünket a *Füves könyvben* vagy a *Szegények iskolájában*, azzal, kérem, egyenes derékkel le lehet élni egy életet, és nyugodt lelkiismerettel lehet a sírba szállni.)

A magam színészi képességeket semmilyen mértékben fel nem idézően szerény módján tanulni is próbáltam belőlük, tőlük: valahányszor az iskolában vagy otthon, altatás előtt felolvasok a gyerekeknek, igyekszem nem hadarni, hangsúllyal, nyomatékkal,

kivárással és hatásszünettel minden mondatnak értelmet adni, és a lehető legtöbbet átvinni az irodalom csodájából a fogamban tartva a túlsó partra. (A túlsó parton elégedett hallgatóim prózaritmusra bólogatnak.)

Természetesen a minden rendszereket sújtó esetlegesség itt is felüti a fejét: gyakran fölmerült bennem, hogy ugyan miért nincs meg Hrabal, Mikszáth vagy Jókai minden egyes könyvének hangoskönyv-változata? Kiadói önkényt kiáltottam (persze, csak halkán, hogy halljam az elhangzó szövegeket), de aztán arra gondoltam, hogy még így is hálásak lehetünk a fáradozásaikért. Mert bármilyen társaságban megfordultam, nem nagyon találok hangoskönyv-hallgató kisdobosokkal. Nem is tudom, kiknek szánják a kiadók ezeket a nyilván drágán előállított kiadványokat. (Nagy lelkesedésemben aztán természetesen, mint ahogy a filmek esetében is szoktam, megvásároltam – legalább én – az eredeti hangzóanyagokat; mégiscsak más érzés, ha van CD-m, rendes borítóval és tracklisttel, mint ha csak puszta mp3-ban csapatom a *János vitézt*, Törőcsik Mari, illetve Galkó Balázs előadásában – egyik jobb, mint a másik.)

Csak reménykedem tehát, hogy azért vannak néhányan rajtam kívül is, akik autójukban ülve ugyancsak hangoskönyvet hallgatnak. (Míg ezt a cikket írtam – a harmadik kezemmel –, több autós is szembejött velem, akik nevettek, érett borongással méláztak vagy tátott szájjal csodálkoztak: na most ha ezeknek egy része rádiót hallgatott is, biztos vagyok benne, hogy akadt közöttük olyan, aki mondjuk éppen Rejtő Jenő akármelyik regényét élvezte Reviczky Gábor, Rudolf Péter, Kovács Patrícia, Gálvölgyi János, Mácsai Pál, Galambos Péter, Bodrogi Gyula vagy Benedek Miklós előadásában.)

(In: *Napi Gazdaság*. 2015. június 11.)

Savanyú kockacukor

Nem is olyan régen a *Hévíz* folyóirat felkérésére esszét írtam Karácsony Benőről. Mivel Karácsony Benő az egyik kedvenc író, nem okozott gondot a lelkesedés, viszont eszembe jutott, mennyit loptam... vagyis: „posztmodern módon átemeltem” az ő munkáiból: elsősorban neveket, de néha egyebet is. Gondoltam, az a legegyszerűbb, ha ezt éppen én vallom be némi öniróniával megöntözött sajnálkozással tálalva (mint azt az *Amelyben Ekler Ágostra – emlékezünk* című könyvemben tettem), ezért lázasan kutakodni kezdtem agyam barázdái között, milyen kontextusban tudnám bűnöm tényeit elősorolni.

Szerencsére eszembe jutott, hogy néhány nappal korábban, az egyik könyvesboltban lébecolva (elég gyakran előfordul ez gyakorló tanárokkal – a vékonypénzű tanerő ott olvas ingyen, ahol tud) beleolvastam Patrick Süskind könyvébe (*A mélység kényszere. Három elbeszélés és egy elmélkedés*. Partvonal Könyvkiadó, Budapest, 2014.), és ott, éppen az elmélkedés részben találtam egy eszme-futtatást, amelynek farvizén az én plágiumgyanús ügyletem is bevicckélhet az olvasók jóindulatú odafordulásának révébe. (Patrick Süskind egyébként *A parfüm – egy gyilkos története* című könyve óta a szívem egyik csücske; jó sok van, több, mint egy szeszélyes alakban sült házikenyérnek.) Csak az volt a baj, hogy nem emlékeztem pontosan az okfejtésre, no meg idézni is akartam, elvégre az is leütés, de nekem fizetnek érte.

Tanítás előtt elautóztam hát a legközelebbi plázához, és leparkoltam mögötte, a Pékerdő utca 1. szám alatt. (Akkor nem tűnt fel, és persze utólag a kismalac is okos, hogy túl könnyen találtam parkolóhelyet. Igen, mindig így teszek, ha parkolási költséget kívánok megtakarítani, vagy egyszerűen csak lusta vagyok egy

plázányi derék magyaron átkelni: a pláza melletti senkiföldjén parkolok.) Hátulról közelítettem meg a könyvesboltot, és szemem nemsokára megpihent Süskind úr könyvének helyre magyar kiadásán.

Újraolvastam az „elmélkedést” (*Amnesia in litteris*), és igen nagy volt az én szívemnek az ő gyönyörűsége. A derék emberkerülő mester arról értekezik ebben az érdekesítő esszében, hogy noha életében számtalan könyvet elolvasott (többeket többször is), mégsem emlékszik belőlük szinte semmire. Hadd idézzek: „Tekintetem megakad a polc végén. (...) Az alatta lévő polcsor elejétől a végéig II. Lajos bajor királyról és koráról szóló könyvekkel van telezsúfolva. Ezeket nem egyszerűen csak elolvastam, hanem alaposan átrágtam magam rajtuk, aztán még három forgatókönyvet is írtam belőlük, úgyhogy valósággal afféle II. Lajos-szakértő lettem. Mit tudok ma még II. Lajosról és a koráról? Semmit. Az égvilágon semmit.” Aztán: „De ott! Shakespeare vígjátékai! Csak tavaly volt, hogy mindegyiket elolvastam. Valaminek meg kellett maradnia belőlük, egy halvány sejtésnek, egy címnek, Shakespeare vígjátékai közül legalább az egyik címének. Semmi.” És végül: „Halványan emlékezni vélek (Dosztojevszkij regényének, az *Ördögöknek* a sztorijára – a szerző jegyzete): a történet a 19. században játszódik, azt hiszem, és a második kötetben valaki pisztollyal öngyilkosságot követ el. Többet nem tudnék mondani róla.”

Hosszan sorolja a példákat, majd – keserű szájjal és szimpatikus (ön)iróniával, amely az egész szöveget áthatja – megállapítja, hogy újfent kitört rajta a címben is emlegetett *amnesia in litteris* (teljes irodalmi emlékezetvesztés) nevű betegség, és hogy gyermekkor, ifjúsága és férfiévei „ezernyi óráját” főlölegesen töltötte olvasással, mert lám, „az egészről semmi sem maradt vissza, csak a teljes felejtés.”

Kicsit búsul ezen, de végül eljut ahhoz a végkövetkeztetéshez, amelyre magam is emlékeztem (még... khm), és amelyet fel kívántam használni esszémben: „Az olvasás talán inkább impregnáló aktus (vö. *A parfüm* „impregnálásai”), amelynek során a tudat ugyan alaposan átítatódik, de olyan észrevétlen-ozmótikus módon, hogy a folyamatot magát nem észleljük. Az amnesia in litterisben szenvedő olvasó tehát nagyon is megváltozott az olvasás révén, ám ezt nem vette észre, mivel olvasás közben agyának azok a kritikus instanciái is megváltoztak, amelyek közölhetnék vele, hogy ő bizony megváltozott. Annak az embernek a számára pedig, aki maga is ír, ez a betegség akár még áldás is lehet, sőt szinte már szükséges feltétel, ugyanis megóvhatja őt attól a bénító félelemtől, amelyet minden nagy irodalmi mű kivált, és teljességgel komplikációmentes viszonyt teremthet számára a plagizálással, ami nélkül semmi eredeti nem jöhet létre.”

Elégedetten csettintettem, és egy pillanatig arra gondoltam, megveszem a könyvet, mert bizony megér 2490 forintot. De aztán rájöttem, hogy épp nincs 2490 forintom erre a célra (ez a jelenség is gyakran előfordul a pedagógia apostolainál), ezért arra jutottam, hogy inkább kimásolom a vonatkozó passzusokat. Térdre vettem magam az eladók előtt, eléjük tártam sanyarú sorsomat, és mivel már ismertek (gyakran járunk lányommal ingyen olvasni ide), megengedték, hogy kimásoljam a fenti részt.

Derekasan írtam egy kis lapra, de elég lassan ment (elszoktam a kézírástól, már csak táblára tudok írni, félméteres betűket). A végén szépen megköszöntem, és elégedetten távoztam. Arra értem a pláza mögé, hogy kocsimra éppen kerékbilincset szerelnek (a huncut közterületesek ugyanis egy nappal korábban parkolási tilalmat rendeltek el megszokott helyemen). Némi rimánkodás árán kiegyeztünk 5750 forintnyi bírságban, és futni hagytak. Ebből a

pénzből két példányt vehettem volna a könyvből, és még mindig marad 770 forintom. De hát kérem: így mulat egy beates (egy bites fizetésű) magyar (tanár) úr.

(In: *Napi Gazdaság*. 2015. július 1.)

Egy megtisztelő barátság stációi

Mottó:

*Barátkozz a legnagyobbakkal,
a mindenséggel mérd magad!*

Marie Mushenough-nak ajánlom

Május 8.

Úgy érzem, a mai napon szintet lépett barátságunk don Carlosszal – akinek angolt tanítok –, mégpedig fölfelé. Kedves tanítványom ugyanis meghívott a hétvégi házibulijába, ahol állítólag az egész alvilág jelen lesz.

Így történt: éppen a nemrégiben megejtett, Karib-tengeri nyaraláson készült képeket mutogatta nekem, melynek során üzlet- és csendesdon-társaival több pitiáner dílert is a cápák elé vetettek, és igazán remekül szórakoztak, amikor arra gondoltam, dolgoznom kellene kicsit az óradíjért, így azt javasoltam don Carlosnak és barátnőjének, hogy talán nyissuk ki a munkafüzetet.

Don Carlos átható kék szemével rámpillantott, félretolta a géppisztoly csövét, amelyet Pedro, a testőrök parancsnoka nyomott az arcomba, majd elgondolkodva így szólt:

– Tetszel nekem, kölyök... Eljössz hétvégén a házibuliba, és ilyen izé... angol verseket szavalsz!

Elpirultam a nagy megtiszteltetéstől (meg azért is, mert nem tudok kívülről angol verseket), és udvariasan szabódni kezdtem. Erre Pedro eltörte az ujjam (igazán hálás voltam don Carlosnak, amiért nem etettek meg például a kutyákkal, mint az előző angoltanárt), úgyhogy gyorsan igent mondtam.

Don Carlos komótos mozdulattal újra kézbe vette a telefonját, elem tartotta, szivarra gyújtott, és tovább magyarázott azon a kellemes baritonján:

– Itt don Corleone éppen azt játssza a helyi rendőrfőnökkel, hogy el tud-e ugrani a golyók elől... ha a golyókat golyószóróval szórja feléje.

– Úgy látom, nem sikerült neki... – kacagtam el magam a beavatottak fölényes klikkhez tartozásának boldog és elégedett tudatával, de don Carlos meglepett és kissé felháborodott arcát látva gyorsan visszavonulót fújtam, nehogy eltapossam frissen szárba szökkenő barátságunkat: – ...hehe.

– Nem, tényleg nem sikerült neki – dűnnyögte kicsit később don Carlos elgondolkodva. Aztán benyúlt a zsebébe, kivett egy köteg pénzt, sorban hámozta le a húszezresek, sokáig keresgélt a bankók között, míg végül kihalászott egy ötezrest, és óvatosan körülkémelve a mellényzsebembe csúsztatta. Olyan kedves volt, olyan diszkrét! Alig látták néhányan, ahogy a mocsos pénzzel, az emberiség eszményének és a nemes barátságok megrontójával bajlódunk: csak a testőrök, a barátnője (Milyen szép, kecses és kedves lány!), és a biztonsági kamerákat felvigyázó pártucát őr.

Don Carlos megveregette az arcomat (kicsit égett utána – napokig –, de ilyen a nagy emberek kedélye és keze!), majd szimpatikus visszafogottsággal így szólt:

– Akkor szombaton várlak. Majd Pedro érted megy.

Kifelé szabadon távozhattam (csak a szemetet kellett kivinnem – ezt eddig még sosem engedték meg!), ráadásul a lépcsőn sem rúgott le a komornyik (mint előző héten, általános derűtség közepette). A kutyákat is csak akkor engedték el, mikor már alig kétszáz méter volt a kapuig, igazán hálás vagyok, hogy kicsit átmozgatták az angolórán elzsibbadt tagjaimat.

Május 9.

Anyuka azt mondja, hogy nem szabad a hatalmasokhoz dörgölőzni, mert véres lesz a kézelőnk, de én nem hiszek neki, mert mit ért az üzlethez és a magas pszichológiához?! Semmit. Ellentétben velem: például most is remekül manipulálom és kézben tartom az eseményeket. Amikor don Carlos felhívott ma délelőtt fél háromkor, nehogy megvárokoztassam Pedrót vagy késni merjek szombaton, mert pörkölhússá aprítva úszom le a Dunán, kicsit kivártam, hogy értse a metakommunikációs üzenetemet, majd rejtelmesen a következő, önmagán túlmutató megjegyzést fűztem udvarias kéréséhez:

– Igenis, vezérem, értettem!

Május 11.

Kurva kibaszott angol versek, hogy rohadnátok meg!

Május 12.

Már tudok egyet, remélem, sikerül örömet szereznem vele az én drága barátomnak!

Május 13., délelőtt

Pedro kicsit korán jött értem, délelőtt fel háromkor – úgy látszik, ezek a szegény, keményen dolgozó nagyemberek nem csak keményen dolgoznak, hanem roppant korán is kelnek, az istenadták. Azt mondta, hogy ugyan a buli csak este kezdődik, de don Carlos azt üzeni, tehetek neki egy baráti szívességet addig, ha kedvem van hozzá, és miért is ne lenne, kérdezte Pedro, miközben egy bozótvágó macsetével gyorsan megborotvált, nehogy borostás arcom látványa feldúlja bimbózó barátságunkat don Carlosszal.

A feladat egyszerű: helyi érzéstelenítéssel bevarrnak a hasamba, a bőr alá négy darab, egyenként félkilós zacsit, és azzal átmegyek a határon. Túl – szintén helyi érzéstelenítéssel – eltávolítják őket, és már jöhetek is vissza. Pedro megvár az innenső oldalon. Csak arra vigyázzak, nehogy ideges mozdulatokat tegyek, vagy vérezni kezdjen a hasi sebem. Nyugodt lehetek, mert figyelnek rám, két távcsöves puskával kísérik minden léptemet, nem eshet bajom akkor sem, ha a határőrök kérdezősködni kezdenek. Remélem, mondta Pedro, nem kezdenek kérdezősködni, de ha mégis, ne szólalj meg, tekintve, hogy don Carlos friss és új barátja vagy.

– És mit csináljak, ha inszisztálnak? – kérdeztem, mert gyarló módon szeretem fitogtatni idegenszó-ismeretemet az egyszerűbb testőrnépek előtt.

– Akkor majd kivonunk forgalomból... Nyugi, a tetemedet kihozzuk!

Elnevettem magam, mert rögtön rájöttem, hogy ez csak amolyan testőrhumor, mint a „kiszúrjuk valamivel a szemedet”, vagy hogy „az egyik lábad itt, a másik lábad..., hol a másik lábad?”, satöbbi.

A zacsi behelyezés aktusánál maga don Carlos, az én tanítványom és barátom is megjelent, és ettől a nagy megtiszteltetéstől annyira zavarba jött mindenki, hogy elfelejtették a helyi érzéstelenítést, de hát többet is kibír az ember, ha arról van szó, hogy férfinak kell mutatkozni a legkedvesebb barátja előtt!

A határon viszonylag könnyen átjutottam, kicsit ugyan menekülni kellett, mikor a határőrök arra kértek, vetkőzzem meztelenre, de szerencsére a két távcsöves puska sorban leszedte az üldözőimet. Később, este don Carlos nevetve mesélte, hogy igazából engem akartak lelőni, nehogy köpjek, de így is jól sikerült ez a kis baráti együttműködés.

A határ másik oldalán már várt rám don Rigoberto, akinek nyomban átadtam a névjegykártyámat, miszerint Nagy Koppány Zsolt angoltanár vagyok (nem adhatok el mást, csak mi lényegem), mert sajnos manapság csak ezek a sikeres és gazdag nagyvállalkozók engedhetik meg maguknak, hogy angoltanárt tartsanak. (Régebben egy csomó remek üzletembert és közepes politikust is a tanítványaim közé sorolhattam, és így elég magas életszínvonalat tudtam biztosítani két gyermekemnek, anyukának meg a feleségemnek, de ezek az idők elmúltak: kevés a tanítvány, és egyre több az eszkimó.)

Don Rigoberto annyira megörült, hogy végre találkozott egy igazi angoltanárral (életében mindent kipróbált már, csak az angoltanulást nem), hogy a nagy örvendezésben itt is elfelejtették a helyi érzéstelenítést, de hát többet is kibír az ember, ha arról van szó, hogy egy új tanítványt kell felhajtani a mai válságos világviszonylatban.

Úgy döntött, nem lövet le, pedig a magamfajta „veréb” küldöncöket le szokták, mielőtt észbe kapnának, és még a sógora titkárnője anyósának a vezetékes telefonszámát is megadta, hogy fel tudjam venni vele a kapcsolatot, ha lesz szabad kapacitásom. (Azzal próbáltam ugyanis felszórófolni a kilencven perces óra árát ötezerről ötezerszázra, hogy azt mondtam, nincs szabad kapacitásom.) A biztonság kedvéért levágták a bal lábamról a kislábujjamat, hogy eszembe jusson, sürgősen szabad kapacitást kell teremtenem, de nem bántam, mert úgyis gombásodott rajta a köröm. (Legfeljebb nem táncolok este.)

Don Carlost azonban rettenetesen felháborította ez a barátságtalan pediküriális beavatkozás, és őrjöngve kereste a pisztolyát, hogy lelőjön, mondván, hogy társadalmi tekintélyénél fogva immár nem engedheti meg magának, hogy egy ilyen félelmelemmel tanulmányozza tovább az angol nyelvet. Megértettem

borzasztó dühét, és engedelmesen tartottam oda a halántékom, mert tényleg felháborító, hogy egy lábujj nélküli, törött ujjú angoltanárának kell neki lenni. De végül elkacagta magát, megkegyelmezett, és csak telefonon fegyelmezte meg don Rigobertót:

– Te fasz, te – mondta neki udvariasan –, a lábujjlevágás az én specialitásom! Mekkora gecí vagy! – majd elröhögte magát, és megegyeztek, hogy ha viszek még zacskit, nem vágják le többé semmimet, esetleg.

Megkínáltak tegnapi ebédmaradékkal, de nem ettem, mert nem volt étvágyam, és mert tudom: nincs ingyen ebéd.

Május 13., délután

Az est kiválóan sikerült, nagyon sok fontos emberrel megismerkedtem, és hát az a helyzet, hogy szeretek fontos emberekkel megismerkedni. Nem mondom, hogy mindig egyenlők voltak az erőviszonyok, sokkal gyakrabban futtattak el cigiért a város túlsó végén található egyetlen non-stop nemzeti dohányboltba, mint ahányszor rámnéztek, de éreztem, hogy a felszín alatt ők is kedvelnek engem.

Különösen akkor nőttem nagyot a szemükben, mikor don Carlos bemutatott. Állítólag volt egy kis probléma, mert nem találtak (éppen a fürdőszobában kötöztem újra a lábujjcsontomat), és don Carlos elkezdett kiabálni, hogy Hol van az angoltanárunk?, Hol van az angoltanárunk?, majd, amikor odabicegtem, rámivallt, hogy Na, kezdjed már el!, de aztán észbe kapott, kicsit kivárt, majd – életem legszebb élménye! – ezekkel a meleg szavakkal mutatott be:

– Hölgyeim és uraim, íme, az angoltanárom!

Egymásra nézett a sok vitéz, a vendég máff urak, orcaíkon, mint dühroham, sápadt el az irigység. Ugyanis itt mindenkinek volt

mindene, sőt mindenből három példánya, de meg kell adni, hogy ilyen remek dolog, hogy saját angoltanár, egyiküknek sem jutott még eszébe. Rögtön láttam, hogy itt ma este egy csomó új tanítványt szerezhetek, és az sem kizárt, hogy akár ötezerszázötven forintot is elkérhetek óránként egyik-másiktól, de aki Lamborghinivel érkezett, azoktól mindenképpen.

Sajnos a névjegyeimet tönkretették délelőtt don Rigoberto emberei, mikor túvel szurkálták át a ruhámat, nem maradt-e nálam kokó, így csak az arra nyitott fülekbe igyekeztem belesuttogni a telefonszámomat. Azonban don Carlos Pedrón keresztül megüzente, hogy én az ő exkluzív angoltanára vagyok, és hogy ennek nyomatékot adjon, Pedro eltörte még egy ujjamat (nem sok kreativitás szorult ezekbe a derék legényekbe, igaz, nem is akarnak könyvet írni). Visszaüzentem, hogy au, és azt is, hogy értse meg, én ebből élek, és sajnos az a heti másfél óra, mely alatt az élményeit hallgatom angolóra címén, nem elegendő pénzügyileg. Mire visszaüzentem, hogy számára nagyon fontos érték a barátok közötti hűség, és a maga részéről megveti azt, aki hűtlen lesz, majd udvariasan megkért, hogy jól van csak, jól van, ne féljek semmitől, nyugodtan ajánlgassam magam a többi kokainbárónak, aztán megnézhetem a pofámat. Meg még azt is hozzátette, hogy ne feledkezzem meg a feleségemről, akit túszként tartanak fogva. Hát igen, a barátságot minden lehetséges módon erősíteni kell kettőnk között, és ha ennek olykor radikálisnak tűnő lépések az ára, hát az az ára.

Így aztán mégsem tudtam új kuncsaftokat szerezni, pedig óriási sikerem volt. A Mary had a little lamb című vers első szakaszát tanultam meg és szavaltam el nekik, és mit mondjak, majd' bepisiltek a gyönyörűségtől. Megéljeneztek és bravóztak, és már épp örvendezni akartam, amikor Pedro figyelmeztetett: csak azért teszik,

hogy bosszantsák don Carlost, és nehogy oda merjek nézni, mert kiszúrnák a másik szememet is.

Egyáltalán: nagyon jól éreztem magam – szeretek ilyen előkelő körökben forogni. Elég sok újdonsült barátomnak tarthattam a fejét hányás közben, és volt olyan is, aki az én nyelvemmel törölte le az ujjára ragadt kokainmaradékot, miután bedörzsölte az ínyét, így egy idő után eléggé beálltam.

Én, ha beállok (bár eddig csak a sarki keverttől álltam be), a bizalmaskodásig barátkozós leszek, és okosan hozzá is szólok mindenféléhez, ezért aztán odaálltam a körben beszélgető uracsok közé, és kifejtettem a véleményemet a szerencsejáték-iparról, a drogprevencióról, a fegyverszállítmányok leállításáról, és sok kacsingatással meg hátba veregetéssel érdeklődtem náluk: Na, vén kurvapecérek, hogy megy az üzlet?!

A fiúk kedvesen visszamosolyogtak, igazán komoly, intelligens úriemberek ezek, és szeretettel pislogtak don Carlos irányába, hogy milyen helyre kis angoltanára van. Ekkor don Carlos intett Pedrónak, aki ellentmondást nem tűrően fejbevágott, és aztán nem emlékszem semmire.

Május 14.

Reggel első dolgom volt smsben elnézést kérni don Carlostól a tegnapiakért. Visszaírta, hogy természetesen nem haragszik, és hogy barátok között ennyi belefér, de meg kell értenem, hogy pedagógiai célzattal le fogják vágni a lábamat. Megértettem, mert fontos egy barátságban, hogy a felek soha ne rejtsék véka alá a kritikájukat, amelyet egy-egy hosszú és álmatlan éjszakát követően egymásról fogalmaznak meg.

Most, gépelés közben kicsit fájnak az ujjbegyeim, mert a találkozónk végén kénsavba mártogatták őket – amolyan

mnemotechnikai eljárás ez újdonság baráti köröm köreiben. Izgatottan készülök a jövő hétfői órára (addig talán kiengednek a kórházból), és nagyon kíváncsi vagyok, milyen hétfégi élményekről számol majd be az én kiváló barátom!

Május 22.

Jó hangulatú angolórát tartottam, Pedro jött értem kocsival, mert nekem már nem volt lábam.

Don Carlosnak (azt hiszem nem túlzás, ha így írom: don Carlos barátomnak. Vagy: barátomnak, don Carlosnak) új barátnője volt, akinek személyében meglepődve ismertem fel a feleségemet. Huncutul megfenyegettem a turbékoló párocskát, mire Pedro eltörte a maradék nyolc ujjamat.

Aztán beszélgettünk, don Carlos kedélyesen kacarászott, és elmesélte, mennyi vicces dolog történt, miután én – sajna – távoztam a múltkori buliból. Vele nevettem, örültem, hogy a feleségemnek immár kicsit jobb élete lett, remélem, a gyerekeket is el tudja helyezni a cipőgyárban, és akkor naponta ehetnek, ami nagy szó. Már csak szegény anyuka miatt aggódom.

Kaptam szivart is, büszkén pöfékeltem, pedig nagyon bűdös volt. Miután elszívtam, don Carlos nevetve tárta fel az igazságot, miszerint a dohányleveleket kiszedték belőle, és macskaszart tettek a helyére. Magam is fuldokoltam a nevetéstől, komolyan mondom, ezeknek a gazdagoknak olyan humorérzékük van, hogy valami csuda! (A fanyalgóknak: kíváncsi vagyok, melyik angoltanár kollégámat kínálják még szivarral bárhol is! Na ugye.)

Tanítás végén (persze nem volt ez igazi tanítás, hiszen csak don Carlos beszélt, ráadásul magyarul – de ez nem is baj, mert a feleségem, vagyis a volt feleségem is tud angolul, így majd folytathatja az oktatást óra után is) ugyan megint lerúgtak a lépcsőn,

de mivel az óradíjat utánam dobták, igazán nem lehet okom panaszra. (Igaz, nem adták ide mind az ötezet, mert odafelé menet Pedro megállt gyrosozni, és emiatt késtünk két percet, ezért érthető módon annak az árát – 111 forint – levonták. De hát: pontos elszámolás, hosszú barátság!) És ha jobban belegondolok, lehet, hogy még magasabb szintre jutott a barátságunk, mert ezúttal nem a komornyik és nem is Pedro rúgott le, hanem maga don Carlos, a barátom. A saját lábával, ráadásul mindkettővel, hogy elmondhassam (mint ő mondta, férfiasan kuncogva): páros lábbal rúgtak ki. (Pedro tartotta a derekánál fogva.)

Május 29.

Ma don Carlos megkérdezte, hogy miért nem tud még mindig angolul (igazság szerint kicsit durvábban kérdezte, nem szeretném a szavait idézni, mert nem illene barátságunk szép krónikájába), pedig már május eleje óta járok hozzá. Nem tudtam válaszolni, mert egy vizes rongy volt a torkomba tömve. Barátságosan intettem a kezemmel, és kedélyes-pajkosan megvontam a vállam, jelezve mintegy, hogy éppen nem tudok beszélni.

Don Carlos megértően bólogatott, majd azt mondta, hogy ez egy új módszer (már ami a maffiát illeti), a neve waterboarding, és megkért, hogy a köztünk lévő jó barátság jegyében ugyan fordítsam már le neki „a pontos jelentését”. Szívesen megtettem volna, mert annak idején én fordítottam George W. Bush könyvének néhány vonatkozó részletét, így a waterboarding magyarázata is a feladataim közé tartozott – de sajnos nem tudtam megmondani, mert vizet öntöttek a rongyra, és meg akartam fulladni.

Aztán elvesztettem az eszméletemet, és arra ébredtem fel, hogy éppen belecsobbanok a Fekete-tengerbe, egy deszkekoporsóban úszva.

Gyorsan előkínlódtam a mobilomat – szerencsére nem ázott át –, és egyetlen, még meglévő fogammal tárcsáztam don Rigoberto sógora titkárnője anyósának a vezetékes telefonszámát azzal a nem titkolt szándékkal, hogy akár az összebarátkozás árán is próbáljak holnapra egy angolóra-időpontot egyeztetni a donnal, mert bizony mondom néktek, kedves barátaim, olyan időket élünk, amikor felkopik az egyszeri angoltanár szilánkosra tört álla, ha felelőtlenül akár csak kilencvenpercnyi angolórát is veszni hagy.

(In: *Élet és irodalom*. 2015. július 17.)

A műfordítók dicsérete

Ez a lajstrom szubjektív és szeszélyes: biztosan kimaradnak nagyon fontos és nagyon jó (nem csak kortárs) műfordítók, előre is elnézésüket kérem. A módszertan egyszerű: megállok a könyvespolcaim előtt, végignézem a könyveket, és írok mindazokról a fordítókról, akik azon túl, hogy művesen és professzionálisan lefordítottak valamilyen idegen nyelvű munkát, még valami pluszt is bele tudtak vinni a magyarításaikba; akik számára a fordítás nem csak lelketlen munka, hanem kihívás, az önkifejezésnek az irodalom műveléséhez hasonlatos eszköze. Meggyőződésem, hogy méltatlanul kevés szó esik róluk, az irodalom szürke eminenciásairól, akik munkája nélkül sokkal szegényebb lenne a magyarul olvasható világirodalom – vagy nem is létezne.

Haladjunk tehát sorban, azaz összevissza. (Igyekszem csak egy példát adni, mert korlátok közé szorít a terjedelem – kérem, ne vegyék rossznéven.)

Itt van mindjárt a *Micimackó*, Karinthy Frigyes átköltésében: „Lehet, hogy a menyét magával hozta a menyét is – jelentette ki ünnepélyesen Micimackó.” (Kacagás, taps.) De ne menjünk még tovább: Lénárd Sándor (Alexander Lenard) az ötvenes évek végére lefordította Milne művét latinra, *Winnie Ille Pu* címmel. Ennél gyönyörűbben öncélú, magasztosabban *l’art pour l’art*, fityiszt mutatóbban verejtékes fordítás aligha készült az irodalomban. Én ugyan csak középiskolai stúdiumaimból emlékszem némi latinra, de ezt a könyvet mégis úgy olvastam végig, mintha tökéletesen bírnám ezt a szép és keményen pattogó holt nyelvet. (1996-ban kiadta a Balassi Kiadó is – ne keressék, úgysem találják meg; ám ha mégis, küldjék el nekem: arannyal fizetek érte.)

Maradjunk még egy kicsit Karinthyánál: a Móra Könyvkiadó 1981-ben adta ki (első kiadás: 1918) az *Egy komisz kölök naplója* című könyvet, amelyet Karinthy Frigyes dolgozott át a magyar gyerekek számára. Eredetileg *A Bad Boy's Diary* címmel jelent meg, egy amerikai író, Metta V. Victor tollából – feltételezhető, hogy Mark Twain is belőle inspirálódott. (Izgalmas filológiai kutatást hajt végre a témában F. Komáromi Gabriella, illetve Takács Ferenc, amelyekből kiderül, hogy Karinthy „fordítása” előtt (1900-ban) létezett már a könyvnek egy magyar változata *Egy rossz fiú naplója* címen, bizonyos „DELTA” fordításában. Én azonban hiszek benne, hogy Karinthy volt a tettes.) Humora: karinthyosan fergeteges. Helyesírása: pacásan kisiskolásos. („Kedves naplóm, mos anyikámnak kel irgyak, hoty menyi föltrajzot, meg egyebekett tanultam. Nem fogja elhíni, mijen honvágym van, mer akor azonal küldene 1 gyömölcstortátt, ojan natyon előrehalatam asz írás olvassásban, hoty külthetne 1 krémeset is.”)

Aztán következnek: Faludy György. Lehet itt fanyalogni, kérem, de az az igazság, hogy néha szívesebben olvasom Faludy átköltött és kitalált Villon-verseit, mint a pontos fordításokat. Egy időben mnemotechnikai gyakorlatként megtanultam *A testamentumot*, és én mondom Önöknek: nincs annál szebb magyar vers. Ugyanez áll az eredetileg Rabelais tollából származó *Pantagruel* magyarítására is: az újonnan kiadott, jegyzetekkel ellátott *Pantagruel* olvashatatlan, míg a Faludy-féle átírás maga a nyerítő gyönyörűség.

Valami konszolidált dolgot kéne belőle idézni (ugyan miért?), keresem, keresem, de alig találok ilyet, mert mindegyik poén mennyeien altesti – olvassák el a könyvet (JATE kiadó, Szeged, 1989) és látni fogják, hogy az idős mester egyszerűen mindent tudott, amit tudni kell és lehet: „...a pantagruelizmus alatt az élet megpróbáltatásai közepette erejét nem vesztő szellem derűjét kell

értenetek.” (Örök veszteség, hogy a *Gargantua* kézírata a mai napig nem került elő, holott a kiadó, rendhagyó módon, a könyv hátlapján üzent az esetleges kéziratbirtokosnak, hogy keresi.)

Következzék egy másik nagyszerű nyelvharcos: Jékely Zoltán. (Jékely, aki annyira tökéletes, hogy magyarító gyönyörreceptoraidat valósággal meg-lékeli.) Thomas Mann szépséges, *A kiválasztott* című regényének tolmácsolásánál kevés ihletettebb fordítást ismerek; de a csúcstól számomra Alfred Jarry *Übü király*, illetve *A láncra vert Übü* című színműveinek magyarításával éri el. Nagyjából az egészet idézhetném, most mégis csak az ajánlás alatti kis szösszenet megmutatására van terem és lehetőségem: „Akkoron Übü papa az hátulját pirosra vakará, miért is az ángliuszok Segszpírnek nevezék vala el, és e néven több gyönyörűség tragyódiát hagyta reánk.”

Ugorgyunk, és lám, máris Murányi Beatrixnél találjuk magunkat, aki Stanisław Lem *Kibériáda* című kötetében hátborzongató dolgokat tud mutatni. Az idézet előzménye, hogy a tudós Klapaniczus kieszel egy rettenetesen nehéz feladatot a konkurens mérnöktársa, Trurl által készített versíró-robot, Elektrubadúr (!) számára: „Írjon kiberotikus verset! (...) Legfeljebb öt sor legyen, de szóljon szerelemről, árulásról és halálról, a néger kérdésről és a nimfomániáról, legyen benne a bonyolult női lélek extrém konfliktushelyzetben bekövetkező meghasonlásának ábrázolása, a középkori feudális viszonyok és erkölcsök maró bírálata, rímeljén, és minden szó k betűvel kezdődjön!” A robot gondolkodik kicsit, „költ”, ugye, majd megszólal: „Kóbor kaffer kószál királylány kertjében. / Királylány kacéran kacsint kéjvágyó kedvében: / Kapj karodba, kaffer! Király kinéz, kiált: / Katonák! Kürtszó, kivégzés. Királylány kacag kuszán. / Kegyetlen kor! Kicsapongó, koronás kurtizán!”

Következő játékosunk nem más, mint Görög Livia. A számtalan lefordított könyv közül kiemelném Stefan Heym *Dávid király krónikája* című regényének hihetetlen hangulatot és bölcsességet árasztó magyar változatát („Kilöktem az ablaktáblákat. A tetőre nem mertem felvinni Esztert. Semet és Selefet elszalasztottam egy lévita orvosért, aki oly hírben állt, hogy inkább hagyatkozik az emberi test ismeretére, semmint ősi szent imádságainkra.”), illetve: „A jelenlevők minden bizonnyal számos könyvet olvastak avagy olvastattak fel maguknak életük során különféle témákról, mondta a továbbiakban a kancellár, tehát tudják, hogy egy történetet igen sokféleképpen lehet elmondani: hátulról előre, avagy előlről hátulra, avagy a közepén kezdve mindkét irányban; avagy összevissza, amit más szóval tohuvabohunak neveznek, és amit íróink újabban szerfelett modernnek tartanak.”), és Robert Merle gigantikus regényfolyamának, a tizenhárom kötetes *Francia históriának* első hat kötetét (a további kötetek fordítása is kiváló: Mihancsik Zsófia, Pór Judit, Kamocsay Ildikó, Szántó Judit munkája), melyekben ilyen fordulatokkal találkozhat a gyönyörűségre áhítózó olvasó: „A francia királyságban a halott fogja az élő. Szép olvasónóm, kinek báját csodálom és nagyra becsülöm szellemét, kérlek, ne haragudj e homályos kijelentés hallatán, hanem légy türelemmel, s tanuld meg tőlem, mit jelent, s levetvén a béklyókat, melyeket apád és férjed vert értelmedre, engedd meg nekem, hogy megjelenhessek a kis szobában, hol szépítkezel (míg szobaleányod tartja a tükröt), s én legyek ott a magiszter és régens, ki a nemzet ügyeire kioktat, penzum és szemrehányás mellőzésével, szerényen üldögélve zsámolyomon, térdemet térdedhez érintve, s két lecke között szép kezedet szorongatva. – Uram – jegyezte meg szekretáriusom, Miroul, miközben fentieket az ő tiszta írásával lemásolta –, ezt nevezem szégyentelen captatio benevolentiae-nek! Kegyelmed vajmi szigorú

az apákkal és férjekkel szemben, annál kedvesebb viszont leányukkal s hitvesükkel. Honnan e különös elfogultság? Teringettét! Mihelyt hölgyekről van szó, becézgetünk? Simogatunk? – Egyszerű a magyarázat, Miroul – sóhajtottam –, gyönyörűség elgondolom, hogy szép szemek olvassák, amit írtam.”; illetve a Katona József *Bánk bánját* („Nincs a teremtésben vesztes, csak én!”) lazán felidéző fordulat: „Felség, nincs a teremtésben nála aljasabb csirkefogó!”

De egy percet sem pihenhetünk, mert máris elénk toppan Barna Imre, aki Umberto Eco *Baudolino* című regényének első 14 oldalán olyan ómagyar nyelven írott szöveget „fordít”, hogy az ember szíve azonmód meghasad az örömtől. Vagy ott terem e bizonyos szív másik csücske, Borbás Mária, aki John Wain *Nuncle* (azaz: bácsi, bácsika) című kisregényének magyar címét a semmitmondó Bácsika helyett Vörösmarty ékes Lear király-fordításának felhasználásával alkotta meg: *Nem kell vala megvénülnöd*.

Mindenképpen meg kell említenem kedvenc szerzőm, José Saramago magyar fordítóját, Pál Ferencet (az ügyön dolgoztak még: Lukács Laura és Székely Ervin), akinek az eredeti gondolatfolyamokat és különleges mondatokat játszi könnyedséggel visszaadni képes teljesítménye nélkül sosem lehetett volna Saramago az én uram, istenem („...nagyon valószínű, hogy elbeszélésünk valamelyik figyelmesebb és szemfülesebb hallgatója, aki még nem vesztette el elsősorban az ismeretszerzés logikája által meghatározott szellemi folyamatoktól örökölt irányadó előfeltétel iránti érzékenységét, nos ez a hallgató nagy valószínűséggel határozottan kikel az ehhez hasonlóan szabályozatlan és féktelen temetők léte, mi több terjedése ellen...”), továbbá V. Detre Zsuzsát, aki Hrabal életművének (Körtvélyessy Klára, Zádor Margit, Zádor András, Kiss Szemán Róbert, Varga György mellett) jelentős részét fordította, és aki egyszerűen tökéletes; *A lakoma* című novelláról („És a lakoma

költségeit fifti-fifti alapon fizetjük, ha már trakta, legyen nagyúri!...”) annak idején tanulmányt is írtam, és nagy örömmre Zsuzsa – kérésemre – dedikálta nekem a kötetben a fordítást.

És lélegzetvételnymi szünetre sincs idő, mert jön már Varró Dániel, akinek tetemes mennyiségű műfordítása közül most csak egynek az idézésére van tér, és ez Lewis Carroll *Hergenyörciád* (magyar) című munkájának négy sora: „No rajta hát! És vágva vág, / Cikkant az öldökös gyilok. / Folyott a vér, fejét vevé, / S elüdvivallagott.” De rögtön utána ott látom felbukkanni a fordítói Parnasszus felé lépkedve a kiváló Totth Benedeket, Galamb Zoltánt, Szentgyörgyi Józsefet és Bart Istvánt, akik mindannyian vállalkozták rá, hogy Cormac McCarthy sokszor írásjelek nélküli, szikár prózanyelvét magyarra ültetik (és akik közül Totth Benedeknek még egy olyan nagyszerű regény megírására is volt érkezése *Holtverseny* címmel, hogy a fal adja a másikat), és Tótfalusi Ágnes aki Jonathan Littel *Jóakaratóúk* című, közel 1200 (!) oldalas könyve mellett úgy fordította le – többek között – Michel Houellebecq eddig megjelent életművét, hogy egyetlenegy mondatában sem tudnék egyetlenegy hibát, rossz szórendet, hibás mondatívet találni – pedig igen kritikusan olvasok.

Hozsánna nékik!

Kedves olvasók, tudom, hogy a fenti lista sommás, és azt is, hogy külön cikket (sőt tanulmányt) érdemelne mindenki, aki erre e nehéz pályára adja a fejét. Azt is tudom, hogy sokan kimaradtak – ennek elsősorban terjedelmi okai vannak. Mégis örülök, ha sikerült a műfordítók munkájának önzetlen nagyszerűségére felhívnom a figyelmüket.

(In: *Napi Gazdaság*. 2015. július 22., illetve július 29.)

Ne múltjon el a nap a te haragoddal

Géza 1960-ban született, és kedvenc énekese Salvatore (becézve: Toto) Cutugno (1943) volt. Feleségét 1980-ban ismerte meg, és még abban az évben nőül vette. Két gyermekük született, Lacika (1986) és Patrik (1990). És most, múlt héten, felesége (Gizi, 1962) megcsalta Gézát Tibivel (1961), a szomszédal.

Géza arra ért haza, hogy felesége és szomszédja az ágyban fekszenek (mire az ágy mellé érkezett, persze már kapkodva öltözködtek) és nyilvánvaló volt, hogy minden megtörtént, ami ilyenkor több ezer éve szokott, és több ezer évig még fog történni. A hűség típusú Gézát – akit önként vállalt hűségén kívül még felesége sárkánytermészete is elbátortalanított, midőn valamilyen ún. „alkalom” kínálkozott volna, hogy egy ügyes kis csóktolvajt szüljön – úgy fejbe kólintotta, amit látott, hogy nem is szólt semmit, csak becsukta az ajtót, és a szabadkozó Tibire, meg a durcásan (sértetten) hallgató, és romlóromlott húsát takargató feleségére sem nézve elköltözött az édesanyjához. (Szerencsére az idős hölgy jó egészségnek örvend, Isten tartsa meg!)

(Aznap este persze még visszament, megverte Gizit és apró darabokra törte a lakást – mert erős volt, mint egy indulatba jött bivaly –, de már törés közben tudta és érezte, hogy ettől sem a tekintélyén esett csorba nem áll köszörű elé, sem a nején esett szerelmilégnyott-pöttyöt nem tudja egy szálkásan hasadt széklábbal levakarni. Pedig próbálta rendesen. Felesége közben: konokul hallgatott.)

Másnap, mikor a munkahelyén legbizalmasabb barátjának, este a kocsmában pedig legbizalmasabb szesztestvéreinek elmesélte, mi történt vele, rájött arra is, hogy a megcsalt ember panaszkodásánál, illetve részeg ön- és közveszélyes fenyegetőzésénél nincs

szánalmasabb dolog a világon. Ezt a keserű pirulát egyedül fogod lenyelni, barátom, mondta magában, és lelke tűzhelyén felváltva rotyogott a düh, a harag, az elkeseredettség és a megalázottság érzése (igaz, ezt az utóbbit nem érezte olyan tisztán, mint a másik hármát). Ilyen szégyent férfi ki nem bír, morogta ájult keserelemmel.

Elment az apósához, hál' Istennek él még az öreg, jó egészségnek örvendő ő is. Hát ni, milyen lányt adott maga nekem annak idején, mondta. Nem kell vele törődni, fiam, fő, hogy kiderült! Húzni kell egy vonalat, és innét újrakezdeni! Az öreg annyit legyintgetett, hogy Géza felállt és eljött.

Elment a testvéréhez, akit szintén megcsalt egyszer az asszony. Mit csináljak, Laci (1963)? Ne törődj vele, legyintett Laci is, az érzés keserű, de aztán megszokod és múlik is kicsit... Húzz egy vonalat! Laci második legyintésénél innen is távozott.

Megkereste egy régi barátnőjét, akit még a szakmunkásképzőben ismert meg, nagyon jól megvoltak, de valahogy szétsodorta őket az élet. Soha nem mert még csak érdeklődni sem felőle, annyira félt a feleségétől. Most viszont megkereste: nehéz volt, és nem is érte meg. Az elhízott, megroskadt, elvált és (talán éppen ezért) az elviselhetetlenségig felcicomázott és beparfümözött nő kínosan feszengett túl szűk estélyi ruhájában, pipiskedve csipegetett csak a vacsorából (mikor Géza kiment, persze falt), és ostobaságokat beszélt. De ő is megnyugtatta a megcsalt férjet, hogy semmiség az egész, vonalat kell húzni, satöbbi. Testi kontakt nem lett az estéből, hogy is lehetett volna.

Elment egy örömlányhoz, de annyira kínos és újszerű volt az élmény – nem beszélve a lány halálosan (bele)fáradt, fásult és undorodó arcáról –, hogy semmit sem tudott csinálni. Mikor viszont ez nyilvánvalóvá vált, a lány megélenkült, és boldogan kérdezgette – addig is csak beszélgetnie kell, ugye. Géza elsírta, hogy őt

megcsalták, mire a lány katonadolognak nevezte, legyintett, kacagott, és megkérdezte, hogy akkor Gézánk ugyan milyen ügyben is kereste fel ezt a kis kéjlakot – majd kirakta a szűrét.

Felkereste a szomszédasszonyt, Rozált (1965) is, Tibi feleségét, és megpróbálta elcsábítani. Szánalmas kísérlet volt, eleve kudarcra ítélt. Az asszony kinevette, semmiségnek nevezte a dolgot, elmondta, hogy Tibivel nyitott házasságban élnek, de ha már Gézát (Géza lelkem, így mondta) annyira zavarja a dolog, húzzon egy vonalat, és kezdjen mindent előlről, mert a család szent, fontos, és sérthetetlen – meg egyéb bölcsességek.

Géza hülyén kezdte érezni magát a konzervatív értékrendje miatt, melybe nehezen fért bele a 7. és a 10. parancsolat életét tönkretevő kombinációja. Ez az érzés akkor vált egészen gyötrővé, amikor – nehezen legyűrve dühét és undorát – először Tibit kérdezte meg a dolgról (Tibi legyintett, és a vonalhúzás ideáját vetette föl), majd pedig a feleségét. Említett húsos nej (nemrég varratta fel a mellét, a családi élet élése közben Géza többször is szili kon kárnéról értekezett elégedett vidámsággal – régebben) sokáig konokul hallgatott, de aztán felkacagott és bagatellnek nevezte az egészet.

Géza nem tudta mit tegyen. Egyetlen vágya volt egész életében, az járt a fejében már napok óta: Toto Cutugnótól a *Soli* című számát hallgatva, lehúzott ablakkal száguldani olasz tengerparti, majd kanyargós hegyi utakon. Beszállt hát régi, ütött-kopott, de büszkén viselt Audijába, és Velence irányába elhagyta szép Magyarországot. Végtelenítve hallgatta a *Solit* a tengerparton, majd két nap múlva elindult hazafelé. A hegyi utak egyik kanyarját – éppen akkor, amikor a dalban az ígéretes kezdődallam megtörik, és sekélyes refrénmormogásként elszivárog – nem vette be. Az autó áttörte a korlátot, és lezuhant a hegyoldalra. Lehetetlen volt kiemelni. Valami történhetett a hangszóróval és a CD-lejátszóval (meg az akkumulátor

is jól bírta), mert a szakadékból, a vérrel telefröcskölt, mocskos kocsiból még két napig hallatszott föl a zene.

(In: *Napi Gazdaság*. 2015. augusztus 8.)

Kalibakutya

Rexi

Pedig Kali bá tisztán és világosan megmondta:

– Ne futkossá', fiam, ne akarjá' a legügyesebb kutya lenni, mert rossz vége lesz!

És tessék: itt hever Rexi király, inkább már csak Rexi, vagy egyenesen Rex – a töke nélkül. Meglehet, hogy te, aki nézed, gúnyosan vigyorogsz ezen: de azt ajánlom, szorítsd össze a lábad, mert sosem tudhatod, mikor csap le rád is a metszőolló! És még örülhetsz, ha túléled.

Olyan szépen indult minden: gyönyörű alom voltunk, Mózsi bá, a gazdánk csodálkozva mondta is annak a kövér dög feleségének:

– Ejszen egyiket se hanyítom ki a ganéra, Erzsébet, mit szólasz?

Erzsébet asszony csak halkán dohogott, mit kezdjünk ennyi kutyával, kizabálnak a vagyonunkból, de hangosan szólni nem mert, mert Mózsi bá keze gyorsabban eljárt, mint az ő szája.

A botját mi is féltük és tiszteltük, de Erzsike néni is... Most azonban jókedvében lehetett az öreg, mert szólni egyet sem szólt, csak sejtelmesen mosolygott a nagy, lelógó bajusza alatt: valami városi uracsok jártak nála nem sokkal a születésünk után, ha jól vettem ki a bagóval együtt ritkán kiköpött szavaiból, akik fajtanemesítésre esküdöztek, no meg az égre és a földre, hogy ilyen kutya nincs még egy a világon.

– Mózsi bá – mondták neki –, higgye el, hogy ez a tenyészet itt... (Mi a fittyfene?, szólt közbe az öreg) ...ezek a kutyák itt unikumok! Csak egy kis pénz, egy kis idő, némi hathatós támogatás és szerencse kell hozzá, hogy új fajt honosítsunk meg Európában: a kalibakutyát!

– Unimukk az anyátok picájára! – szólalt meg Mózsi bá. – Nekem ezek a kutyák arra kellene, hogy megőrizték a nyáját és jelezzenek,

ha jár a medve. A legügyesebbet majd szépen elintézem, ha eljön az üdő, hogy ne koslasson a pinák után, s lesz ő húséges szolgálóm az idők végezetéig, a többit meg elkergetem, hogy az ámen rakja belé a veres, bogos...!

Így szólt az öreg, mindig tömören, velősen, a velő velejével.

Tudományos hang (Animal Planetes)

A kalibakutya érdekes, újfajta szín a kinológiai palettán: ezekben a havasokban nemesítették a pásztorok, félelmetes testi erejük, hatalmas fogaik, és elkötelezett területőrzési attitűdjük maximális kihasználása végett.

A faj nemesítése tulajdonképpen megtörtént, és noha mutat átfedéseket más juhászkutyák külső és belső jegyeivel – természetesen mindenkitől csak a legjobbat örökölve! –, közel az idő, hogy önálló fajként lehessen őket törzskönyvezni.

A kutyák januárban vagy februárban párosodnak, ezt gazdáik szigorúan ellenőrzik és betartatják, a kölykök még otthon, a téli szálláson születnek meg. Szent György napján hajtják ki a juhokat a havasokra: az alig felcseperedett kölykök ilyenkor már ott lábatlankodnak az anyjuk körül, és mire Szent Mihály napján véget ér a legeltetési szezon, felnőnek és kitanulják az őrzőkutya mesterséget.

Apró homokszem a szakemberek által is figyelemmel kísért nemesítési eljárásban, hogy az otthon töltött téli időszakban általában brutális beavatkozásra kerül sor: a legügyesebbnek ítélt egyedeket a gazdához és a nyájhoz való minél nagyobb lojalitás érdekében, a tél folyamán...

Rexi

Mócsi bá nem törődött többet a dologgal, és néha gyönyörködve köpködött, miközben minket nézett:

– Ide gyere, Erzszi, az anyád istenit! Nézd meg azt a kicsi fehéret, milyen eleven... úgy harapja a többit, hogy öröm nézni... a csecsre mejen, mint a gazdája!

Sajnos, nem tudtam odafigyelni, hogy Mócsi bá mit csinál ilyenkor a nagydarab Erzszi nénivel, mert sürgető parancsnak kellett eleget tennem: anyám minden csecséből nekem kellett kiszívni a tejet, erre úzótt, erre sürgetett valami a bensőmben.

Nem is szerettek az öcséim, de én nem törődtem velük: nyafka, hitvány kutya volt mindegyik, anyánkkal nyalatták magukat naphosszat, és még az egeret sem merték megfogni. Én viszont már pár hetesen megfogtam a patkányt, és egyszer egy sündisznót is kifordítottam a bőréből, amiért Mócsi bá szeretettel megbotozott. Olyan volt, mintha hájjal kenetnének.

Nagy barátságban voltunk az öreggel, mindig odaheveredtem melléje, sokáig nyaltam a kezét, és bár erős szaga volt, s mindene egyfolytában szelelt, tudtam, hogy mi ketten elválaszthatatlanok vagyunk.

Ekkoriban járt anyámnál és apámnál Kali bá, az öreg sánta kutya (akinek a beavatkozás – csak tudnám, mi az! – során megsérült a horpasza is, s ezért húzta az egyik lábát), akiről legendákat meséltek a havason. Élőben én azonban csak egy öreg kutyát láttam, aki fölötte aggodalmas tekintettel nézte, mint ütök szét nyamvadt öcséim között.

– Nem lesz ennek jó vége, fiam – sóhajtozott, de hát mit csináljon egy fogatlan vén kutya, ugye, ha látja, hogy nő a fiatalokban a jövő, minthogy sóhajtozik.

Nem is hederítettem rá.

A pásztormesterséget napok alatt elsajátítottam, s csodálkoztam a testvéreim nyafogásán, hogy mit nem lehet ezen szeretni: hiszen nincs is szebb annál, mint büntetlenül belemarni a juhok lába szárába, ha elcsatangolnának, vagy egész éjjel álló fülekkel az erdőt figyelni, nem jár-e arra a medve vagy farkas. Aztán ha jön, ugatni bolondulásig, míg fel nem tápáskodik Mózsi bá, s össze nem kurjongatja a többi kalibában hortyogó pásztort.

Utána következik a kedvencem, a robbantás. Nagy májszter az öreg, a fél szemét is a dinamit vitte ki, s a bajszát is visszafordíthatatlanul megperzselte a pofája jobb oldalán – de nála jobban senki nem ért a medveriasztáshoz az egész fennsíkon, ezt bárki láthatja: kever, kavar, meggyújtja, s aztán akkorát durran a massa, hogy az összes kutya ezerfelé szalad. De fut a medve, s a farkas is, visítanak, mint a nyúl.

És ha a vadak mégis olyan közel merészkednének, hogy az öregnek már nincs ideje összerakni s meggyújtani, amit kell (mi tagadás, ennek nyomát őrzi letépett fél lábának húlt helye), akkor neki az ellenek, marjad, ahol csak éred! Kicsi vagyok, de már annyi rajtam a farkasharapás-nyom, hogy Kali bá félrenyeli a moslékot, ahányszor meglát.

Én általában az orrát próbálom megfogni a vadnak, mert az nagyon tud fájni: igaz, hogy ott piszkálni a legveszélyesebb, mert könnyebben átharaphatja a torkomat, de egy kemény, ifjú legény nem lenne kemény, ifjú legény, ha nem a legnehezebb helyeken próbálkozna.

Van a farkasornak valami különleges aromája, s az öregek mondják, hogy a szukákkal folytatott üzekedés élvezetét is erősíti. Egyelőre nem sokat törődöm ezzel, mert nem érdekelnek a lányok: még az öcséimnél is nyavalyásabbak, állandóan csak a fiúk körül kujtorognak, s *azon* jár az eszük.

Pedig ha van valami, amit nem t r Mózsi b , az a nem idejében való  zekereds: a b nben összeragadt egyedeket kaszával választja sz t, utána pedig lebunk zza őket, s ha nem a kell  időben születnek a kölykök, egyenként fojtja meg mindet.

De  gy kell nekik,  n messzemenően egyetértek Mózsi b val: nemcsak azért, mert h s ges  re és talpnyal ja vagyok (hadd l m, ki nyalhatja m g a lábát rajtam kívül!), hanem mert az  n erkölcsi  rt krendemmel is egyezik, amit mond – az esztena nem az  zekereds, hanem a munka helye, s aki a munkában nem teljesít jól, annak a szerelem gyönyörei sem járnak.

 gy gondolkodtam bohó, ifjú fejjel, és felhőtlen gyermekkorom volt: a sok harc, vereked s izgalmaival töltötte ki a napjaimat, s azokon az éjszakákon, mikor nem kellett a portyázó farkasokkal törődni, a csillagos eget néztem, és szép terveket sz v gettem.

 n kaptam a legtöbb moslékot, az  n hátam és mellkasom lett a legszélesebb. Ny r derekán már  gy tudtam a f k törzséhez kenni a többieket, hogy csak  gy nyekkentek. Soha nem mentem t l a Mózsi b  kijelölte területen, mert tudtam, mindenütt ugyanolyan a világ, s nincs ott semmiféle érdekesség, ami szebb lenne ennél a dicső, szabad  letn l.

Haj, micsoda lakomákat csaptunk, mikor az öreg leütött egy-egy beteg juhot... s ha sokáig nem akadt ilyen, ügyesen felsz rta a pat jukat, s akkor már le lehetett vágni őket nyugodtan, a tulajdonosuk sem morgott. A v rt mindig  n nyalhattam fel, az  rj ng sig vadultam tőle. De ha postás jött, vagy valamelyik juh gazdája, s Mózsi b  f tlyentett egyet, nyomban lecsillapodtam: persze, nem csak én, hanem a többi kutya is, mert ifjú életem ellenére jó pár törött gerincű ebt rsat láttam kuty ul elpusztulni, amiért rossz emberre ugrottak r . A fin ncot viszont mindig megismert k, és

szépen lekaptuk a lábáról, aztán úgy tartottuk, amíg Mózsi bá meg nem érkezett.

– Hát mi járatban, fiam? – kérdezte az öreg kedélyesen az embertől. – Segíthet-é Mózsi bátyod valamiben?

– Ha a kutyákat leparancsolja rólam, már fordulok es vissza – mondta a fiának, pedig egyenesen Bákóból jött, s ott aszongyák, bátor emberek laknak.

Tudományos hang, szubjektív megjegyzésekkel nemesítve

A kalibakutya – mely név egyelőre munkanév – rendkívül intelligens állat, de ez nem akadályozza meg abban, hogy gazdájához, és csak hozzá sűrű tartóan hű legyen. Soha nem lépi át a kijelölt terület határait (igaz, miért is tenné, a kijelölt terület is van akkora, hogy épp elég egy falka kutyának!), rendkívül kifinomult érzékeivel a legalattomosabban közeledő vadat is azonnal észreveszi, és jelzi. Bátor, vérszomjas, de csak azzal, akivel szabad. Mindent megeszik, rendkívül igénytelen, és bármiből vad őserőt képes kvintesszenciálni.

Milyen kár, hogy az említett beavatkozás miatt a legremekőbb példányok a fajfenntartás folytatása helyett a hűség oltárán feláldoztatnak!

Rexi

Nemrégiben történt: az öreg mellett hevertem, büdös asszonya messzire járt. Nekem már nyalogatni sem kellett, mégis nyalogattam, mert az ember adja meg az előljárójának – akinek életét és ételét köszönheti – a tiszteletet.

– Bízol bennem vakon? – kérdezte az öreg, és én a mellkasára fektettem a pofámat, nedves szemem rajongó áhítattal vettem rá.

Tudta, hogy a válasz csak egy lehet: igen.

Őszre járt az idő. Amit lehet, megettünk, amit lehet, megittunk, amit lehet, levadásztunk. Bánatos szél huhogott a kaliba ajtaján, kinn hideg eső verte a testvéreimet. Nem érdekelt. És ekkor éktelen gondolatom támadt:

– Vajon, ha kizavarna most az esőben, örömmel mennék-e? – jutott eszembe, de nyomban elfojtottam, és büntetésből, mint a híres szamurájkutyák, én magam vonultam ki a kaliba elé, s ott álltam reggelig.

De nem volt megnyugvásom, és nem volt nyugovásom sem.

Jó nagy adag farkasorrt haraptam ki magamnak nem sokkal korábban, és azt hiszem, ez volt az oka mindennek. Vagy mégsem? Szexire gondoltam, a kutyalányra, a kettővel arrébb álló kalibától.

Velem egykorú lehetett, kecses, csinos kutya: ügetésében volt valami, amitől nem tudtam nyugodni. Álltam az esőben, és rá gondoltam. Pompásan ringó farára, lógó nyelvére, a farkával szemérmesen takargatott hátuljára. Nem értettem, mi történik. Benéztem a kalibába: odabenn Mózsi bá szellentett egyet, és megpróbált rámászni az időközben hazatért Erzsi nénire, ami fél lábbal igazán nem könnyű feladat.

Hirtelen megláttam, milyen esendő és ronda az ember.

Szexim viszont még szebben kezdett tündökölni ettől.

Reggelig mosattam magam a hideg esővel, de mikor a fejem nem húlt le, úgy gondoltam: elindulok.

Remegett a lábam, de mentem. Ha akkor kiáll Mózsi bá, és füttyent egyet, visszafordulok, és a halálos ágyig a szolgálja leszek. De nem tette: horkolt, üzekedett vagy asszonyt vert éppen.

Ahogy távolodtam a kunyhójától, reszketni kezdett a gyomrom: pedig addig örökké vígan csobogott benne a moslék.

De aztán rájöttem, hogy nem a távolodás miatt reszket: hanem mert Szexihez közeledek. Amikor elmentem a kalibától, magányosan heverő Kali bá mellett, az öreg felnyitotta a szemét, és így szólt:

– Ne menj, fiam... ne menj!

– De mennem kell!

– Hát... igazad van... akkor menj csak. Ki tudja, meddig mehetsz még – és olyan búsan feküdt vissza a hitvány rongyra, amit Erzsi néni lökött neki, hogy a szívem elfacsarodott.

Szexi még aludt. És aludtak Jani bá hatalmas kutyái is. Nem féltém tőlük: akármelyikkel elbánok, tudtam. Zúgott a szél, ömlött az eső: és forróság áradt szét bennem, amikor megláttam őt.

Magyar puli vidám levele Rexinek

Kedves Rexi!

Leveled köszönettel megkaptam. Örülök, hogy lehet egy ilyen kemény pajtásom: ha csak a fele igaz annak, amit magadról írsz, máris elnyerted az én és a galeri legmélyebb tiszteletét. Mi itt, a pulibirka-iskolában még csak szagát se vettük medvének. Sem farkasnak. Mondta is a Dezső bácsi, az oktató, hogy ilyen csak a mesében van.

Napjaink remekül telnek. Van birkaterelés, és ha elfáradtunk, a birkaterelés elméletével foglalkozunk. Éjszaka nagy élet van: szinte félek is leírni, hiszen még megrontalak téged ott, a vadon tiszta magányában.

Képzeld, nemrég érkezett egy szuka, Zsófinak hívják. Nagy ribanc, minden éjjel végigmegyünk rajta, ahányan csak vagyunk, de meg se nyikkan. Élvez, lihegve. Én különösen szeretek benne maradni, sokáig, ha lehet, a Dezső bácsi csak nevet ezen. Te hogy vagy az ilyesmivel? A gyors, rövid elintézés híve vagy, vagy szereted te is kiélvezni? Van itt egy öreg puli, a Krisnás. Ő azt mondja, több

életünk is van ugyan, de azért használjuk ki ezt, mert sosem lehet tudni. Én, kérlek szépen, ehhez tartom magam.

Remélem, a te Szexid ugyanígy gondolkodik. És bírja a kutyatámadást, mint Isten a szidást.

A Krisnás azt is elmondta nekünk, hogy ha bojtorjánra közvetlenül mandragóragyökeret rágunk, még szebb lesz a párosodás. Javaslom neked, próbáld ki te is! Tök izgi.

Írtad, hogy menjek el hozzátok... Hát tudod... innen nézve kegyetlen, vad világnak tűnik, ami nálatok van... Persze hallottam én a havasi vendégszeretetről éppen eleget, és te is írod, hogy a legfinomabb moslékot meghagyod nekem.

De tartok tőle, hogy nem bírná a gyomrom azt az ételt, no meg ez a Mózsi bá sem tűnik valami kedves embernek. Szerinted mit szólna egy fickós kis pulihoz, hozzám? Nem ütne agyon a botjával? Még belegondolni is rossz! Nálunk a nevelés a büntetés-jutalmazás elvei szerint működik, de a bünti annyi, hogy nem kapsz száraztápot pár napig. Ki lehet bírni. A Dezső bácsi híres a finom módszereiről.

Mindazonáltal szívesen megnézném azokat a helyre lányokat. Tudod, ezek az alföldi luvnyák valójában ringyók. Igazából, mondom én neked, minden szuka kurva. Én is vágnék valami tiszta szerelemre... hogy csak velem forrjon össze a másik állat, hogy friss vizet lefetyeljünk a hegyi patakból, és naphosszat fussunk egymás mellett a réteken. Ja, hogy nem lehet elhagyni a kijelölt körzetet? De nem is ez a legnagyobb gond: ahhoz, hogy ilyen romantikus képet lássak magamról, mindig azt kell képzelnem, hogy én *te* vagyok. Testben legalábbis. Szerinted a havasi lányok kinevetnének a termetem miatt? Félek, hogy igen.

Akaratlanul lett ilyen fekete – gondolataim menete. Megyek, rágok is egy kis Górárt. Mandragórárt.

Puszikál barátod: Tutyi

Rexi

Nem tudom szavakkal kifejezni, milyen volt az az éjszaka.

Csak érzéseim vannak, gyönyörű, elmondhatatlan érzéseim.

Szexivel szaladni mindennél jobb volt: jobb volt Mózsi bá simogató, erős kezénél; jobb volt a mosléknál; jobb volt a kiömlő birkavérnél; jobb volt a megmart farkas vonyításánál; a sebzett medve halálhörgésénél; jobb volt Erzsi néni meleg ölénél, aki szintén magához édesget néha.

Először csak lefeküdtem mellé, pofámat a mancsomra tettem, és néztem, ahogy lélegzik, ahogy alszik. A vékonya úgy emelkedett és süllyedt, ahogy a nap kél és nyugszik a hegyek mögött. Pofáján nyál csordult ki, édes, illatos nyál, de nem mertem lenyalni – talán jobb is volt így, mert legalább bármilyennek képzelhettem az ízét.

Lába néha kapált: küzdött a drága, nyüszített is hozzá, és azt éreztem, hogy a világgal szembeszállok, ha valaki bántani akarná. Emlői feszesek voltak, használatlanok: láttam, amint boldog kölykeink csemcsegnek rajtuk, és én elégedetten legeltetem rajtuk a szemem, mikéntha nyájamon. Szellentett egyet, és éreztem, hogy náluk tartalmasabb a moslék, mint amit Mózsi bá ad nekünk. De ettől még jobban szerettem: nem csak ideál volt, hanem esendő kutyai lény, aki létezik, él.

Ekkor kinyitotta a szemét, megnyalta a szája szélét, és felült. Sokáig nézett. Szomorúságot láttam a szemében. Nemsokára lábra kapott, és a völgy felé szaladt: épp Mózsi bával ellenkező irányba. A szívem ott és akkor kettészakadt: a kisebbik részét kiköptem Jani bá kalibája elé, és Szexi után futottam.

Bejártuk az erdőt, be a mezőket; nyulat fogtam neki, tiszta vizet ittunk, megmutattam, hogy kell rágni a mandragórát. Szerelmeskedtünk, és órákig voltam benne. Tutyi tényleg sokat tud

az életről és a szerelemről, igaz, könnyű neki egy olyan bölcs mesterrel, mint a Krisnás.

Tisztára nyaltuk egymást, és mindenét megszagoltam, majd a lábára vizeltem: tudja mindenki, hogy immár az enyém. Hazafelé – jelentéktelen, apró részlet – megküzdöttem a rokonaival, és tépetten, de dicsón bizonyítottam: ő csak az enyém, és csak nekem van jogom hozzá.

Végül lógó orral elindultam haza. Tudtam, mi következik.

Tudományos hang, szubjektív megjegyzésekkel nemesítve

A kutyák és a farkasok a copulatio során – úgymond – összeragadnak. Ennek az az oka, hogy a kan kutya hímvesszője megdagad, és nem tudja kihúzni a szuka hüvelyéből – mondjuk, nem is nagyon akarja. Ennek pedig az az oka, hogy így tudja biztosítani saját magja primátusát más kutyák magjával szemben: míg ugyanis a nőstények jórészt – biológiai determináltság okán – csapodárok, és minél több hímmel próbálnak nemi kapcsolatot létesíteni, a hímek – érthető oknál fogva – inkább hajlanak a saját magjuk továbbörökítésére, és ezért hímvesszőjüket addig próbálják a nőstények hüvelyében tartani, amíg magjuk a megtermékenyítést elvégzi. Utána persze lehet továbbszaladni és boldogan csaholni.

Rexi

Mócsi bá – azt hiszem, nem túlzok ezzel – tulajdonképpen agyonvert. A botja is eltörött a hátamon, de engem kemény fából faragtak, morgás, vicsorgás, harapás nélkül tűrtem. A többi kutya körbeállt, és amikor Mócsi bá lihegve a hálátlanságról és a hűtlenségről ordította, Kali bá a szemembe hunyorított:

– Harapd meg! Okozz neki csalódást, és megmenekülsz!

De nem tettem. Mózsi bá ugyan összement kicsit a szememben az elmúlt éjszaka után, de továbbra is ő volt uram és parancsolóm. És a verést megérdemeltem. Anyámat, aki odajött a sebeimet nyalogatni, megmártam. Nem is nézett felém többet. Három napig nem ehettem, de nem is kellett, legalább kitisztult a szellemem. Tudtam, hogy Szexi az enyém. Én meg az övé.

A boldogság vár ránk.

Magyar puli vidám levele Rexinek

Kedves Rexi, örömmel olvastam, hogy megvolt Szexi. Na, ugye nem is olyan nagy dolog? De jó, hogy túl vagy rajta, férfi lettél, öcsém!

Érdekes, amit írsz ezzel a beköltözéssel kapcsolatban. Én azt hittem, hogy nálatok is vannak kutyaházak, a fene gondolta, hogy a szabadban háltok. Mégis jó, hogy nem mentem el hozzád, még tüdőgyulladást kapok.

Na és mit csinálsz egész télen? A magunkfajta kutyának bizony nehéz ilyenkor az élete: ritkán szaladgálhatunk kedvünkre. Pláne te, aki, mint írod, nem távolodhat el a háztól szinte semennyire.

Na és ez a Szexi? Ott lesz veled a közelben? Mert ha igen, nem fogsz unatkozni. Szmájli.

Kár, hogy nem jöhetsz hozzánk te sem, mutatnék egy-két érdekes dolgot: van itt a faluban egy uszkárlány meg egy pudli, amelyek kis garbót viselnek séta közben. Nem viccelek! Öregasszonyok kíséretik, így mire a pórázzal végigvernének rajtunk, a patakparton már fel is hajtjuk a ruhájuk alját. Elég elhasználtak, de egy patront megérnek.

Üzekedjél sokat, mert ne feledd: az a miénk, amit megbaszunk! Mikor vén, fogatlan dög leszel, örülhetsz, ha enned adnak, s ha szunyókálhatsz kicsit a kandalló előtt. És akkor mire fogsz emlékezni

a félig ébrenlét végeláthatatlan óráiban? Talán a sok ugatásra, moslékzabálásra vagy a koszos juhokra? Ugyan, dehogy, fiam (ha megengeded)! A pinára! Csakis a pinára! Már persze ha most nem mulasztod el alaposan a fejedbe vésni, hogy néz ki.

Ölel némi kis őszi szomorúsággal a jórsztrúli: Tutyi (aki nem eszik trutyit – de nehogy sértésnek vedd!)

Rexi

Rettenetes itt a faluban: az esti kutyakórusban nem veszek részt, nem a világom. Én magányos harcos vagyok, a vadon fia. Nyomor nekem ez a tetves falu! Kimenni nem lehet, és bemenni sem. Mózsi bá otthon fene nagy rendet tart. Jönnek városról a fiai, hozzák a gyerekeiket, nevetnek, zabálnak: én kintről nézem őket.

Alig szól hozzánk, az ételt is csak kihajítja az öreg. Jani bá jó pár házzal lennebb lakik, ő még nem olyan módos gazda, mint az enyém. Szexivel néha vinnyogunk egymásnak. Ki fogom rágni a kerítést, ha még sokáig tart ez a tél, és elmegyek hozzá. Ha visszajövök: lesz, ami lesz. De nem: inkább megszökünk. Beállunk farkasnak, tudom én, mit kell csinálni. Szexi persze aggódik: miből fogunk élni, satöbbi. De mindig mondom neki, bár néha összekavarodik más vágyakozó kutyák hangjával:

– Amíg engem látsz, s amíg az összes dolgos fogam megvan, nem kell aggódnod, mindig lesz mit zabálnod!

A kölykökről beszél, pedig még nem is vemhes. De azzá teszem, azzá én!

Máskülönben elpusztulok itt.

Tudományos hang, szubjektív megjegyzésekkel nemesítve

A kalibakutya, ha megvadul – és mitől vadulna meg, ha nem a szerelemtől – a vasat is átrágja, és a szukájához siet. A telet nehezen

viseli, hatalmas, havasi lelke a szabadság után vágyakozik. A falu nem neki való. Január végén, február elején megvadul: nőstényéhez szökik, így sokszor a beavatkozás ellenére is van remény, hogy a faj fennmarad és továbbnemesedik...

Magyar puli nem annyira vidám levele Rexinek

Kedves Rexi, nem hiszem el, amit írsz!

Hogy mit csinált veled? A fejed az ajtóba szorította, és lenyeste a... lenyeste a herédet?! De miért??? Hiszen épp elégszer bizonyítottad, hogy hűséges vagy hozzá. Még jó, hogy nem mentem felétek a nyáron, ki tudja, mi történt volna!

És akkor most mi lesz? Ez azt jelenti, hogy nem lehet több kiskutyád, igaz? Hallatlan ez a barbárság! Művelt országokban börtön jár az ilyesmiért! Hát nincsenek nálatok állatvédők? WWF, Négy Mancs, Rexi menhely és kutyaotthon?!

Nem az van, hogy túl sok mandragórát zabáltál, és csak képzelted az egészet? Ilyet kutyával nem tesznek!

Nem tudom, mit mondjak, barátocskám. Reménykedjünk benne, hogy magod továbbadtad Szexinek azon a gyönyörű éjszakán, amelyről olyan szépen írtál, hogy a Krisnással egész éjjel zokogtunk rajta (igaz, ebben némi szerepe lehetett az épp elfogyasztott gombáknak is).

Próbálj megnyugodni, öreg harcos, és reménykedjünk benne, hogy az élet még tartogat számodra szép meglepetéseket! Sok moslékot ehetsz, hajthatsz medvét, vaddisznót... És hát ott lesznek a kölykök is. Ne csinálj hülyeséget: értük meg kell próbálnod!

Sajnálkozó barátod, aki szintén apai örömöknek néz elébe: Tutyi

Rexi

Gyűlölöm Mózsi bát, gyűlölöm a fajtáját, a fiát, a lányát, az unokáit, a fél lábát, a subáját, a pipáját, a többi kutyáját, a furfangos eszét, amellyel magához akart kötni, a kését, a metszőollóját, állati brutalitását, hörgő hangját, a szeme kéjes fényét, miközben csinálta! És gyűlölöm a gyilkos, bűdös kezét! De azért megnyalom.

Tudományos hang, szubjektív megjegyzésekkel nemesítve

Ezekben a hegyi falvakban barbár népek laknak: az időjárás, az állandóan leselkedő veszély, a zord élet megedzette őket, kegyetlenné és vaddá tette a lelküket.

De mindenén túltesz az a brutalitás, amellyel az állataikhoz viszonyulnak: a lovat lebunkózzák, ha veszít erejéből, a tehenet levágják, ha elapad a teje, a disznót, kutyát kiherélik. Hogy nagyobb legyen, vagy erősebb és húségesebb. De mi lesz így a fajtanemesítéssel? Mi lesz, ha csupán a gyenge, erőtlen egyedek maradnak nemzőképesek? És különben is: miért nem tesz már végre valamit valaki?!

Rexi

Bölcs, sokat látott kutya lettem, mióta kiheréltek. Pedig még nem értem el a kalibakutyáknál szokásos marmagasságot sem. Megnyugodtam, vagyis inkább beletörődtem a megváltoztathatatlanba. Szexi világra hozta kis utódainkat, nyolcan voltak, Jani bá ötöt megfojtott közülük. Éppen ott voltam – Mózsi bá elengedett, mert tudta, hogy úgysem kóborlok már messzire –, és megpróbáltam megakadályozni. Ez volt harcias énem utolsó fellángolása: a kezébe haraptam, de szétverte az állkapcsomat a botjával, és utána meg is taposott. Nehezen lélegzem, a mosléknak csak a hígját tudom kiszívni. Mózsi bá azért még megtart, nem ütött

agyon, és ezért hálával tartozom neki. Jani bát szinte agyonverte, miután megtudta, mit tett velem.

Nézem a három megmaradt kicsinyünket: Menét, Tekelt és Ufarszint.

Ufarszin nem találtatik híjával a bátorságnak: ő a legderekabb mind közül, még sokra fogja vinni. Bár ne tenné! Ebben a posványban csak ugyanarra a sorsra juthat, mint én: fiatalságom legszebb hónapjait idézi, amikor látom, mint teríti le a másik kettőt, mint rágja le az anyja csecsét.

Ki fogják herélni. Ki fogják herélni őt is. És egyáltalán nem biztos, hogy talál magának idejében egy Szexit, akivel továbbvihetné a véretem. Menében és Tekelben élek majd tovább – Jani bá erős, jó kutyáknak találta őket, de csak én látom, amit láthatok: hogy semmire nem jó, hitvány fajzatok mindketten.

Nemesedő faj? Egy faszt!

A háborúban is mindig a legszebbek, a legbátrabbak és a legerősebbek vesznek oda. Aztán minden kölyköt a falu bolondja csinál, meg a pap. Megérdemeljük a sorsunkat.

(In: *SZIFonline*. 2015. 08. 19.)

Főleg kék szavakkal

Múlt héten, midőn a kézírás szépségéről és fontosságáról értekeztem, nem is gondoltam rá, hogy ez a fiatalságom hajnalát idéző tevékenység milyen emlékeket fog feltámasztani bennem. Bizony, ahogy minap hosszú szakállamat simogatva, fésülgetve (no nem öncélú élvezkedésből kifolyólag, hanem kizárólag a rendbentartás végett, azért, hogy ápoltnak hasson, mint egy Bodor Ádám-regénymotívum) járkáltam fel-alá a természet lágy ölén, eszembe jutott, mikre voltam képes a kamasz szerelmi düh legmagasabb hőfokán égve.

Persze, kicsit vonakodtam nyomban megírni, mert vannak dolgok, amelyekről jobb, ha hallgatunk, és nem tesszük magunkat nevetségessé, elmondván, de egyrészt annyira meleg van, hogy a szeméremrelék kiolvadnak, másrészt amit írok, illik a múltkor felvetett témakörhöz, harmadrészt ennek apropóján leírhatom (!) ide Önöknek Dsida Jenő egyik versét – ha nem ismerték, hüledezzenek, mekkora költő volt, ha meg ismerték, olvassák újra, és érezzék azt a régi ízt, amit az első olvasásakor éreztek.

Szóval – pironkodva kell bevallanom – én is voltam szerelmes. És száz (ezer) évvel ezelőtt (értsd, a múlt században, ezredben) voltak ennek olyan vadhajtásai, amiktől csak kapkodom a fejem, most, hogy eszembe jutott. Nevezzük a hölgyet Katalinnak. (Természetesen más volt a neve, de most már ő is tisztességben megőszült anyóka, aki szintén a szakállát simogatja valahol unokái körében, és nem volna etikus az igazi nevén szólítani, hogy ezek a bizonyos unokák aztán kérdőn meredjenek rá.)

Nem tudom, akkoriban mennyire volt ez bevett szokás, de engem az az elviselhetetlen szerelem, amelyet Katalin (gyöngédebb pillanatokban Kati, Katika, sőt pajkos-bizalmaskodva: Katinka) iránt

éreztem arra indított, hogy tanulmányozni kezdjem a magyar- és világirodalom szerelmi költészetének gyöngyszemeit. De még ha csak tanulmányoztam volna őket! Sajnos, nem értem be ennyivel. A4-es lapokat négybe vágtam, majd fogtam a kiválasztott verset, és lemásoltam a lap egyik oldalára.

És még itt sem volt vége szerelmi ámokfutásomnak! Nem. Egy bátor és magabízó (de legalább szerelemtől fűtött) mozdulattal megfordítottam a papírt, és az előző oldalon található verset a mi szerelmünkre aktualizáltam.

Adok egy kis időt, hogy ezt megemésszék.

Igen, aktualizáltam. Azaz: ha az eredeti versben Lilla szerepelt, akkor azt egy laza mozdulattal Katira cseréltem. Vagy ha mondjuk Laura szerepelt ott, azt én bátran szintén Katira cseréltem. Bizony. Ha csak annyi szerepelt, hogy „hercegnőm”, azt hol meghagytam, hol szintén... Katira cseréltem. Attól függ, mi kerekedett felül szerelmes lelkemben. Ahol az eredeti versben az szerepelt, hogy „zord atyád”, ott nem cseréltem ki semmit, de a zord atyát aláhúztam, hogy Kati értse: mennyire szenvedünk mi is a szülői önkényről, amit hagyományosan az apukák képviselnek a szerelmi költészetben. Ahol az eredeti versben az szerepelt, hogy „zord anyád” (nem sok ilyen van, de azért akad egy-kettő), ott én ezt „kedves mamád”-ra cseréltem, mert tudtam jól, hogy finom női indiszkrécióval elsősorban az anyukák szokták feltúrni leányaik naplóit és levelesládáit, és arra gondoltam, hogy ha erre nálunk is sor kerül, milyen jó benyomást fogok tenni jövődőbeli anyósomra ezzel az ártatlan kis trükkel!

365 verset írtam le ennek a Katinak, majd írtam le még egyszer a saját szerelmünk igen nagy voltára aktualizálva. (Biztosan a *Minden napra egy mese* című könyv ihletett erre, mert mint mondtam, még a gyermek- és a kamaszkor határán billegtem.) Akárhogy is számolom,

az 730 kézzel leírt szerelmes vers. Sokat közülük meg is tanultam, amíg lemásoltam, illetve átírtam őket.

Egyetlen (persze nem, de most a dramaturgia kedvéért: egyetlen) verssel nem tudtam mit kezdeni, nem tudtam „aktualizálni”. És ez Dsida Jenő *Arany és kék szavakkal* című verse. Idemásolom, bár így tördelve nem adja ki magát teljes szépségében: „Miképpen boltíves / pókhálós vén terem / zugában álmodó / középkori barát, / ki lemosdotta rég / a földi vágy sarát / s már félig fent lebeg / a tiszta étheren, – / ül roppant asztalánál, / mely könyvekkel teli / s a nagybetűk közébe / kis képecskéket ékel, / Madonnát fest örökké / arannyal s égi kéekkel, / mígnem szelid mosollyal / lelkét kileheli: // úgy szeretnék én is / lámpásom esteli, / halavány fénye mellett / megörökíteni, drága / arany és kék szavakkal / csak Téged festeni, / míg ujjam el nem szárad, / mint romló fának ága / s le nem lankad fejem / a béke isteni / ölébe, én Szerelmem, / világ legszebb virága.”

Egy perc néma csönd.

(Azt hiszem, egyetértünk abban, hogy ez úgy is szép, hogy sehova nem szúrtam be a „Kati” nevet.)

És ha Önök közül a huncutabbak azt kérdezik, célt értem-e ezzel a sok másolással, el kell árulnom, hogy nem – vagyis nem ezzel értem célt. Nem tudom, mit csinált Katalin a sok kézzel írott verssel. Gondolom (remélem!), kidobta. Igen kínos volna, ha előkerülnének. De a másolás öröme és tapasztalata, az átélt versek gyönyörűsége megmaradt nekem, és hát kívánhat-e szebb emléket egy szakállas vénember ifjúkorából? Nemigen.

(In: *Napi Gazdaság*. 2015. augusztus 27.)

A francia királylány panaszai

Talán mondanom sem kell, egy csöppet sem esett jól, hogy Jean visszautasított. Engem még soha senki nem utasított vissza ugyanis, ez volt az első alkalom, és olyan volt, mint a... szüzességem elvesztése.

Apám is micsoda egy könnyelmű alak! Később mesélték a szolgák, hogy nagy ijedtségében felajánlotta: annak ad feleségül, aki – úgymond – visszahoz neki. De akkora miéért ígért oda?! Hát kellettem neki, vagy nem kellettem neki? Háadásul ennek a fölötté obskúrus társaságnak, a magyahoknak!

Mintha ez az egész ilyen... álóh, álóh, komandíh... üi: automatikus lenne! Hogy jön egy bughis, megment, és akkora nekem hálásnak kell lennem! A fajankó apám legalábbis így gondolta. Igen, ez egy genehációs probléma, másképp látjuk apámmal a dolgokat... Generation gap, ahogy az angliások mondják, a messzi Afrikában, közvetlenül Amérika mellett.

Ach, bezzeg a török vitéz! Micsoda dalia volt... mintha apjának nem is a fia, hanem inkább csak öccse lett volna... Egy igazi kultúrlény! Hengereget beszélgettünk csillagászathól, ohvostudományhól, az ókori mitológiáihól. És hogy tudott csókolni... Hm, nyamm, nyamm! Ami nem is csoda, mehet elmondta, hogy otthon még három felesége van, azokon phaktizálta eleget. De biztosított, hogy csak engem fog szexelni, és megtesz első feleségnek. Hittem neki, minden szavát elhittem; az a bódító mihhailat, mely abból a csinosan nyílt szakállal köhbekehített szájából áhadt, olyan volt számomra, mint a legfinomabb francia páhfőm! Belehabodtam na, ez az igazság.

Ehhe meg jön ez a hongyos seveg, és megvehi a szegény törököt az összes kifinomult kultúrájával és szexuális technikájával együtt.

De ez még semmi!

Mikoh láttam, hogy a csata nem a mi javunkha dől el, deli basafim nyakába kapaszkodtam, és elkiáltottam magam: Fel Isztambulha!

Vágtázni kezdtünk. Hát egyszeh jön utánunk egy kicsi pihos folt, ugyancsak sietve. Mondom szehelmetes Alimnak, hajts, hajts, te gaz!, és belehaptam a nyakába. (Én viszont hetéháktól és udvahölgyektől tanultam a szehelem tudományát.)

A kicsi pihos folt egyhe nagyobb lett, s egyszehcsak látom, hogy hiszen ez egy huszáz! Jesszusom, Alim, siessünk, Mohamedhe!

De az a gaz ló csak nem bíht sietni. Kidólt, mint a Nothödám tohnya. Tégy úgy, mintha elájultál volna, édesem!, suttogta dehék Alim, én pedig megszohítottam a kezét, és ajultan hullottam alá. Odaéht ez a magyah pahasztgyehek, és amikoh kipislogtam pilláim alól, högtön láttam, minő hatást tettek heá bájaim. Ajultomban is összebb húztam magamon a neglizsét, hadd lássa a nyomohult, micsoda úhihölgygel van dolga. (Én még igazi apácáktól tanultam a szeméhmet.)

Volt egy kis vita, de végül Ali győzedelmesen kehült ki belőle: elhitette ezzel a testi ehővel ugyan bíhó, de túl sok aggyal nem hendelkező vad katonával, hogy könyöhög neki; elmondta, milyen fiatal, és hogy háhom feleség váhja otthon. A buta magyahja meg mind elhitte, s megkegyelmezett Alinak. Ali báthan elinalt, és megtéht feleségeihez, gondolom, soha többé ki nem mozdul otthonhól, Töhökből, ott van Kína és Bhazília mellett, tudják.

Mivel hettegtem, hogy a vitéz úh ehőszakot alkalmaz, amelyhez nekem hendes köhülmények kellene – nem vagyok felkészülve holmi mezei szehelmi páhhahcha! –, a szemébe néztem, és azt mondtam, a felesége leszek, hálából. Mégiscsak apám lánya vagyok... Gondoltam, ezzel nyehék némi időt, és legalább addig sem tepeh le.

Meht bizony a kis pahaszt eheiben sem folyt víz véh helyett, és ehősen szehetett volna velem vétkezni, de ugye akkoh nem éhvényes a házassági ajánlat – ezéht szép lassacskán, a lóval háhmasban (ach, micsoda ló volt az, egy valóságos hahci mén!) visszaballagtunk apámhoz.

Pehsze öhült a vén szatyoh, nem is annyiha nekem, mint inkább a koszos pénzének. Nyomban oda is vetett a gyalázatos uzsohása ennek a Jeannak, nehogy kincset is adni kelljen neki. Gyohsan lovaggá ütötte, meg adott neki másik nevet, meht ugye ezek a dolgok ingyen állnak hendelkezéshe egy kihályi udvahnál.

Igen ám, de most jött a szühphíz! A héfüzé...

Megáll ez a legény a kihályi szék előtt (máh kezdett tetszeni egy egészen icipicikét, ugyanis képzeljék, több óha is eltelt az utolsó szehelmeskedésem óta!), és előadja ott mindenki előtt, pahashti szeméhmertlenséggel a szegény kisgyehmek panaszolkodásait és nyöszöhgéseit.

Hogy így meg úgy, Iluska meg galuska. Undohító a pahasztok szehelmi élete, undohító! Nincs benne semmi kifinomultság, semmi hafinéhia! Pehsze, tudom, hogy igazából csak a pénzhe fájt a foga. Mondtam is neki nagy gúnyosan: „Ach, fejezze máh be ifjú bahátom, meht a könny menten kicsohdul a szememből!” Egy kicsikét síhtam is, kizáhólag a khédibilité kedvééht.

Az ostoba apám meg nagy nehezen eléhtette, mihől van szó, és adott neki pénzt, ahanyat, ezüstöt, bőkezűen. Úgyhogy véghe távozáshoz készülődött a savanykás szagú hahamia.

Azonban álljunk meg itt egy szóha!

Némi kiegészítéshe szohul a hólunk szóló költemény; azt állítja ugyanis, hogy ez a kapcabetyáh „éhzékenyül” vett tőlem búcsút. Hát méhszi az ilyen éhzékenységet! Megmondom én maguknak, kéhem, mit jelent ezeknek a széznibilité! Amíg hossz és töht fhanciasággal

eldadogta búcsúszavait, kétszeh fogta meg a mellemet, és a szoknyám alatt is kotohászott!

„Menj Isten híhével, fiacskám, mondtam neki gyunyohosan, igazi fhancia észphittel, sok tejet kell még innod, hogy megtaláld a kulcsot a fhancia kihálylány szívéhez és ehényövéhez!”

Véghe elment. Ach, bahbáhok, bahbáhok... Hogy mennyi bahbáh nép lakja ezt a szegény Földet!

(In: *Székelyföld*. 2015/október)

Leltem benne némi örömet

Joseph Heller így elmélkedik az *Öregkori önarckép* című könyvében, mikor témát keres: „Egy regényíróról szóló regény szóba sem jöhet, passz, olyan kategória, amelyet máris majd szétfeszít az egyre duzzadó számú (...) publikált szerző tömérdek irománya. Nem, ki van zárva. Mint ahogy az is, hogy valamilyen zsémbes egyetemi vagy középiskolai tanárról írjon, aki irodalmi ambíciókat dédelget...” Ez jutott eszembe (Már megint egy szürke tanárról szóló regény... micsoda újdonság!), mikor kézbe vettem John Williams könyvét, és elolvastam az ajánlásokat a hátlapról (ahol pedig maga Bret Easton Ellis és Tom Hanks is megszólal – már akkor tudnom kellett, illetet volna, hogy nagy hal akadt a hálómba). De milyen az ember: a megcsillanó borító, a bombasztikus ajánlók és a tény, hogy a könyv címe egy név (még ha – a könyv olvasása előtt – beszélő névnek is elmege) igencsak meghatározza az előzetes befogadói-horizont-felrajzolást; aztán pedig könyv legyen a talpán, amelyik át tudja ezt írni.

John Williams *Stoner* című könyve át tudta.

De nem csak át tudta, hanem teljesen újra is tudta írni – az előzetes várakozásokból kialakult, hevenyészett képet darabjaira szedte, még a helyét is sóval hintette be, és helyette megteremtette az egyik legerősebb atmoszférájú könyv képét, melyet az utóbbi időben olvastam. Egy könyvet, amelyik olyan látszólagos könnyedséggel valósítja meg a minden író által áhított, visszafogott leírásból táplálkozó, minimális eszközrendszerrel összehozott, saját életet élő univerzum-teremtést, mint kevés másik. (Jó volna, ha a lehető legpontosabb szavakkal tudnék írni róla, és nem mennék el az ömlengés irányába – hogy cselesen magából a könyvből idézzek, ezt

kéne megvalósítani: „A stílus elegáns, a tárgy iránti szenvedélyt az értelem hűvössége és világossága ellensúlyozza.”)

De haladjunk sorjában. A könyv ötven év késéssel érkezett meg Magyarországra: első, amerikai kiadása 1965-ből való, és akkor alig 2000 példányt adtak el belőle, noha a kritika igen jól fogadta. 2003-ban és 2006-ban aztán újra kiadták, Anna Gavalda 2011-ben lefordította francia nyelvre, és azóta töretlenül szárnyal. Azt is mondhatnánk, szerencsésen alakultak így a dolgok. Mert hogyha nem sokkal az amerikai kiadás után jelenik meg magyarul, óhatatlanul össze kéne olvasni a korabeli magyar viszonyokkal, melyek alól egyetlen önmagában létező teremtett világ (és fordítója) sem mentesítheti magát, és a recepció jó részét a magyar korba-helyezés (is) foglalkoztatná. (Lásd a toporgást a *Zabhegyező* körül.)

A kötet választott témája tényleg nem túl újszerű: egy első generációs értelmiségi, William Stoner egyetemi tanár életét mutatja be, és mint megtudjuk, a valóság sokszor keresztezi a fikció útjait, mert maga John Williams is hasonló pályát futott be. Nem a témaválasztás adja tehát a könyv újdonságát és nagyszerűségét – hanem a stílus, a sodró, mégis szikáran visszafogott mesélőkedv, az az egészen rendkívüli módon pontos írásmód, amelyik egyetlen problémát sem hagy felboncolatlanul, hanem szinte szenttelen egykedvűséggel (amely a könyv hőst is jellemzi, de sohasem idegesítő mértékben) bontja atomjaira azt és írja le a leggondosabban megválasztott szavakkal, anélkül, hogy bármiféle állásfoglalásra vetemedne – ezt bölcsen meghagyja az olvasónak, és az olvasó lépten-nyomon állást is foglal, ítéletet zönög, elborzad, gyönyörködik, egyszóval ilyen olvasós dolgokat művel: játszik.

Ebben a leírt élettörténetben nem történik semmi különös, mondhatnánk, ha a mi életünk külső szemlélő számára megmutatkozó eseménytelensége saját magunknak nem lenne néha

rettenetes teher, máskor – ritkábban – gyomorszájon vágó öröm: a tehetséges parasztfiú szinte véletlenül a Missouri Egyetem angol tanszékére keveredik, ott marad tanárnak, megnősül, de rosszul választ társat, ezért egész életében keservesen (de krisztusi, már-már idegesítő nyugalommal) fizet, kicsit későn, de annál nagyobb intenzitással rátalál az „igazi” szerelem egyik tanítványa személyében, akitől az egyetemi és társasági élet intrikusainak mesterkedései nyomán kényszerűen elszakad, helyi jelentőségű harcai vannak az oktatói kar tagjaival és hallgatóival, lányától is eltávolodik, könyvet ír, tanít (talán ez a legfontosabb!), rákos lesz és meghal. Ennyi. És mégis jóval több ennél.

Olyan az egész, mintha valami sötét tónusú, alaposan átgondolt, és nem csak a kasszára gyúró amerikai filmet néznénk, amelyik mellett az Internet Movie Database-en azt a műfaji besorolást olvashatjuk: Drama. (Amúgy készül már a film belőle, természetesen.) Egyetlen hamis hang sincs benne, a történet tempója ideális a befogadáshoz, minden egyes mondata remek (külön kiemelném a fordító, Gy. Horváth László munkáját), és nem csak az első generációs értelmiségiek beilleszkedési nehézségeinek és örömeinek krónikája, hanem az egyik leginkább eltalált és hűvös visszafogottsággal szórakoztató láttelep az irodalom mibenlétéről, a rossz házasság pokláról, a nőkről, a háborúról, a karrierről, az egyetemi intrikákról, egyáltalán: a lét ennél pontosabban meg nem nevezhető, de minden gondolkodó ember által érzékelt szomorúságáról.

A szerelem leírásában minden a helyén van ahhoz, hogy a dráma katartikus erővel szakadjon rá az olvasóra, és komolyan mondom, még a tanszéki csatározás leírása is izgalmasabb, mint egy thriller vagy akciófilm (ha már Amerikánál tartunk). Párhuzamot nem is tudnék hirtelen találni, talán a már említett Joseph Heller *Valami*

történt című könyvében olvasható a férfilélek hasonlóan pontos analízise, de ott több a humor és a játék – ez a könyv komoly, de nem komolykodó, drámai, de nem ripacs, és egészen elementáris erővel kavarja fel az olvasót anélkül, hogy akár egyetlenegyszer is a hatásadászat olcsó mezejére tévedne.

Egy-egy mondattal, jól megválasztott szószerkezettel képes teljes világokat és érzeteket leírni – ehhez másnak oldalak kellene. (John Williams szerintem ezt a recenziót is egyetlen mondatba tudná foglalni, és mégis benne lenne minden lényeges állítás.) Nézzék csak: „A padlót festetlen, átabotában lerakott, kortól recsegő deszkák alkották, réseiből folytonosan szállt a por, amit Stoner anyja napjában egyszer visszasöpört.”; A téma (ti. az első világháború) állandó érdeklődés tárgya volt az idősebb diákok között; azon tűnődtek, milyen szerepet fog játszani ebben az egészben Amerika, és kellemes borzongással gondoltak bizonytalan jövőjükre.”; „Sok férfihoz hasonlóan, akik nem tekintik teljesnek sikerüket, rendkívül hiú volt, és el volt telve önnön fontosságának tudatával.”; „Így azután, mint már oly sokakkal megesett, nászútjuk kudarc volt, ám ezt még önmaguknak sem ismerték be, és csak sokkal később ébredtek rá e kudarc jelentőségére.”; „Mint minden szerelmes, sokat beszéltek önmagukról, mintha ezáltal megértenék a világot, amely lehetővé tette őket.”; „...mégis nyitott volt a világra, amelyben haladt, és lelt benne némi örömet.”; és végül: „Így hát esténként, ha csak néhány percig is, csöndesen beszélgettek, mint régi barátok vagy kimerült ellenfelek.”

Egyszerű, pontos és lényeglátó mondatok. Ilyen az egész, (mégis) színtiszta irodalom, ami azt állítja, amit, nem homályosít, nem árad, nem tobzódik, hanem nyugodtan megfigyel, analizál és leír, és a leírásból összeálló kép az egyik legmegrendítőbb könyvvé lesz, amely az utóbbi időben megjelent.

John Williams: *Stoner*. Park Könyvkiadó, Budapest, 2015.

(In: *Magyar Idők*. 2015. december 4.)

A perceket most újraszámolom

Mária soha nem volt a szerencse kegyeltje: gyermekkorában apja és anyja folyton tépték egymást, no nem mint két héjmadár, hanem mint két mérges pulyka: csattantak a pofonok, hullt a könny, sokszor még enni adni is elfelejtettek. Ennek ellenére Mária csaknem két méter magasra nőtt, és ehhez mérten testes is volt, kövér, mondanánk, ha mégiscsak nem egy hölgyről volna szó. A magasságával nem tudott mit kezdeni: hosszú és vaskos kezét meg lábát ide-oda tette, járásában több volt a csetlés-botlás, mint a rendes lépt, és mivel természete álmodozó volt, mindig beütötte valahová a fejét.

Arca nagy volt, a korosztályabeli lányok arcánál másfélszer nagyobb, lapos képén csúnya, dagadtnak ható orr ült, és hiába próbálta okos és szomorú csillogású szemével ellensúlyozni a bőre fehérsége okozta összképet, a hagyományos módon felületes szemlélő férfinem egyszerűen csúnyának találta.

Pedig igyekezett szegény: naponta kétszer fürdött, gondosan sminkelte magát és szórtelenített, mindig nőies ruhákban járt (amelyekben, rossz nyelvek szerint, úgy mutatott, mint egy szoknyába bújtatott téglatest, florentin-kalappal a fején), virslíujjai hegyén a szép gömbölyű körmeit rózsaszínre lakkozta, és még horgolni, kötni is megtanult, ami ilyen ujjakkal nem kis teljesítmény.

Sokáig nem vette észre, amit már mindenki látott: eljárt barátnőivel hétvégén, volt ő is szerelmes mindenféle énekesbe, és fölötte takaros füzetet vezetett, amelyikbe minden látogatójának írnia kellett, és amelyiknek első oldalán a lap jobb felső sarkát visszahajtotta, a számárfülre ráírta, hogy „titok”, és ha ezek után valaki még mindig kíváncsiskodott, és felhajtotta a papírt, ezt találta alatta: „Te piszok! Nem látod, hogy titok?!?!”, meg egy smiley-t.

(Pedig az egyedüllét, amely dagadó testére folyondárként ráfonódott, inkább cryley-t igényelt volna.)

Volt azonban némi szerencse is abban, hogy ilyen magas, mert ritkán ért fel hozzá a háta mögött összeröhögő lánypajtások komisz megjegyzés-özöne, és mivel mindig arra kellett vigyáznia, mit csinál hosszú végtagjaival meg vastag ujjával, nem vette észre a jelentőségteljes (ritkábban sajnálkozó vagy gonosz) pillantásokat, amelyeket körülötte váltottak az emberek. Szemtől szembe Máriának szólították, de mikor nem hallotta, úgy emlegették: Debella. Ám egy vicces, olaszos temperamentumú szépfiú még ezt is elvette tőle, és attól kezdve Denembellának nevezték.

Nem volt túl okos, de tisztességgel tanult – bár szülei nem segítettek, csak vívták egymás elleni rettenetes harcukat. Néha meglátogatta őket, és lapátkezeivel szétválasztotta a dulakodó apróságokat. Szelíd volt (de bambának látszott). A téglagyárban helyezkedett el könyvelőként, de kollégái is kerülték: a nők féltek tőle, vagy kinevették (persze csak mikor maguk voltak), a férfiak meg annyira átnéztek rajta, annyira nem látták nőnek, hogy rendszeresen nekiütköztek. De még ilyenkor sem lobbant fel bennük semmi szenvedély vagy kíváncsiság a tésztatest érintésétől, pedig amúgy a munkahelyi koccanásokat mindenki arra használta, hogy megfogdossa kicsit a kolléganőjét – véletlenül, mintegy. Ilyenkor Mária ijedten szabadkozott, a férfiak meg morogva odébbálltak.

Szép lassan ráébredt, hogy az élete ilyen lesz: sivár, kietlen és magányos, Gulliverként fog téblábolni a vígan párosodó, perlekedő, munkába rohanó és hétköznapi életet élő liliputiak között. De mivel eddig is ilyenek voltak a mindennapok, nem okozott neki túl nagy meghasonlást a felismerés. Barátnői férjhez mentek, néhányuk az esküvőjére is meghívta: mindig ő kapta el az eldobott menyasszonyi csokrot, mert csak fel kellett emelnie a kezét. Aztán páran már el is

váltak, de ő még mindig egyedül élt. Szenvedélye, hobbija nem volt: nem olvasott, nem tévézett, nem kézimunkázott már rég.

Aztán – a dolog szinte adta magát, csodálkozott is, hogy miért nem jutott eszébe korábban – egy nap, miközben a raktárudvaron ment át, fölemelt egy téglát a földről, és magával vitte az irodába. Hazaindulás előtt a táskájába csúsztatta, és dobogó szívvel ment ki a kapun: a kiléptető rendszer nem sípolt, így nem is ellenőrizték.

Otthon, kicsiny albérletében megszikálta a téglát, egy ideig gyönyörködött benne, majd lefeküdt, és boldogan aludt el. Másnap az egyik mérnökkel kiszámíttatta, hány téglára volna szüksége egy kis kétszobás, konyhás, fürdőszobás házhoz. Osztott, szorzott, és arra jutott, hogy körülbelül tizenöt év alatt tud – feltűnés nélkül – ennyi téglát elhozni a munkahelyéről.

Szülei időközben megették egymást, a pici telken álló vályogházat Mária ledózeroltatta, és továbbra is albérletben lakott. Minden nap elhozott egy téglát, és ez csodálatos izgalommal töltötte el napjait, tizenöt éven keresztül: nagyon nehéz volt megoldani, hogy könyvelői státuszát jelezni hivatott kosztümjében úgy sétáljon le a raktárterületre (ráadásul minden nap), hogy ne legyen feltűnő. Hogy senki ne vegye észre, amikor fölemel és melltartójába süllyeszt egy újabb téglát. Hogy olyan könnyedén vigye a táskáját, mintha csak női dolgok volnának benne. És a legizgalmasabb: hogy soha ne sípoljon be a kiléptető rendszer, mikor őt lépteti ki. Isten megsegítette, mert tizenöt év alatt egyszer sem sípolt be. (A vezetőség régen figyelte, hogy mit csinál, de mivel enyhe viszolygással sajnálták, utasították a portásokat, hogy soha ne sípoljon a kapu, mikor Mária közeledik.)

És végre összegyűlt a szükséges mennyiség. Tizenöt év, több mint háromezer-háromszáz munkanap, ennyi jólesően szorító érzés a gyomorban, ennyi rettegés a raktárudvaron, az irodában és a kapunál, és ugyanennyi cinkos örömezzet odahaza.

A ház hamar felépült, Máriának volt pénze a legjobb céget megbízni a munkálatokkal. Mikor az építésvezető a kezébe adta a kulcsot, és – szórakozottan félrenézve – jó egészséget és sok örömet kívánt a házhoz, Mária sírni kezdett. Bement a csodaszép házba, leült az egyik sarokba, írt egy smst a főnökének, hogy többet nem megy be dolgozni, és elkezdte kaparni a falat.

Három napba telt, míg az első téglát kikaparta, a többi már könnyen ment. Mikor a földém ráomlott, abban reménykedett, hogy meghal, de hatalmas testének meg sem kottyant az ütés. Másnap reggel felöltözött, egy kis sminket tett az arcára, hogy ne látsszanak a zúzódások, a táskájába csúsztatott egy téglát, bevitte magával a munkahelyére, ebéd előtt lesétált az udvarra, és egy óvatlan pillanatban az egyik palettára csúsztatta, a többi téglá közé. Nem volt boldog, de tudta, hogy tizenöt évig még nem kell megölnie magát.

(In: *Magyar Idők*. 2016. január 4.)